BULTENO DE LA ALBANA ESPERANTO INSTITUTO

Nr.94 marto 2011

Adreso: p/a Bardhyl Selimi, Rr. Fortuzi 9/1/3 Tirana 1016 Albanio

Tel. ++355682580758

Rete: selimibardhyl@yahyoo.com, bselimi@yahoo.com

Enhavo

Ni kaj UEA, ILEI, AIS

Kotizoj, membraro, ekzamenoj

Demisio de sekretario de ILEI

Novaj elektoj: korespondo kun Agim Peraj

Revuo Esperanto, kaj aliaj

Nia Propagando

Mesagoj okaze de nia 20 jarigo:

Prof. Bojidar Leonov

Martha Otto

Prof. Renato Corsetti

El nia historio

Instrueroj

Vorto de la tago

Neologismoj en Esperanto

El la leteroj

Uwe Moritz

Malgosia Komarnitza, kaj aliaj

Informajoj

Nord Amerika somera kursaro

Esperanto tur-Pollando

Itala kongreso en Torino

Radio Polonia

Artikoloj

Cu alia mondordo-Husejn Al-Amily

Granda Songo de la malgranda popolo-Xhelal Zenejli

Zorgoj de albanoj en Makedonio-Xhelal Zenejli

(Plus Debato: Viktor-Bardhyl rilate ci supre artikolon)

Aspektoj de Balkanio-Uwe Moritz

Komentoj el Veromovado-Britio

Jezuo renaskigis-Bajram Hyseni

Beletrajoj

Libro de mortintoj

Albana poemo La Lagendo de Rozafa

Anekdotoj

Cerpitaj de Humursako

Ni

kaj

UEA,

ILEI.

AIS

Nia membrokotizo ce ILEI por 2011

Saluton Martha, espereble vi bonfartas. Antau

nelonge mi legis la kurantan numeron de La Israela Esperantisto

kie aperas ankau

via intervjuo.

Nia sekcio ekde pluraj jaroj abonas IPR rete, tio estas malpli koste. Tamen la entuta kotizo estas 24 euroj jare.

Gis nun tion faris mi kaj Shaban. Mi petas vin cu ci jare vipovus kontribui sendante rete 24 eurojn al lakasisto

de ILEI je la nomo de albana sekcio por 2011 jara kotizo?

Elkore via Bardhyl

Jes,

mi

volonte

tion

faros

dum

nia

marta

kunveno

che

mi.

Cetere,

mi

venos

al

Albanio

chi-somere

kaj

certe

vizitos

vin

en

Tirana!

Via

Martha

AKTUALA MEMBROLISTO DE LA ALBANA ILEI-SEKCIO, FINE DE februaro 2011

Nr Nomo kaj familia

nomo

Posteno,

titolo

Ag’o Hejmadreso, tel. , retadreso

ka

1 Agim Peraj Ret-Membro,

instruisto de

pentroarto,

prezidanto de

Albana

Esperanto-

Ligo, D kaj FD

de UEA

59

jara

Shengjin 2 Lezhe, Albania

Tel. -0035528212300

Rete: -0035522253253,

cel: 00355694472430

agimperaj@yahoo.it

2 Ariel Myrazi Ret-Membro,

magistro pri

Turismo kaj

Internacia

Kulturo,

laboras en

Usono

32

jara

Rr. Qamil Guranjaku P.4 sh.3

a.34 Tirane, Albania

Tel hejma ++355 4 2343 390

Portebla: +355 69 21 82 156

Rete: a_myrazi@yahoo.com

3 Bardhyl Selimi Sekretario,

instruisto

pensiulo de

matematiko,

delegito de

UEA

66

jara

Rr. Fortuzi P. 9 shk.1 a.3

Tirane 1016 Albania

Tel/Faks: +355 42 238 558

Portebla.+355 68 25 80 758

Rete:

selimibardhyl@yahoo.com,

bselimi@gmail.com

4 Enkela Xhamaj Membro,

instruistiono de

la angla,

tradukistino ce

Ministrejo de

Justico, Tirane

39

jara

Rr. Naim Frasheri P.47 a.40

Tirane Albania

enkelaxhamaj@yahoo.com

5 Fjoralba Sadiku (Ceno) Membro,

bakalauro pri

Turismo kaj

Internacia

Kulturo,

laboras en

turisma

32

jara

Rr. Komuna e Parizit, Pall i

Arabit H.2 kati IV Tirane,

Albania

Tel -00355684012814

Rete:

fiorialbtours@yahoo.com

agentejo

6 Gjergji Gusho Ret-Membro,

emerita

instruisto de la

Rusa kaj Itala,

Delegito de

7UEA

69

jara

Lagjia 1, Pall. 181 Kati V,

Pogradec, Albania

Tel hejma+00355 8322 2326

Cell.0035568 2703259

entelagusho@yahoo.com

7 Luan Jaupi Membro, 59

jara, raditelevizia

teknikisto,

Delegitop de

UEA

59 j. L.6 Bv. Al.Goga ap 357/2

2000 Durres Albania

t/F hejma 0035552223279

tel portebla 00355682165870

Rete: ankorau

ne disponebla

8 Martha Heide Otto Membro, FD

de UEA,

lingvoinstruisti

no, bahhaino,

dejoras en

Izraelo

64

jara

Kutia Postare 4311 Vlore

Albania

Tel:

Rete: motto@bwc.org

9 Matilda Sokoli Ret-Membro,

bakalauro pri

Turismo kaj

Internacia

Kulturo,

dejoras en

Sheraton

Hotelo Tirana

32

jara

Rr. Jordan Misja P.141 sh 1

a.4 Tirane, Albania

Tel hejma++355 4 2266 957

Portebla 00355682187844

Rete:

matildasokoli@yahoo.com

10 Nehat Sokoli Ret-Membro,

instruisto de

biologio,

specialisto c'e

la Porinfana

Kultura

Centro, dejoras

en

vojkonstruada

kompanio, FD

de UEA

49

jara

Lagjia 4 P.4 sh.3 a.6 Kukes,

Albania

Tel:hejma +355 242 222755

Portebla: ++355 682195533

Portebla: +355 68 25 87 699

Nehatsokoli@yahoo.com

11 Rita Permeti Kasistino,

ekonomikisto,

handikapita,

VD de UEA

39

jara

Rr. 4 Deshmoret P.11/b a.20

Tirane, Albania

Tel.hejma ++ 355 42 363 360

Rete: ritapermeti@yahoo.com

12 Saimir Beqiraj Membro,

doktoro de

Biologiaj

sciencoj,

universitata

instruisto JD

kaj FD de

UEA

38 j.

1973

Rr. Alqi Kondi, lagjia Perash

P.13 Shkoder, Albania

Tel: +355 2242 1512

Portebla: +355 69 21 34 741

Rete: beqirajs@hotmail.com

13 Shaban Hasani Ret-Membro,

ing’eniero pri

konstruado,

66

jara

23.0

Lagjia 6 Pall. 63 Sh.2 Kati 2

Kukes

Adreso: Rr. Hajredin Shtino

pensiulo,

delegito de

UEA

7.19

45

Nr 30 hyrja 1 ap.30 1016

Tirane Albania

Tel hejma +355 44806905

Portebla: +355 68 20 80 617

Rete:

shabanhasani@gmail.com

14 Uliam Binozi Membro, 34 Adreso: Rr Vaso Pasha P 2 s

bakalauo pri 09.0 2 ap 9 Tirane Albania

turismio kaj 9.19 Tel hejma 00355 42 247 863

internacia

kulturo,

dejoranto en

hospitalo

77 Portebla: 0035569 27 63 334

uliambinozi@yahoo.co.uk

15 Vasil Pistoli Prezidanto,

pensiulo,

ingeniero pri

konstruado,

eksa profesoro

en universitato,

logas en Usono

83 j. Tel de filo en Tirana

00355 42 241 272

Rete: vasilpistoli@yahoo.com

Karaj bv legi la raporon de ILEI estropor februaro.

Monatfina mesago Feb 2011

Karaj! Tiom rapide venas al fino februaro. Ni en la norda hemisfero havis jam sufichon de la monato, kaj

sopiras, ke marto alportu printempon. En ILEI, monatfino estas la momento por rekontrolo – la sekreto de

mezurebla kaj signifohava antaueniro. Ni povas ech paroli pri febra februaro – multo okazis, sed chefe (kaj tro

multe) pri interna fortigo kaj reformo. Iuspeca "antauprintempa purigo", jen resumo:

Nia hejmpago www.ilei.info:

Februare okazis signifaj bonigoj. La temo 'Dokumentoj' ricevis serion de ok novaj subtemoj. Ni aldonas

doumentojn tiom multe, ke unutema prezento komencis esti tro longa kaj ne plu superrigardebla. Komitataj

protokoloj el Lovran (2001) kaj Kaunas (2005) estas trovitaj kaj aldonitaj, kiel ankau

raporto pri la

komitatkunsidoj en Parma (2006). Jen nur parto de sistema klopodo kompili, aperigi kaj tiel protekti la ligan

historion. La prezenta teksto pri niaj konferencoj estas aktualigita, novaj gvidiloj aldonitaj, legeblas resumo pri

la estraraj decidoj en 2010 kaj sub Helpiloj vi trovos Inversan Vortaron kaj tekston pri verboj por la kurso en

Gresillon.

Kontaktpersonoj:

Jen nova kategorio de persono, kiu permesas al la ligo havi vizagon en novaj landoj. Kampanjo kontakti tiujn

landojn jam alportas fruktojn: ni havas unuafoje kontaktpersonojn en Ganao, Haitio kaj Urugvajo. Bonvenon al

ili! Petitaj estas personoj en Bolivio, Dominika Respubliko, Ebura Bordo (Kotdivuaro), Nikaragvo kaj

Slovakio. Kontaktotaj estas Argentino, Indonezio, Kolombio, Latvio, Mongolio, Nepalo, Portugalio, Sudafriko,

Tajlando, Tanzanio kaj eble pliaj.

Reprezentantoj:

Jarkomence ni aldonis reprezentanton por Bulgario; samtempe la nombro estis malpliigita de 15 al 8, konforme

kun nia Statuto. El la sep kiuj transiris al 'kontaktpersonoj', niaj intervenoj sukcesis gis nun restarigi du. Pri la

ceteraj ni plue laboras.

Sekcioj:

Laustatute, ni havas 32 sekciojn, sed tri el ili estas en rekonsistiga fazo: Britio, Irano kaj Rusio. La Komitato

nun vochdonas pri aligpeto de Serbio; ni laboras por akiri aligpetojn el Armenio, Kongo DR kaj Meksikio.

Komitata vochdono:

Tio estas nun okazanta, kun la limdato por alveno de la batoliloj je 15a de marto; do jam nun malfruas

enposhtigi ilin. Sekciestroj kaj sekcianoj, bonvolu certigi, ke viaj komitatanoj resendis la vochdonilon (la deko

da vochdonajhoj videblas en nia retejo). Grava punkto estas akcepto de la regularo pri reta vochdonado, kiu

unuflanke malnecesigos estonte tiajn tempo-postulajn kaj multkostajn paperajn vochdonadojn, aliflanke

okazigas demokratiigan revolucion; ekde nun la vochoj de chiuj sekcioj estos auskultataj.

Projekto Esperanto125:

Jen unu el la projektoj kiuj suferis pro la interna mastrumado. Sed prezenta artikolo estas verkita, kaj lauplane

aperos en la aprila numero de revuo Esperanto. Dum marto ni kontaktos niajn sekciojn kun projekt-plano kaj

praktikaj sugestoj, kiel ili povos kontribui.

Notindaj datoj en 2011:

Pedagogia tago de la hungara sekcio: 2 aprilo, Budapeshto. Estrarkunsido de ILEI: 16-18 aprilo, Roterdamo.

Lingvo-kurso Gresillon kun KER-konformaj ekzamenoj: 30 aprilo-8 majo. ILEI-konferenco kaj simpozio: 1723

julio, 2011 (sekva aligperioda limo: 31 marto). Reta aligilo troveblas en nia hejmpago. Ne-membroj

bonvenaj.

Kun koraj salutoj,

Stefan MacGill

Prezidanto, ILEI

Alvoko

de

Alicja

Lewanderska

Quednau

Ekzamenoj

KARA

TEMPO

PASAS

ONI

DEVAS

ANONCI

SIN

AL

EKZAMENOJ

CHAR

ALIMANIERE

LA

LIMDATO

DE

VALIDECO

DE

LEGITIMILOJ

KAJ

SAMTEMPE

EBLO

EKZAminigi

foriras.

anoncon

oni

devas

sendi

al

klerigofico

kaj

ek-al

Quednau

kun

indikoj

kiom

da

STU

kandidato

havss.

amike

Alicja

Kara

Alicja,

mi

bone

komprenas

vian

zorgon

kaj

ege

subtenus

vin.

Dankon

pro

cio.

Bedaurinde

morgau

mi

flugos

al

Dubai

kie

laboras

portempe

mia

filo

kaj

kie

estas

ankau

mia

edzino

prizorgante

nian

nepinon

tri

monatan,

Dea-n.

Mi

restos

tie

gis

8an

de

februaro

kaj

revenos

hejmen

kun

mia

edzino.

Mi

tuttempe

atentos

pri

niaj

aferoj

lernejaj,

sed

kion

fari

kiam

mem

la

interesatoj

ne

petas...Kiel

ajn

ni

ne

perdu

paciencon

kaj

esperon.

Bv

kompil

du

pagan

rememorajon

de

vi

persone

pri

niaj

studentoj

dum

lasta

jardeko.

Salutu

karan

vian

edzon,

je

belaj

rememoroj

pri

vi,

Bardhyl

Ersid

legu

ci

urgan

anoncon,

tuj

anoncu

vin

por

la

bakalaura

ekzameno

ce

prof

Quednau,

via

Bardhyl

Demisio de sekretario de ILEI

Kiel mi jhus mesagis, ni bedauras ricevi la demision de nia sekretario de ILEI. Ene de la estraro ni noktkorespondas

pri tio, kaj chiu deziras al Malgosia la plej bonan sukceson en shia plua deziro ami nian lingvon

kaj aktivi en gia movado.

Frua afero por diri estas, ke la liga laboro pluiras, la suprenira trajheto lanchita en 2009 ne flagras. Ni trovos

solvojn, pluiras la karavano.

Ni efektive konfirmas, ke Malgosia, fariginta nova sekretario, havis multon por lerni, kaj ni provis helpi en tio;

nia estrarkunsido fine de 2009 skizis detale la farendajhojn, kaj ni havas jam de majo 2010 detalan gvidilon pri

la sekretaria laboro, kiun ni post plia rafinado aperigos kune kun serio de pliaj gvidiloj por glatigi la internan

funkciadon de la ligo.

La nuna kunpushigo levigis el tragedie malesenca punkto, tre facile solvebla (kaj efektive jam solvita per mia

interveno) pri la statuso de niaj reprezentantoj.

Estu tute klare, neniam okazis lezo kontrau nia Statuto. Chiu ajn tia pretendo ne veras. Maksimume temas pri la

Regularo, sed ech tio ne okazis.

Estu same klare, ke ne temas pri kontrau-statutaj au kontrau-regularaj sekcioj. Ni chiuj akceptis (malvolonte)

forsetreki la sekciojn en Britio, Irano kaj Rusio, char ili ne deklaris membrojn, kio estas kontrau-regula ago.

Rirardu la listigon en IPR 2011/1 (kiun vi ricevos post c. 3 semajnoj) kaj vi vidas ke tiu forstreko okazis, guste

kiel nia sekretario instrukciis. Ni nur bedauras, ke tiu en la regularo taskita "rilati kun sekcioj" evidente tion ne

faris. Per gustatempa interveno, la forstreko estintus evitebla. La pluirianta estraro daurigos la klopodojn

restarigi sekciojn en tiuj tri landoj.

Do, la kerno de la malkontento estas la Regularo kaj la Reprezentantoj. Nia Sekretario volis per lastsekunda

dekreto antau la fermo de IPR 2011/1 kun la listigo malaltigi ilian nombron de 15 al 4, char ili efektive ne

membris en 2010, kio estas regulara postulo. Lau niaj plej bonaj scioj, la koncernantoj neniam estis kontaktitaj

au avertitaj pri tiu planata pasho, nek la estaro konsiciis pri tiu intenco, gis la lasta momento. Ni tuj intervenis,

por rimarki, ke almenau tri el tiuj reprezentantoj estas tiom elstare kaj pruveble aktivaj (Reddy -Hinda Unio,

Campoz Grez -Chilio, Perevertajlo -Uzbekio) ke temis pri pure administra manko, ke ili ne estis membrigitaj

per la Kolegelpa Kaso jam komence de 2010. Ni tuj instruckiis plenumi tion, por 2010 kaj 2011, tiel ke tiuj

reprezentantoj restu. En lastaj tagoj cirkulis tra la reto mirindaj raportoj pri la agado de Venkates Reddy en

Hinda Unio inter centoj da skolotoj (kiujn ni plusendos laupete). Al tiuj tri aldonigas nova reprezentanto, kiun

ni gojas anonci -por Bulgario.

Tiu akcepto estas lauregulara, char la komitato en Parma (2006) shangis la regularon, sed tiu shango neniam

estis registrita kaj la regularo erare ne estis gisdatigita.

En IPR 2011/1 ni konsentis respekti la regularon, kaj la transigi la sep ceterajn eks-reprezentantojn al kategorio

"Kontaktpersonoj". Se ni nur malaperigus tiujn homojn, ILEI nur "pafus sin en la piedo" char ili estas la solaj

konataj eduk-aktivuloj en la koncernaj landoj. La restinta estraro laboregos restarigi ilin al la statuso de

"reprezentantoj" au trovos novajn personojn por tio.

Jen, problemo solvita, kaj la regularo plene respektata. Neniu lezo de la Regularo de ILEI okazis.

Oni povas apiki regularon drakone -au kreive.

Ni prezentos al vi en Kopenhago plurajn shangojn en la regularo, por ekzemple zorgi ke forigoj de sekcioj kaj

reprezentantoj okazu nur post chiaj intervenoj por unue provi solvi la naskigontan problemon. Kaj solvi dekon

da pliaj maladekvatajhoj en gia teksto. Tre baldau mi mesagos al vi chiuj pri nova koncepto pri "Statuto-

Regularo-Gvidiloj" por ke niaj gvido-dokumentoj vere utilu al ni.

ILEI absolute konsentas ke gi ne subtenu kaj false prezentu dormantajn sekciojn kaj reprezentantojn, ni al

Malgosia komunikis plenan konsenton kun tiu starpunkto, kaj jam dankis al shi pro la "vek-alarmo" pri tio. Sed

ni donu al la koncernatoj averton kaj tempon solvi sian statuson.

Malgosia ricevis valoran premion pri la Premio Gruntvig, kiel shi prave diris. Mia novjara mesago, kiu aperos

en IPR 2011/1 ne specife menciis tion, char mi jam sciis, ke en tiu numero aperos detala raporto pri gi. ILEI

faris chion eblan por disvastigi tiun novajhon, delonge gi estas legebla en nia retejo.

Mi nur tiom bedauras, ke pro tiu tiom simple solvebla eta demando pri reprezentantoj, ni devas perdi

sekretarion. Tiom malnecese. Facilas la maksimo:

Kreu solvojn, pli frue ol levu obstaklojn.

La restanta estraro tuj laboras trovi novan sekretarion, ricevi la necesajn listojn kaj informojn por ke la

administrado plu funkciu, kaj por lerni lecionojn el chi tiu sperto, kiel pli bone difini nian funkciadon.

Vere, estis trista nokto -sed tagigo ja videblas,

Kore

Stefan MacGill

Prezidanto, ILEI

Karaj

Komitatanoj

Dum

ILEI-Konferenco

en

Krakovo

en

2009j.

vi

elektis

min

kiel

sekretario

de

ILEI.

De

tiu

tempo

pasis

jam

duono

de

mia

dejhorperiodo.

Estis

ege

malfacilaj

momentoj

por

mi.

La

momentoj

de

strechaj,

penaj

kaj

ege

temporaba

laboro

sub

premo

de

miaj

spertaj

kolegoj

atendantaj

de

mi

profesia

plenumado

de

sekretariaj

taskoj.

Mi

do

devis

rapide

ellerni

chion,

preskau

de

fundamento.

Mi

chiam

klopodis

bone

plenumi

miajn

devojn,

sed

mi

estas

nur

homo,

do

mi

ne

chiam

evitis

erarojn.

Mi

ege

pardonpetas

se

okazis

iu

miskompreno

au

se

mi

ne

guste

okupis

min

pri

iu

afero.

Duono

de

mia

dejhorperiodo

estas

bona

okazo

resumi

gin

kaj

se

vi

opinias,

ke

mi

ne

guste

plenumis

miajn

taskojn

vi

rajtas

mallongigi

gin.

Mi

neniam

ech

pormomente

pensis,

ke

mi

por

chiam

estas

surgluita

al

la

sekretaria

posteno,

do

mi

povas

tuj

rezigni

gin,

se

tia

estos

via

volo/opinio.

Mia

sekretaria

laboro

estas

ege

strecha,

char

mi

devas

apogi

miajn

agojn

sur

la

Statuto

kaj

Regularo

por

ke

pena

laboro

de

chiuj

ne

falu

en

la

eraron

fari

chion

lau

persona

kaprico.

Tio

tamen

kauzas

foje

kritikon

de

miaj

estraranaj

kolegoj.

Chu

do

la

sekretario

devas

gardi

la

statutajn

regulojn

au

iom

fleksi

ilin

al

la

nuna

situacio/realeco?

Chu

la

sekretario

rajtas

tute

neglekti

la

statutajn
regulojn
(ech
se
ili
postulas
shangojn)?
Jen
granda
dilemo,
kun
kiu
mi
preskau
chiutage
devas
batali.
Plenumante
miajn
taskojn
mi
klopodas
elekti
t.n.
„malpli

grandan

malbonon“,

do

ne

agi

blinde

kaj

burokrate.

Malgrau

ciuj

klopodoj,

tamen,

fine

venas

situacio

kiam

mi

devas

forstreki

ne-laborantajn

sekciojn

kaj

reprezentantojn.

Chu

estas

honto

por

Ligo

malkresko

de

nombro

de

la

sekcioj

au

reprezentantoj?

Chu

kresko

de

la

nombro

de

la

membroj

estas

la

plej

grava

kaj

valora

informo

por

esti

au

ne

esti

de

la

Ligo?

Se

chiu

organizajho

siajn

meritojn

kalkulus

nur

pere

de

nombro

de

la

anoj,

tio

montrus

ke

oni

neniel

valorigas

alispecan

agadon.

Tiel

do

mi

absolute

ne

hontas,

ke

malkreskis

la

nombro

de

la

sekcioj

au

reprezentantoj,

char

lau

mi

valoras

honeste

montri

nian

statistikon

kaj

ne

falsan

bildon

kun

multaj

surpaperaj

sekcioj

au

reprezentantoj.

La

estraro

de

ILEI

ja

povas

esti

fiera

pri

aliaj

gravaj

aferoj,

kiujn

gi

preparas.

Pri

sukcesoj

skribis

la

prezidanto

en

Novjara

saluto

2010

de

ILEI.

Preparante

la

Novjaran

saluton

li

ankorau

ne

sciis,

ke

mi

ricevis

la

unuan

premion

en

la

Grundtvig-Projekto

kaj

mia

raporto

de

la

Grundtvig-Asistanteco

farigis

ekzemplo

de

Bona

Praktiko

kaj

baldau

estos

libroforme

eldonita.

Tio

estas

granda

sukceso

kaj

granda

distingo

por

ILEI.

La

nomo

de

ILEI

jam

por

chiam

estos

sur

la

folioj

de

tiu

grava

europa

organizajho.

Malofte

Esperantistoj

ricevas

distingojn

de

neesperantaj

eksteraj

organizajhoj.

Mia

tro

idealisma

rigardo

en

Esperanto

kaj

Esperantio

kauzis,

ke

mi

dedichis

mian

tempon,

volon,

entuziasmon,

energion

kaj

sanon

por

plenumi

taskojn,

kiujn

devas

plenumi

spertuloj

kun

dika

hauto.

Tamen

mi

plenumadas

tion,

char

mia

amo

al

Esperanto

estis

neeble

granda.

Mia

laboro

estas

pena

kaj

senchese

daura.

Skribado

kaj

konstanta

ripetado

de

petoj.

Mi

opinias,

ke

esti

estrarano

de

Instruista

Ligo

postulas

de

mi

lauprincipan

kondutadon,

char

instruistoj

havas

devon

esti

modelo,

servi

al

aliaj

homoj

kaj

krei

homan

vizagon

de

la

mondo.

La

leteron

mi

sendas

ankau

al

la

sekciestroj

kun

kiuj

mi

plej

ofte

kunlaboras

kaj

kiuj

pli

bone

povas

pritaksi

mian

laboron.

Mi

esperas

ricevi

respondojn

je

miaj

kvar

demandoj,

char

tio

plifaciligos

la

taskojn

de

chiu

sekretario.

Estime,

Malgosia

Malgosia J. Komarnicka

ILEI-Sekretario

http://www.ilei.info/

Sekretario de ILEI-Pollando

http://www.ilei.pl/

Stefan MacGill

Prezidanto, ILEI

Novaj

elektoj

ene

de

Albana

Esperanto

Ligo

AEL

Korespondo

kun

Agim

Peraj

I dashur Bardhyl,

E lezova mesazhin tend.Falemiderit qe u kuptuam.

Dua ,me sinqeritet te te sqaroj: kete vit vecanerisht jam jashtezakonisht i zene,kam tre shkolla(me nga 45

nxenes ne klase,dy shkolla 9vjecare dhe klasat e 10 -ta e te 11 -ta ne gjimnaz),pra jam shume i zene.kjo e

para,pastaj e dyta:une nisem nga Shkodra ne 6 te mengjesit dhe vij ne Shkoder ne 5 pasdite.Ja,cfare kohe dhe

mundesishe me mbeten mua.Pra eshte e pamundur qe une te merrem me nje gje te ketille,e cila kerkon kohe

shume.Kjo lidhur me ecejaket neper gjykata etj;e dyta,lidhur me drejtimin si kryetar,faleminderit por nuk mund

ta pranoj : edhe ka shkuar shume gjate kjo pune edhe per arsyet qe une te sipersqarova.Prandaj,une do te

sugjeroja:Ta marresh ti kete pune persiper,edhe si president i shoqates edhe te tjerat,nese nuk desheron as

ti,atehere do te sugjeroja ose ke propozon ti ose z.Shaban,pasi eshte me eksperience ose z.Gjergji Gushon apo

tjeter.Keto i them jo me ironi,i lutem qofte z.Shaban,te cilin e respektoj ,te mos me keqkuptoje,nuk kam

paragjykimin per mesazhin qe ka shkruar,absolutisht,qofte edhe z.Gusho,megjithese nuk e njoh

personalisht,nuk e kam takuar ndonjehere,por i them keto nisur nga Buletini yt,ku ato kane kontribuar,pra i njoh

permes shkrimeve.

Te me falesh qe kjo eshte pergjigja dhe mundesite e mia per momentin.

Te fala te gjitheve ,ty dhe familjes tende ju uroj shendet e suksese

Agimi

Pershendetje

Bardhyl

Uroj

te

jeni

mire.

E

shikon

qe

edhe

nje

drejtues

shoqate

e

konsideron

veten

te

perjeteshem

ne

postin

e

tije.

Ajo

shoqate

e

ka

humbur

vlefshmerine

e

saje

me

kohe

edhe

per

efekt

te

ndryshimit

te

ligjit

mbi

funksionimin

e

shoqatave

jo

fitimprurese.

Prandaj

duhet

te

mblidhemi

e

te

formojme

shoqaten

e

vertete

Esperantiste

te

Shqiperise.

Te

propozojme

vendin

dhe

daten

e

takimit,

te

njoftojme

te

gjithe

esperantistet

qe

njohim

dhe

dime

adresat

e

tyre.

Te

fala

Shaban

Hasani

2011/2/8

bselimi

<bselimi@gmail.com>

Faleminderit

Agim,

me

duket

se

me

ke

keqkuptuar.

Ne

se

AEL

figuron

e

njohur

ne

gjykate

tani

nuk

ka

problem,

vetem

me

thuaj

vendimin

e

gykates

daten qe ta kemi si referim. Me sa di une, AEL eshte njohur ne 1991 nga Ministria e Kultures, dhe ai vendim tani nuk vlen.

Une

nuk

e

perdor

dot

psh

vulen

e

seksionit

te

mesuesve

Albana

Esperanto

Instituto.

Shqetesimi

im

eshte

se

nuk

po

bejme

dot

nje

mbledhje,

nuk

po

perfaqesohemi

ne

institucionet

shteterore

me

nje

status

juridik.

Nuk

kemi

me

fuqi

ta

mbajme

aktivitetin

e

levizjes

ne

Shqiperi

se

u

plakem..

Me

kupton,

duhet

te

aktivizojme

te

rinj..

2011/1/29

Agim

Peraj

<agimperaj@yahoo.it>

I dashur Bardhyl,

faleminderit per letren,te cilen ju apo dikush tjeter mund ta kishte shkruar qe ne vitin e pare(1996) ,apo me

rastin e 10,15 vjetorit.

Edhe une jam shume mire ;megjithese nuk po te lodhi per te te thene se sa kam shkruar apo sa kam perkthyer,

apo sa kam botuar.

Eshte e vertete qe esperantiste ne Shkoder dhe ne Shqiperi ka patur esperantiste,por fatkeqesisht ato nuk u

mblodhen dhe nuk u takuan ndonjehere bashke te gjithe.Edhe gjatw kohes se ishdiktatures ,perseri kishte

Shqiperia esperantiste,por perseri as ato nuk u organizuan dhe nuk u mblodhen bashke ndonjehere.

Dhe ja u shfaq edhe brezi yne:u mblodhem,beme zgjedhjet.Kolegu para meje me tha: do ta shikosh,asnje nuk

do te vije asnjehere.Edhe sot e kujtoj kete thenie,por koment nuk po i bej. Nuk desha ta marr ne konsiderate

kete paragjykim dhe ndertova nje plan veprimi:vendosa qe te gjithe te takoheshim ne Shkoder,nuk erdhi

asnje(vec G.Muco).Organizova nje takim tjeter ne Durres,perseri nuk erdhi asnje.(vec durresaket).

Provova me letra,dhe asnje reagim.Pra Albana Esperantisto-Ligo tashme nuk ekzistonte.

Kisha bindjen se seicili punonte i pavarur,kontribuonte si i tille ne Esperanto,por ,zgjodha te hesht.Nuk po i

pershkruaj te gjitha faktet e tjera ,sepse nuk me pelqen qe te merrem me te kaluaren.

Iu pergjigja kujtdo qe i nevoitej firma ne emer te AEL;iu pergjigja cdo te dhene apo informacioni qe me

kerkohej nga UEA etj,ne emer te AEL,dhe kete e bera qe te mos mohohej apo te fshihej nga harta e Esperantos

Shqiperia.

Lista qe ti me paraqet sa e njeh AEL-on? Cili eshte kontributi i tyre tek AEL?

Si konkluzion,per te mos u zgjatur:Perderisa ju nuk e keni njohur AEL , meqe ju doni te aprovoni ne Gjykate,ju

mund ta beni krejt lirshem Shoqaten qe doni te krijoni,pavaresisht nga une.Pra ju mund te organizoheni,ta

aprovoni,te krijoni nje AEL te re,apo si te doni quajeni.Them keshtu sepse meqe ju nuk e keni njohur ,nuk keni

se cfare te riorganizoni,per ju ajo nuk ka ekzistuar,por vec te krijoni nje te re,pra krijoni nje te re.

Me fal qe te shkruaj keshtu por jane gjerat keshtu.

Shpresoj dhe uroj e desheroj qe ato qe do te zgjidhen te jene te durueshem,te mos kene paragjykime,te mos

jene kapadainj dhe te dijne te organizohen,sepse keto jane semundjet kryesore tonat si ne te gjitha fushat

tjera,dhe te mos kene egon e lakmise,sepse te jeshe ne krye te te tilla shoqatave eshte ngarkese dhe jo priivilegj

qe te jep pozite.Faleminderit per letren,te cilen e prisja me heret,qe u clirova.

I dashur Bardhyl,tu pergjigja shqip,sepse shqip me shkruajte,por :te kesh kujdes kur ta perkthesh.

Me sinqeritet dhe urime e suksese

Agim Peraj

Nova

numero

de

la

Revuo

“Esperanto”

Estimataj

abonantoj

de

la

revuo

Esperanto,

En

la

retejo

UEA.ORG

jam

estas

elshutebla

la

PDF-versio

de

la

februara

numero

de

la

revuo

Esperanto.

Por

elshuti

la

numeron

bonvolu

viziti

retpagon

http://reto.uea.org

(unuafojaj

venintoj

bezonas

registrigi).

La

enhavlisto

de

la

februara

kajero:

27

...

Malferme:

Amikeco

trans

limoj

(Barbara

Pietrzak)

28

...

Niaj

jarshangaj

eventoj:

Kio

allogis

ilin

al

Nördlingen?

(Claude

Nourmont)

29

...

Meditado-Renkontigo

en

Koreio

(Lee

Jungkee);

JES

–

rememorinda

intensa

semajno

(Manuela

Ronco)

30

...

La

26-a

Komuna

en

Hanojo

31

...

Infanoj

kaj

junuloj

el

deko

da

landoj

(Lu

Wunsch-Rolshoven);

Grezijono:

ekde

nun

ne

nur

somere!

(François

Lo

Jacomo)

32

...

George

Soros

vizitis

E-simpozion

en

Novjorko

33

...

El

nia

historio:

Louis

Couturat

kaj

Esperanto

(Jean

Amourou)

34

...

Jam

284

kandidatoj

el

38

landoj

trapasis

la

KER-ekzamenojn

(Katalin

Kováts);

Navige

tra

TTT-pagoj

(Marek

Blahuš)

35

...

Leterkesto:

Slogano

por

nia

epoko

(Stefan

MacGill);

La

eldonejo

tk

(Eliza

Kehlet);

Martinus:

Mistikisto?

Ne!

(Kirsten

Thuro);

Chu

eblas

uzi

Esperanton

perfekte?

(Rob

Moerbeek)

36

...

Laste

aperis

37

...

Recenzoj:

Luiza

Carol

pri

Marvirinstrato

38

...

Alexander

Shlafer

pri

Sciencisto,

esperantisto,

patro:

Eugeno

Bokarjov

39

...

Luiza

Carol

pri

Tri

nigraj

shipoj

/

Drei

schwarze

Schiffe

/

Tri

chernyh

korablja;

Paul

Gubbins

pri

Doktoro

Esperanto.

40

...

Oficiala

informilo;

Kotiztabelo

de

UEA

por

2011

41

...

Zamenhofa

tago

2010:

Nepalo

(Bharat

Gimire);

Chinio

(Augusto

Casquero);

Chehhio;

Indonezio;

Tajvano;

Pollando;

42

...

Hispanio

(Angel

Arquillos);

Japanio

(Syôzi

Keiko);

Irano

(Keyhan

Sayadpour);

Vjetnamio

(Nguyen

Xuan

Thu);

Brazilo

43

...

Chu

guto

traboros

la

monton

granitan?

(Etsuo

Miyoshi);

44

...

Jubileo

de

Hharkova

E-societo

(S.

Zamorij);

Letero

al

Zamenhof

de

hharkovaj

esperantistoj

(V.

Hhodin);

Japanio:

Ekspozicio

en

"Tergloba

Festivalo"

(Nakamura

Daishin)

45

...

Solenajho

en

Bosnio

kaj

Hercegovino

46

...

Nova

pledo

de

UEA

che

UN

por

lingvaj

rajtoj.

Kongresa

statistiko:

Franca-germana

duelo

La

februara

PDF-versio

de

la

revuo

Esperanto

estas

trovebla

sub

la

menuero

TEKO

-kune

kun

pluraj

antauaj

numeroj.

Junaj

membroj

trovos

tie

ankau

PDF-versiojn

de

revuoj

TEJO-tutmonde

kaj

Kontakto.

Amike,

Andrej

Grigorjevskij,

volontula

prizorganto

de

UEA.ORG

a enhavlisto de la aprila kajero:

75 ... Malferme: Al intergeneracia dialogo, por diverseca Esperantujo! (José Antonio Vergara / Pawel Fischer-

Kotowski)

76 ... 41-a Konferenco de ILEI: Pri lingva politiko en edukado kaj scienca komunikado (Radojica Petrovic)

77 ... Projekto 'esperanto125' (Stefan MacGill)

78 ... Aprilaj aktualajhoj pri la E-Radiofonio (Gabi Kosiarska)

79 ... IFEF deziras tutmondigi (Jindrich Tomíšek)

80 ... Dakaro: kvintaga informkampanjo (Mireille Grosjean)

81 ... Leterkesto: Pri la UK en Kopenhago 2011 (Birthe Lapenna); Por nunepoke tauga devizo (José Antonio

Vergara)

82 ... Ni bezonas modernan pacismon (Ulrich Matthias)

83 ... Chu eblas uzi Esperanton perfekte? (Otto Prytz)

84 ... Rasmus Rask kaj la ideala lingvo (Ejnar Hjorth)

85 ... Esperanto kiel terapio (Alberto Flores)

86 ... Recenzoj: Ulrich Lins pri L.L. Zamenhof (1859–1917): Esperanto, Hillelismus (Homaranismus) und die

"jüdische Frage" in Ost-und Westeuropa; Luiza Carol pri Avo Paulo / Opa Pablo / Grandpa Paul / Dziadek

Pawel

87 ... R. Jaderstrom pri La edzino de Kuracisto Hanaoka Seisyû.

88 ... Katalin Kováts pri Konversacia vortaro

89 ... Laste aperis

90 ... Libroservo de UEA en 2010: La Festlibro por Humphrey Tonkin che la pinto; Navige tra TTT-pagoj

(Marek Blahuš)

91 ... Oficiala informilo; Anoncetoj; Malferma tago

92 ... Mediteranea Esperanto-Semajno 2011 (Daniel Moirand)

93 ... Monda Pupekspozicio Esperante (Etsuo Miyoshi); Ukraina karavano al JES kaj E-teatro (Jefim Zajdman)

94 ... Finfine oficiala E-kurso en Berlino! (Gerd Bussing); Sepdekjaruloj marshas en Himalajo (Razen Manandhar)

La aprila PDF-versio de la revuo Esperanto estas trovebla sub la menuero TEKO -kune kun pluraj antauaj numeroj. Junaj membroj trovos tie ankau PDF-versiojn de revuoj TEJO-tutmonde kaj Kontakto.

*** Pardonpeton, se la informo vin ne interesas. Por ne plu ricevi la sciigojn pri la PDF-versioj, bonvolu viziti

retan Jarlibron -http://reto.uea.org -> Retlistoj kaj malaboni. Au bonvolu peti tion al reto@uea.org.

Amike,

Andrej Grigorjevskij,

volontula prizorganto de UEA.ORG

Nia propagando

Mesagoj okaze de nia 20 jarigo

Leonov (Bulgario)

Kiel profesoro de AIS mi gvidis ekde 1998 jaro kursojn al viaj gestudentoj ce ISTK, Bydgoszcz. Tiam tie studis

ankau

bulgaraj studentoj kiuj bone rilatis al iliaj albanaj kolegoj. Mi memoras pri Ariel Myrazi, Uliam Binozi,

Egli Brati, Firolba Ceno, Faela Mezini, Matilda Sokoli, Elton Zaimi, Anri Subashi ka.

Mi estas felica ke mi havis la okazon konatigi ankau

kun s-ro Bardhyl Selimi prizorganto de la albana grupo de

studentoj, kun kiu mi renkontigis kelkfoje en Pollando, Bulgario, Bosnio kaj Hercegovinio kaj korespondas

regule. Same mi legas la Bultenon de la Albana Esperanto Instituto enhavanta rican materialon pri la esperanto

movado.

Renato Corsetti (Italio)

Mi gojas pro la jubileo de la Albana Esperanto-Ligo kaj mi bondeziras al gi multajn aliajn jardekojn de sukcesa

agado por Esperanto en Albanujo.

Mi certe kontaktas esperantistojn en Albanujo de tre longa tempo. Nia sperto estas, ke la albana Esperantomovado

certe ekzistas kaj ofte estas tre vigla. Konsideru, ekzemple, la agadon de la Albana Esperanto-

Instituto. Tio, kio daure genis min kaj ankoraugenas estas la manko de forta kaj funkcianta albana Ligo, kiu

direktu la agadon por Esperanto en la lando mem, kiu organizu siajn albanajn kongresojn kaj elektu sian

albanan estraron de la Ligo.

Gis tiam la movado konsistos el elstaraj individuoj, kiel Bardhyl, sed ne el kolektiva agado, sur kiu bazigas ciu

landa asocio sukcesa en la longa dauro.

Mia bondeziro okaze de la 20-jara jubileo estas, ke oni komencu pensi pri la graveco havi en Albanujo landan

ascion kiel en Francujo, Italujo, Germanujo kaj ciuj aliaj normala landoj. Ankau

Albanujo estas jam normala

lando. Mi komprenas ciujn ekonomiaj malfacilajojn, sed se oni sukcesas havi landan asocion en Nepalo, kial ni

ne sukcesas en Albanujo?

Multegajn bondezirojn al ciuj albanaj esperantistoj!

Renato Corsetti

Eksa prezidanto de UEA

Jacques

Tuinder

(Nederlando)

Kiel mi kontaktigis kun Albanio?

La 18-an de decembro 1990 s-ro Zef Mjeda, loganta en Shkodër, skribis

leteron al s-ino Mila van der Horst-Kolinska, degorantino en la Internacia

Esperanto-Instituto en Hago, Nederlando. Li skribis:

Estimata Sinjorino Mila,

Tre honte mi skribas al Vi, sed ne trovante alternativon mi genas

vin!

Mi genis unufoje s-ron Rasic pri mia malsano.

Mia edzino Anjeze (sesdek ses jarojn aga, patrino de du filinoj, gis

nun tre sana), estas atakita abrupte de 'katarakto' je sia maldektra okulo. Ni konsultis okulkuraciston. Li eksplikis ke operacio estas farebla sed malfacila.
Mi petas vin, se tio estas ebla, informigi ge okulkuracisto kaj sciigi min gu trovigas aliaj formoj por elimini la katarakton, t.e. sen operacio? Se tio ekzistas, cu estas eble trovi medikamentojn, por elimini la katarakton?

S-ino Mila kontaktis Jacques Tuinder, prezidanton de Agado E3, kun la

peto respondi ci tiun leteron. Li tion faris kaj reskribis la 22-an de

februaro 1991, ke kun granda danko li ricevis koncernan leteron.

“ Kara amiko,

Sekve de via peto mi konsultis nederlandan okuliston, kiu diris ke

katarakta opercio en nia lando estas simpla kaj unufoja. Oni ec

ne

bezonas eniri hospitalon car eblas poliklinika helpo. Por povi pli

bone konsideri vian problemon, via okulisto sendu detalan informaron

en E-o au

unu el la t.n. modernaj lingvoj. Se via edzino estos

helpebla mi invitos vin veni al Nederlando kaj Agado E3 pagos la kostojn.

Al vi ambau

mi deziras cion bonan, esperante baldau

audi de

vi. Kore salutas Jacques Tuinder.”

Sekvis longa korespondado kiu rezultigis en tio, ke -danke ankau

al

la interveno de la nederlanda ambasadoro en Beogrado! -finfine ges-roj

Mjeda ricevis ciujn dokumentojn por povi vojagi Nederlandon. Zef telegramis

la 30-an de januaro 1993:

"La unuan de februaro je la deksesa kaj dek minutoj mi kaj Anjeze

forflugos de Tirana al Zurich je la deknaua kaj dudekkvin minutoj ni

forflugos al Amsterdam Zef".

Tri semajnojn de februaro ili gastis ce familio Tuinder en Heemskerk dum kiu restado okazis sukcesa okuloperacio en Heerlen.

Jaron poste Vera kaj Jacques Tuinder faris kune kun grupo viziton al Albanio, kie okazis agrabla renkontigo kun Anjeze kaj Zef Mjeda. Ciam restis amika kontakto kaj sekvis pluraj vizitoj. Zef tre satus vidi en sia urbo realigon de Optika Centro, sed ciuj niaj klopodoj kaj fortostrecoj kondukis finfine al nenio.

Agado E3 -poste Fondajo Evidente -instalis tiajn centrojn en Durres, Gramsh kaj Barbullush, sed bedaurinde neniu el ili pro diversaj kauzoj restis. Kune kun profesoro pri oftalmologio mi faris rondvojagon por konatigi kun ciuj okulistoj en Albanio, sed pro la terura ciuloka korupcio estis ege malfacile pripensi realismajn planojn por la estonteco. Plurfoje mi arangis misiojn kun optikistoj al diversaj lokoj de la lando. Al multaj malricaj homoj ni servis per laureceptaj okulvitroj.

Nia helpo al la Instituto por Vidhandikapitaj Infanoj komencigis en 1994 kaj dauras gis hodiag. Nia espero estas granda, ke jam baldau la

lernejo povos fari komencon per enkonduko de postelementa instruado. Nia afabla kaj sindedica kontaktpersono, Bardhyl Selimi, dum serio da jaroj

sukcese instruis Esperanton sub la tegmento de la lernejo.

Estis por miaj helpantoj kaj ni granda honoro ekkoni, ami kaj estimegi s-ron Osman Kazazi, kiu estis kvazau la "Albana Mandela". Ni gastis en lia domo, kie li kunlogis kun siaj fratinoj. Kaj ciam li akompanis nin dum niaj tiamaj laboroj en Tirano kaj ankau ekster la cefurbo. Dufoje li vizitis nian landon, ankau por submetigi al sukcesa kataraktoperacio. Kiam ni ekaudis pri lia forpaso mi tuj kun kunestrarano flugis al Albanio, sed ne plu povis ceesti la imponan enterigan ceremonion.

Mi tre gojas ke en Albanio mi trovis tiom da bonaj geamikoj. Konklude:

ke la ekonomie malforta lando kaj multsuferinta popolo baldau

ekvidu

'printempon' en ciuj sencoj!

Jacques Tuinder,

prezidanto de 'Evidente'

16

kara

Kopio de leteroj ricevitaj de la forpasinta Zef Mjeda

El nia historio

Louis Couturat kaj Esperanto

Oni neniam scios precize kiom da homoj alveturis,

vizitis, partoprenis en la unua Universala

Kongreso en Bulonjo dum ankorau nuntempe

gurdaje revenas la nombro: "688 aligintoj".

En Dogmoj de Hilelismo Zamenhof skribis: "Pli ol mil

homoj, kiuj alveturis el la plej diversaj landoj de la

tuta mondo kaj apartenis al 22 diversaj popoloj ..."

(Originala Verkaro de L.L. Zamenhof de

17

Dietterle (1929), p. 314).

Se bezono estus, tion ci konfirmas la kongresa karto kun numero 1027 de la konata sveda pioniro Paul Nylen, kiu efektive kongresis en Bulonjo (50 jarojn kun Paul Nylen", 1942, p. 13).

Mi mem havis enmane kongresajn kartojn numerojn 919 kaj 920 de Celestin Rousseau kaj lia fratino Jeanne, kun aldonita stampita fervojista dokumento, kiu pruvas, ke ilia vojago efektivigis al kaj de Bulonjo.

En neniu dokumento kaj protokolo mi legis, ke inter la ceestantoj estis tiu, kiu poste igis la autoro de Ido: Louis Couturat.

Li havis rolon neintervenan, por ne diri inkognitan, kiel observanto de la Delegacio por alpreno de internacia helpa lingvo, kies sekretario li estis kun Leopold Leau. Gis nun estis nur konata foto de li farita kun la de li permane skribita teksto: Memorajo pri la Boulon'a Kongreso, Dro Zamenhof ce l' bordo de la turbensipo "Onward" forveturonta Anglujon, la 10an Augusto 1905. Prezentata al la artisto de neartista samideano Louis Couturat (revuo Esperanto (UEA) de decembro 1959, p. 212).

Tiu ci foto havas almenau la meriton igi pensi, ke Couturat

kaj Zamenhof renkontigis en Bulonjo ne nur por fotigi.

Ja ili korespondis pri la lingvo kaj Couturat, al kiu estis familiara

la nomo "samideano", nomis Zamenhof "Majstro".

Ankau instrua estas la karto kiun la edzino de Couturat

skribis al la edzino de Carlo Bourlet (el la franca):

Bulonjo 7-an de augusto 1905

Kara sinjorino. Mi ege bedauras, ke vi ne estas kun ni dum

tiuj ci kelkaj tagoj: kune ni estus povintaj alpreni la bonan

decidon lerni "Esperanton".

(En Esperanto): Mi sendas al vi bonan

koran saluton de Boulogno. J. Couturat

Tiu ci gis nun nekonata korespondajo klare montras, kiom sufice intimaj tiam estis la rilatoj inter Couturat kaj Bourlet. Estis en 1905. La cielo estis blua antau la tertrema krizo de 1907-1908.

Ofta demanto estas: cu Couturat bone scipovis Esperanton? Miascie jes, ne nur ellerne.

Se oni esceptas Bourlet kaj kelkajn aliajn nemultajn, la tiutempaj francaj tenoroj de la movado kutimis paroli kaj skribi inter si en la franca lingvo. Malgrau nekontesteblaj kapabloj kaj meritoj de Beaufront ne estis escepto kaj multon por la Esperanta parto – kaj la ekonomio – de l'Esperantiste li suldis al la ciurimeda abnegacia helpo de Rene Lemaire.

Rilate al Couturat jen letero de li permane skribita en Esperanto al Paul Fruictier, autoro de Esperanta Sintakso (1903), kiu kutimis rilati en Esperanto ankau kun francoj. Tiam (4 oktobro 1906) Couturat jam estis kovanta la recepton, kiu kondukis al Ido, kaj de Beaufront havis la necesajn kvalitojn por esti la pajlohomo, kiun bezonis Ido.

Jean Amourou

Cu eblas uzi Esperanton perfekte?

Teorie mi emas jesi, sed praktike ni ofte suspektas ke la nacilingva influo nin mistifikas, malhelpante "pensi" internacie. Parole ni trovu la gustan ekvilibron inter praktika toleremo kaj necesa klareco, postulebla de ciuj partoprenantoj. Skribe ni nin helpas per autoritataj normverkoj kiel PIV kaj PAG, kies pleneco en evoluanta kulturo ne estas absoluta. Jam plurfoje recenzantoj

rekomendis, ke eldonotajn verkojn kontrolu nesamlingvanoj.

Se tamen samlingvano, tiu disponu pri konkreta kolekto de la tipaj naciismoj: gramatikaj devioj (ec nederlandano, samkiel slavlingvano, pretervidus "cu vi sin dolorigis?* Simile "proponu al li sian helpon!"), falsaj amikoj, preskau-idiotajoj.

Kaj, ideale, verkantoj kaj tradukantoj sed ne malpli korektantoj regu la jaman Esperantan idiomaron, esprimaron, frazeologion.

Mia listo enhavas interalie kun-/dis-skribadon ("interalie": unuvorte. Same "delonge"), la "rekcion" de verboj (Zamenhofe oni demandas iun pri io, ne: ion al iu; same oni petas iun fari ion, petas ion de iu sed ne "al iu") kaj verbojn nacilingve transitivajn kaj netransitivajn, sed Esperante unudirektajn; verbojn refleksivajn nacilingve, ne-refleksivajn en Esperanto.

Ekzemple terugkeren estas "reiri", ne "returni" (nur transitiva), zich gedragen estas konduti (sen "sin").

El la tr./netr. naciaj verboj la plimulto estas nur transitiva en Esperanto. La c. 16 "deviajn" mi facile parkerigis, samkiel la c. 16 ne-refleksivajn E-verbojn.

Nu, mi konscias ke tiaj serioj ne estas fiksitaj: daure eblas trovi pliajn, bela sporto.

Kaj kun Nora Caragea mi kolektis substantivojn, kies

nombro diferencas inter la nacia kaj internacia. Do

vakantie sed ferioj (ferio estas nur unu libera tago) – kaj

statuten sed statuto.

Se ciu lingva grupo farus siajn (evoluigeblajn) normlistojn,

tio eble senigos nin de dolorpikoj au ajajadoj dum agrabla

legado. Rob Moerbeek

*) Heeft u zich bezeerd! Tiu "u" devenas el "via nobleco", do tria persono

Cerpita el la revuo Esperanto

Propono el Hungario

Hungario plenumas gis la fino de junio la prezidantecon de la Europa Unio.

S-ro János Martonyi, hungara ministro pri eksteraj aferoj iniciatis la retejon "Amikaro de la Hungara Prezidanteco" (Friends of the Hungarian Presidency/A Magyar Elnökség Barátai) http://www.causes.com/causes/561141 .

Precipe la membroj de Facebook povas (klakante al "Join Cause") tre facile aligi, rigardi la gisnunajn, pri-esperantajn alparolojn, la belegan afison de Leo De Cooman (dekstre, supre), la carman filmeton "Hungary: World of potentials" kaj auskulti la kanton pri Europo...

Nun ni satus peti Vin daurigi la vicon de pri-esperantaj alparoloj kaj skribi en albana lingvo kaj ankau
en Esperanto kelkajn vortojn pri la instruado de
Esperanto en Albanio.

Tiel ni atentigu la hungarajn politikistojn pri la ekzisto kaj uzebleco de la Internacia Lingvo kadre de la multlingva Europa Unio.

Oni povas cerpi ideojn el la retejo http://www.egalite.hu , kie trovigas plurlingve la Strategia plano de la Internacia Laborgrupo por Antauenigi la Lernejan Instruadon de Esperanto.

Plej amike, kun bondeziroj kaj antaudanko
Ludoviko kaj Julinjo

PS.: Se Vi trovas la ideon subteninda, ne hezitu plusendi (kompreneble modifite) tiun ci mesagon al Viaj geamikoj.

Virtuala universitato de Esperanto

Ideo de Germain Pirlot

Kara Stani,

Dankon pro la mesago de Germain rilate la ideon Virtuala Universitato de Esperanto. Se tio interesas al vi, mi sendas kopion de mia respondo al li, skribita antau kelkaj horoj. Gi trovigas sube.

Mi aldonos eble, ke kiam la Esperantistoj pensas pri la ideo Universitato kaj Esperanto, ili tro ofte pensas pri tre kostaj proponoj. Ekzemple, fizikaj lokoj kun altkostaj vojagoj: pensu pri la antauaj kurso de AIS, ekzemple.

Esperantistoj ankau, bedaurinde, tro longe uzis la nomojn Somera Universitato de Esperanto, kaj IKU Internacia Kongresa Universitato (ankau, komprenebla, luksa afero pro la vojagoj) tamen tiuj Universitatoj donas ne kursojn, sed malgrandan, nesufichan lecionaron.

Alia problemo de la enmeto de tiuj lecionoj dum la Kongreso estas ke ili

forprenas cheestantojn de gravaj kunvenoj. Antau miaj okuloj estas la horaro de la UK de Roterdamo, do mi prenas ekzemplon: hazarde, marde: la

IKU de la mateno kunestas kun TEVA, UMEA, IKUE, kaj Subkomitato de Kulturo. La posttagmeza IKU okazas samtempe kun la Muzeo de Vieno, MEL, Subkomitato Scienca kaj Faka Agado, ktp.

Se estus 50 homoj cheestantaj IKU-n, tio povas esti inter 5 -10 malpli da spertaj, inteligentaj homoj kiuj povas cheesti kaj subteni la aliajn agadojn. Lernado estas lernado, kaj tia lernado povas okazi iam ajn, speciale nun kun la ideo Virtuala Universitato de Esperanto. Strategiaj kunvenoj NE povas okazi alimomente, lau mi. Do la Movado disipas kaj malshparas sian propran energion.

Chiuj el tiuj kunvenoj de TEVA gis la Muzeo de Vieno estas ege gravaj strategie por la Esperanto-Movadoj. Gis nun nur malmulte da homoj, ekzemple Jose Antonio Vergara, vere komprenas tion.

En la suba komento pri kursoj, mi prezentas pliajn ideojn pri Virtuala Universitato de Esperanto. Se vi havas reagojn, mi detale priatentos ilin.

Amike, Dennis

Kara Germain,

Virtuala Universitato de Esperanto, prave vi parolas! Sproni novajn e-lernantojn de Eo, prave! Jen du ideoj kiuj kunligigas kaj reciproke fortikigas sin en la kadro de kohera sistemo.

Antau chirkau dek jaroj mi trarigardis trionon el la eble 30 lecionoj de Gilbert Strang de la Universitato MIT. Ekde tiu momento, mi chiam serchis manieron starigi iaspecan Universitaton de Esperanto ENRETE. Tamen, mi ne verkis multe pri tiu temo tiutempe, char mi havis tro da laboro en Francio. Mi sciis ankau, ke endonuki tiun temon inter Esperantistojn tiutempe ne multe efikos. Samtempe, mi pensis, ke multe da homoj esperantistaj pensadis pri la sama afero, sed pro la negusta, lau mi, vojo de la temo Esperanto kaj universitataj kursoj, oni ne s, lau mi, la gustan vojon.

Ankau mi ne havas la gustan vojon. Tamen, komencante en 2008, mi provis skribi iomete rete pri la temo fakkursoj en Esperanto. (Mi jam, fakte, uzis la terminon "Universitato de Esperanto" dum miaj lecionoj de Esperanto en la Kastelo Gresillon en la 80aj kaj 90aj jaroj kaj sugestis, ke ni starigu kursojn pri paco, la Unigintaj Nacioj, ktp, kaj, utiligante la ideojn de Kent Jones, kursojn pri scienco)

Mi reprenu chi tie pro kio mi pensas, ke la gisnuna penso pri universitataj kursoj kaj Esperanto ne estos la gusta vojo por la venonteco. Per miaj vortoj mi ne volas diri ke niaj projektoj tiurilate ne estas bonaj. Ili estis bonaj, bonegaj, sed AIS kaj la Somera Universitato kaj la nuntempaj kursoj en Esperanto, IKU, chu? (Astronomio, Ekonomiko, ktp) che UK ne multe helpos al ni, lau mi.

Unue, la kursoj che UK estas tro mallongaj, kaj tro izolitaj intelekte. Ne

estas sistemo de kursoj; ne estas penso pri kiamaniere fari sistemon. Due, UK-kursoj okazas guste kiam chiuj lertaj Esperantistoj kun ideoj, lau mi, devas esti en la fakkunvenoj, kaj en la kunvenoj kiuj parolas pri taktikoj

kaj strategioj por la venonteco de Esperanto. Tiaj IKU-kursoj apartigis la plej brilajn homojn de la Esperanto-Movado. Ni bezonas Amri Wandel por prikomenti ideojn kaj proponojn de aliaj Esperantistoj pri strategio dum la Kongreso. Ni bezonas Amri Wandel por instrui Astronomion ANTAU au POST la Kongreso. Kaj ni speciale bezonas lin por fari nian unuan KOMPLETAN kurson pri Astronomio en la Virtuala Universitato de Esperanto.

La pensmaniero de AIS ankorau ne allogas min kvankam ke mi mem, post 9-jaroj de studado che universitatoj, ege altestimas tian laboron. AIS estas fizika modelo. Kostas multege da mono vojagi al San Marino. AIS estas parteca modelo. Mi ne vidas kursaron kiu koheras, ekzemple, kiel tiu de Ilona Koutny en Poznan. AIS estas universitatanoj kiuj svebas je la seminaria nivelo de doktorigintaj studentoj. Kelkfoje eminentaj profesoroj, jes ja. Sed nia problemo, lau mi, ne estas instrui subfakon de subfako pri Kemio, nia defio estas ekstarigi kursojn kiuj estas bonaj kaj kiuj estos komprenataj de la plejparto el la junularo (kaj maljunularo), kiuj estas en la UNUA jaro che normala universitato. Ankau la generala nuntempa aliro de AIS ne sufichas. Mi iris plurfoje al ilia retaro kaj vidis "kursojn" kiuj konsistis el amaso da pagoj kaj notoj. Tio ne estas la bona vojo, Germain. Se oni diras, ke oni havas kurson, ke tiu kurso estu filmita, bonsonkvalita, bonlumigita, belvocha kaj klarvocha, kun minimume 30 au 35 horoj. Se ni ne havas tion kaj tiom, ne ne uzu la vorton kurson, ni diru, prefere, lecionon au lecionaron.

Nun, ni parolu iom pri la kursoj de Ilona Koutny. Ilona havas unu el la

plej belaj projektoj en la historio de la Esperanto-Movado. Mi esperas, ke multe pli da homoj iros al Poznan kaj lernos tie. Tiu modelo, tamen, ankau ne sufichas por esti modelo de Universitato de Esperanto. La kostoj de Poznan, je tempo kaj je mono baras 99 elcentojn de la eblaj studentoj. Au la Universitato de Esperanto estos senpaga, au gi ne ekzistos, lau mi. Oni chiam poste povas diri, ke por diplomigi, studento devas fari tion kaj tion kaj tion kaj pro tio, profesoro devas fari tion kaj tion, sed tio estas alia afero, kvankam alstrebinda.

Resume, bona modelo de la Virtuala Universitato trovigas en la lecionoj de Gilbert Strang de MIT (ankau pro tio, ke li mem verkis la libron utiligatan en sia kurso pri Algebro (angle, Linear Algebra)). La MIT Modelo, kvankam laudata, ne estas la gusta, lau mi, char MIT metis centojn da kursoj, sed la plejparto de ili estas nur listo de libroj kaj surpaperigitaj komentoj de profesoroj (similas al la retejo de AIS). La Modelo de Berkeley kaj de Yale estas la gustaj, por komenci. Ili havas plenajn kursojn FILME. Ni bezonas filmatajn kursojn. Ili devas esti sufiche longaj --simile al tiuj de Harvard, Yale kaj la meznombra usona universitata kurso. Ni bezonas nun serchi STUDION au situacion kie oni povas filmi.

Kore, Dennis

2011/3/1 Germain Pirlot<gepir.apro@pandora.be>

Karaj,

En belga tagjhurnalo mi jhus legis tre interesan raporton de Prof. Vincent Blondel, belga profesoro pri aplikitaj matematikoj, kiu, dum la lerneja jaro 2010-2011, estas "invitita profesoro" de Havard kaj Massachusetts Institute of Technology (MIT). Li raportas i.a. pri iniciato de Prof. Strang (MIT) kiu, dum la lastaj dek jaroj, instruis matematikon al pli ol 2 milionoj da gestudentoj !!!

Fakte temas pri kursoj, kiuj estas enretigitaj, kaj kiujn studentoj el la tuta mondo povas konsulti kaj studi.

Chu ne eblus imagi tian "virtualan universitaton" kun plej diversaj kursaroj en Esperanto? Tio povus ja spronis intereson che E-studentoj, kiuj tiel trovus okazon utile uzi tiun lingvon por fakaj celo, kaj povus esti gravega komplemento de "universitataj sesioj" organizataj de AIS au kadre de UK.

Kore via,

Germain Pirlot

Instrueroj

Vorto

de

la

tago

HIPOTEZO

Nepruvita

supozo,

provizore

akceptita

por

klarigi

kaj

komprenigi

konstatitajn

faktojn,

sed

kontrolota

per

pluaj

eksperimentoj:

Tiu

hipotezo

evidentigis

malgusta.

Ne

timu,

la

dangero

estas

nur

hipoteza.

Koperniko

hipotezis,

ke

la

Tero

rivoluas

cirkau

la

Suno.

LIGI

1.

Fiksi,

malliberigi

per

snuro,

ceno

kaj

simile,

malhelpante

movigon

au

disigon:

Mi

ligis

mian

hundon

per

ceno.

Ni

alligis

la

boaton

al

bordo.

2.

Limigi

ies

liberan

agadon:

La

prelego

ligis

cies

intereson.

Lego

mallertulon

ligas,

lertulon

fortigas.

Fiancigis

-por

ciam

ligigis.

3.

Kunigi

plurajn

aferojn

per

ia

rilato

de

sinsekvo,

najbareco

au

kauzeco:

Ligu

la

literojn

en

la

skribado.

Li

parolas

sen

senco

kaj

sen

interligo.

Malgranda

ligiteco

ekzistas

inter

ambau

demandoj.

Ofte

ligis

malsagulo

kaj

saguloj

malligi

ne

povas.

4.

Kunigi

plurajn

personojn

per

amikaj

au

samcelaj

rilatoj:

Min

kaj

miajn

amikojn

ligas

la

sama

ideo.

La

raporto

jam

estas

sendita

al

ciuj

liganoj

(anoj

de

la

Ligo).

Ni

kunligis

niajn

fortojn.

5.

Ebligi

komunikigon

inter

pluraj

lokoj:

La

ponto

ligas

du

urbojn.

La

ligilo

al

mia

retpago

ne

plu

funkcias.

EMFAZO

Pli forta prononcado de la parolo; insista pligrandigo, afekta au

ne, en la tono kaj esprimmaniero:

Si deklaris kun emfazo, ke si estas lia edzino.

La stilon de Edmond Privat karakterizas bela harmonio de bonsoneco kaj emfaza vortordo.

Li emfaze diris: "Tio estas mia posedajo".

La instruisto emfazis ciujn gravajn vortojn.

SUPOZI

1. Esti inklina pensi, manke de pruvoj certaj; akcepti ion kiel probabla, ne havante pri gi efektivan scion:

Mi supozas, ke leciono hodiau

ne okazos.

Mi havas pri tio nek scion nek supozon.

Supoze, ke ni havos sufice da mono, ni veturos ferii al alia lando.

Supozeble inter ili ne estis ec

unu, al kiu la prelego estus interesa.

Tio supozigas, ke la sukceso de la arango estos granda.

2. Preni kiel hipotezon:

Supozu, ke vi estus juganto, do kion vi decidus?

Sia morto estas supozebla.

PROBABLA

Tia, ke por gia efektivigo ekzistas plimulto da sancoj (se paroli pri okazajo):

La inflacio en nia lando estas probabla.

Si alvenos probable post unu monato.

Ce manko de certeco oni devas kontentigi je probableco.

La probableco de lia vizito ce tia horo estas tre malgranda.

FRITI

Kuiri en bolanta oleo au

graso:

Ne zorgu, la frato fritos terpomojn por ni ciuj.

La fritita fiso, kiun vi preparis, estas ege bongusta!

Mi ne mangas fritajojn, car ili estas tre grasaj.

Elsalti el la fritilo en la fajron (por eviti malbonon sin jeti en alian).

En Aziaj landoj oni ofte kirlofritas (fritas kirlante la nutrajon).

Ni tre satas terpomfritojn kun kecupo au

majonezo.

FELO

Kruda besta hauto kun la haroj, ordinare ne preparita:

Kiu havas malican celon, ofte perdas sian propran felon.

De unu bovo oni du felojn ne desiras.

Tiu fela capo estas tre bela!

Ne plu restis akvo en la felsako (pretigita felo por enteni fluajon).

Mia patro estas felisto.

Senlanigu, sed ne senfeligu.

RABATO

Malaltigo de prezo, donata de ricevonto de pago al pagonto:

Mi acetis tiujn ci suojn kun granda rabato.

Mi povas rabati nur kvin eurojn.

Si vendis al mi rabate malnovajn kajerojn de la revuo.

Oni povas trovi multajn rabatajojn en la butiko.

La plej novajn vestojn oni povas aceti nur senrabate.

BRILI

1.

Eligi

vive

helan

lumon:

Hodiau

estas

tre

bela

tago:

la

suno

brilas,

kantas

la

birdoj...

Brilo

de

fajro

donis

iom

da

lumo.

La

lampo

briligas

la

korton.

La

steloj

rebrilas

en

la

lago.

La

steloj

trembrilis

en

la

silenta

nokto.

2.

Resendi

vive

helan

lumon:

Nego

bele

brilis.

Ne

cio

utilas,

kio

brilas.

Ne

cio

brilanta

estas

diamanto.

Siaj

okuloj

ekbrilis,

kiam

si

ekaudis

la

novajon.

2.

Altiri

la

atenton

per

sia

eleganteco,

lukso

au

sprito:

Mi

devas

konfesi,

ke

mia

sano

jam

ne

brilas.

La

festo

estis

tre

brila.

Vi

aspektas

brile!

LUKSO

1.

Kutima

uzado

de

rafinita

kaj

multekosta

nutrajo,

vesto,

meblaro,

vivmaniero:

La

princino

estis

alkutimiginta

al

lukso.

Luksa

la

vesto,

sed

malplena

la

poso.

Vivi

large

kaj

lukse.

Ili

havas

tre

multe

da

luksajoj!

Mia

cambro

estas

neluksa,

sed

komforta.

Ni

estis

malricaj

kaj

mi

devis

dormi

en

malluksa

lito.

2.

Ekstera,

vivorica

brileco:

La

tuta

lukso

de

la

arbaro

videblas

de

ci

tiu

monto.

En

mia

korto

kreskas

luksaj

rozoj.

LUKTI

1.
Batali
per
la
sola
korpa
forto,
sen
armiloj:
Ili
luktis
en
batalo
gis
la
morto.
Luktistoj
batalis
en
la
speciale

arangita

loko

-luktejo.

2.

Peni,

klopodi

por

venki

malhelpon

au

atingi

malfacilan

rezulton:

La

patrino

luktis

kaj

strebis

por

siaj

infanoj.

Dum

mia

tuta

vivo

mi

iradis

luktante

kaj

strebante.

Lukto

kontrau

la

morto

estas

senespera.

KLINI

1.

Meti

en

tian

pozicion,

ke

unu

fino

au

parto

estas

malpli

alta

ol

la

alia

(se

paroli

pri

rigida

objekto):

Klinu

la

krucon

kaj

trinku!

Ili

penis

deklini

nin

de

nia

vojo,

sed

malsukcesis.

Se

vi

sekvos

nin,

vi

ne

forklinigos

de

la

vojo.

Mi

sendeklinige

iros

al

la

elektita

celo.

2.

Kurbigi,

fleksi

al

malsupro

(se

paroli

pri

malrigida

objekto):

La

nego

klinis

la

brancojn

de

la

arboj

al

la

tero.

Sur

arbon

klinigintan

saltas

la

kaproj.

3.

Oblikvigi

parton

de

sia

korpo:

Li

salute

klinis

la

kapon.

Si

salutis

min

per

klino

de

la

kapo.

Mi

alklinis

mian

orelon

al

si,

por

ke

si

povu

diri

al

mi

ion.

Li

elklinigis

super

la

balkonon.

4.

Emigi,

inklinigi:

La

regino

ciamaniere

provis

klini

la

animon

de

la

rego

al

pardonemo.

Si

estis

bona

knabino,

sed

subite

deklinigis

de

la

bona

konduto.

Mi

esperas,

ke

vi

pardonos

ciujn

miajn

deklinigojn.

5.

Cedigi:

Mi

devas

klini

min

antau

la

cirkonstancoj.

Plena

sako

ciun

mastron

al

vi

klinos.

DUSO

Sprucigo
de
akvo
sur
la
korpon,
ekstere
au
interne,
por
lavado
au
kuracado:

Mi
iras
preni
duson.
Li
dusas
sin.

Nia

dusejo

nun

estas

riparata,

do

ni

devas

iri

al

la

najbaroj.

La

dusilo

estas

sufice

granda

kaj

oportuna.

TERAPIO

Difinita

kuracrimedo:

Bedaurinde

la

terapio

ne

estis

efika.

Mi

iris

al

bona

terapiisto,

kiu

multe

helpis

min.

Bioterapio

-kuracado

per

biologiaj

substancoj

au

mikroboj

-povus

esti

bona

solvo

por

via

problemo.

Mi

tre

satas

aromoterapion

-terapion

per

esencoj

de

aromaj

plantoj.

Kemiterapio

-terapio

per

kemiaj

substancoj

-estas

kuracado

de

kanceroj.

STRIO

1.

Longa,

mallarga

parto

de

surfaco,

kun

pli-malpli

paralelaj

randoj,

distingiganta

pro

sia

koloro

au

heleco:

Ie

en

la

malproksimo

videblis

strio

da

arbetoj.

La

korpo

de

zebro

estas

stria.

La

bild(o)strio

konsistas

el

20

profesie

desegnitaj

pagoj.

Zebrostria

pasejo

por

piedirantoj

indikas,

ke

tie

eblas

transiri

la

straton.

2.

Longa,

mallarga,

paralelranda

parto

de

teksajo,

kiu

distingigas

de

la

cetera

surfaco

per

tinkturo

au

teksarango:

Al

vi

tre

taugas

vestoj

kun

horizontalaj

strioj.

Mi

surmetis

striitan

pantalonon.

FUNDAMENTO

1.

Masonajo,

starigita

en

la

tero

por

servi

kiel

bazo

al

konstruo:

La

domo

ankorau

ne

estas

konstruita

-estas

nur

fundamento.

Detruita

gis

la

fundo

de

l'

fundamento.

Ciuj

ceestantoj

metis

fundamentajn

stonojn.

La

konstruajo

estas

bone

fundamentita.

2.

Esenca

elemento,

sur

kiu

apogigas

la

cetero:

Tradicio

kaj

interkonsento

estas

la

fundamentoj

de

ciu

lingvo.

Versajne

ciu

esperantisto

scias

pri

la

netusebleco

de

la

Fundamento.

Tion

oni

devas

fundamente

esplori.

Fundamentistoj

severe

obeas

kaj

defendas

la

Fundamenton.

Viaj

proponoj

estas

senfundamentaj

kaj

ni

ne

povas

ilin

akcepti.

POLVO

1.

Aro

da

subtilaj

liberaj

eretoj

de

substanco,

facile

disigantaj:

La

vento

jetis

al

mi

polvon

da

akvo.

Mi

havas

alergion

kontrau

florpolvo.

Polveto

el

pudro

falis

sur

mian

blankan

robon.

2.

Tiaj

eretoj

el

tero

au

alia

substanco

al

gi

miksita,

kusantaj

sur

la

grundo

au

levataj

de

la

vento:

La

caro

ekveturis

kaj

levigis

nubo

da

polvo.

Jeti

polvon

en

la

okulojn.

Cio

estas

por

li

kiel

polvero

sur

la

tero.

Kara,

senpolvigu

viajn

suojn.

3.

Tiaj

eretoj,

kiuj

kolektigas

kun

malpurajoj

en

la

domoj:

Mi

nun

visas

la

polvon

de

sur

la

mebloj.

La

frato

purigas

la

tapison

per

polvosucilo.

La

breto

estas

polv(oplen)a,

mi

devas

gin

purigi.

4.

Restajoj

de

homa

korpo:

Nur

polvo

restis

de

li!

Lia

korpo

dispolvigis,

sed

memoro

pri

li

restos

por

ciam.

PACO

1.

Stato

de

regno,

nacio

au

alia

homgrupo,

kiu

ne

estas

militanta

kontrau

alia:

Li

donis

pacon

al

nia

lando.

Tio

estas

la

sola

rimedo

por

pacigi

la

landojn.

Kie

minaco,

tie

malpaco.

Pro

limoj

kaj

baroj

malpacas

najbaroj.

2.

Stato

de

anaro

(nacio,

gento,

familio,

societo

kaj

simile),

inter

kies

anoj

ekzistas

nenia

malakordo

au

malkonsento:

Ili

vivas

inter

si

en

paco.

Geedzoj

en

paco

vivas

en

rega

palaco.

Paca

silento,

ke

ne

blovas

ec vento.

Mi

jam

pacigis

kun

mia

amiko.

Jugo

komencita

pacigon

ne

malhelpas.

Li

havas

tre

(mal)paceman

karakteron.

Malsagulo

malpacigis

kaj

dek

saguloj

repacigi

ne

povas.

Malpaculon

ciu

batas.

3.

Stato

de

psiko,

kiu

ne

estas

maltrankviligata

de

zorgoj,

timoj

kaj

simile:

Paco

estis

sur

la

vizago

de

la

mortinto.

Paco

al

lia

cindro

(la

mortinto

ripozu

trankvile)!

Estis

trankvile

kaj

pace

tie.

Mi

ne

povas

pacigi

kun

tia

ideo!

STELO

1.

Memlumanta

astro,

kiu,

escepte

de

Suno,

pro

malproksimegeco

nudokule

aperas

kiel

hela

punkto

sen

mezurebla

diametro:

Ci-nokte

ni

observos

la

stelojn.

Estis

malvarma,

sed

stelluma

/

stelplena

nokto.

Ni

ekvidis

falantan

falstelon

kaj

pripensis

la

dezirojn.

Cu

vi

vidas

tiun

belegan

cefstelon

-la

plej

helan

stelon

en

la

cielo?

Ektagigos

kaj

la

matenstelo

eklevigos.

Eknoktigos

kaj

la

vesperstelo

eklevigos.

2.

Astro,

rigardata

kiel

influanta

la

sorton

de

homo:

Li

estas

naskita

sub

favora

stelo.

Jen

vi

vidas

la

stelaron

de

Leono.

3.

Tiaforma

prezentajo,

per

kiu

antikva

artotradicio

simbolas

astron:

Sur

la

pinto

de

la

Kristnaska

arbo

brilis

stelo.

4.

Insigno

kun

proksimume

tia

formo:

Verda

stelo

estas

simbolo

de

Esperanto.

5.

La

cefa

aktor(in)o

en

baleto,

trupo,

filmo

kaj

simile:

Li

igis

stelo

kaj

forgesis

siajn

amikojn.

Multaj

steluloj

kaj

stelulinoj

venis

al

la

festo.

TRAFI

1.

Atingi

per

jetita

objekto

tion,

kion

oni

celis:

Li

pafis,

sed

felice

ne

trafis

min.

Trafi

du

celojn

per

unu

stono.

Kiu

rigardas

cielon,

maltrafas

sian

celon.

Viaj

respondoj

estis

tute

trafaj.

Mi

celis

nur

trafeblajn

celojn.

Si

trafigis

de

falanta

stono

kaj

mortis.

2.

Jetite

au

movate,

atingi

ion

celitan:

Ciuj

frapoj

lin

trafis.

Fluis

sur

lipoj,

sed

en

buson

ne

trafis.

3.

Hazarde

renkonti

ion,

kio

difektas,

endangerigas

au

minacas:

Nia

auto

trafis

en

kavon.

Trafi

per

la

vizago

en

koton.

4.

Hazarde

koncerni,

impresi,

afekcii,

kun

malbona

efiko:

La

morto

trafis

sin.

Mi

suferas

trafon

de

gripo.

5.

Hazarde

renkonti,

trovi

ion

bonan:

Ni

trafis

tre

bonan

akcepton.

Trafe

au

maltrafe.

(el

www.lernu.net)

LA NEOLOGISMOJ EN ESPERANTO

De Nikola Uzunov

Neologismo en Esperanto estas nova vorto, kiun uzantoj de nia lingvo enkondukas en sian skribon au

parolon,

se ili ne povas trovi konvenan vorton, kiu esprimus guste la penson. La ekuzo de nova vorto en la komenca

momento estas afero individua, venanta de aparta unuopa persono, kiu sentas bezonon de tia esprimilo. Se la

nova vorto estas efektive necesa, sukcese trovita au

trafe kreita, guste esprimanta la deziratan nocion, oportune

elparolebla kaj belsona, gi rapide trovas aliajn adeptojn, gia uzado vastigas kaj post certa tempo generaligas.

Iom post iom gi eniras la firman leksikan fonduson de nia lingvo kaj jam cesas plu esti neologismo.

Estas sciate, ke la plej konvena tereno por enveno de novaj sangoj en la lingvo estas gia leksiko, dum

morfologio kaj fonetiko restas relative la plej rezistemaj kaj preskau

nesangeblaj partoj de la lingvo.

La problemo pri enkonduko de novaj vortoj, la t.n. "neologisma problemo" en Esperanto, estis kaj

daure estas objekto de diskutoj kaj disputoj, ofte tre pasiaj. En ili, preter trankvila rezonado kaj sercado de

senca, prudenta konkludo, polarigas du ekstremaj pozicioj:

La unua pozicio estas generale kontrauciu neologismo kaj apogas sin sur la deziron konservi la plej

grandan facilecon de la lingvo, kun ebla minimumo de lernendaj vortoj en la kadro de la oficiale konfirmita

vortostoko.

La dua pozicio defendas la plej liberan kaj senkritikan enkondukon de ajna novajo en la vortaran

fonduson. Gi estas por senkontrola uzado de ciu renkontata neologismo, precipe se gia autoro estas eminenta

kaj autoritata figuro en la Esperanta movado au

literaturo. Gi manifestas hastan emon atingi rapide la plej

grandajn esprimeblecojn por ciu subtila nuanco. Ofte stimulo por tia prefero estas ankau

snoba emo imiti kaj

uzi cion novan, "modernan", senkritike, plejparte pro pigremo au

manko de volo uzi iom da peno por kontroli

en la vortaroj cu jam ekzistas konvena vorto kun la deziratаj kvalitoj.

Sendube la vero trovigas ie en la mezo inter tiuj du ekstremaj pozicioj.

Lancinte en 1887 al la mondo sian Lingvon Internacian, L. L. Zamenhof neniel imagis, ke gi restos kun sia komenca leksika minimumo, donita en la Unua Libro. Lia kompreno estis, ke la uzado de lia kreajo ricigos plu la eblajn esprimmanierojn per aldonado kaj enkonduko de cio necesa. Li esprimis tiujn ci konceptojn pri la evoluo de la lingvo klare jam en la Antauparolo al la Fundamento de Esperanto.

Multaj el tiuj, kiuj nun traktas la demandon pri neologismoj, plejparte la ekstremaj kontrauuloj de ciu nova enkondukita vorto, sajne neglektas au forgesas la principojn, konfirmitajn de la Universala Esperanto-Kongreso en 1905 per akcepto de la Fundamento de Esperanto kiel firma bazo por plua evoluo de la lingvo.

Tio ec kreas la impreson, ke grandega parto de la nuntempaj esperantistoj neniam legis la Fundamenton kaj ne konas la menciitajn principojn. Tial ni trovas nun utila doni ci-sube nur esencan parton de tiuj ci principoj, nome, ke enkonduko de nova vorto (eventuale nova formo) ne signifas nuligon de la malnova. La lasta restas plejrajte kiel elemento de la lingvo kaj ciu estas libera uzadi gin plu. Do ekzistas periodo de paralela kunuzado de tiuj sinonimaj vortoj (formoj) gis kiam la praktiko kaj la vivo decidos, kiu el ili cedos kaj restos nur arkaismo.

Ni citos kion diras la menciita Antauparolo de la Fundamento de Esperanto:

“Se iu autoritata centra institucio trovos, ke tiu au

alia vorto au

regulo en nia lingvo

estas tro neoportuna, gi ne devas forigi ausangi la diritan formon, sed gi povos proponi

formon novan, kiun gi rekomendas uzadi paralele kun la formo malnova. Kun la tempo la

formo nova iom post iom elpusos la formon malnovan, kiu farigos arkaismo”.

Kaj poste estas skribite ankorau:

“…gis la tempo, kiam autoritata centra institucio decidos pligrandigi (neniam

sangi!) la gisnunan Fundamenton per oficialigo de novaj vortoj au

reguloj, cio bona, kio

ne trovigas en la Fundamento de Esperanto devas esti rigardata ne kiel deviga, sed nur kiel

rekomendata”.

Do ni devas agnoski, ke enkonduko de necesaj neologismoj estas neevitebla kaj pozitiva fenomeno.

Sed se oni agnoskas ci tiun sanan principon, ni tuj devas fari seriozan averton kontrau

senpripensa

trouzo de la rajto donita en la Fundamento enkonduki novajon ne pravigitan kaj ne nepre bezonatan, kaj ne

trafe elektitan – precipe de homoj sen sufica kono kaj sperto en la lingvo. Sento de lingva disciplino, respektado

al la lingvo kaj al la uzantoj – tio devas gvidi ciun esperantiston ce praktikado de la Internacia Lingvo.

Oni ne devas prisilenti la protestojn venantajn flanke de samideanoj, plej parte el slavaj landoj, kontrau

la vastiganta lastatempe tendenco de iuj plejparte anglaj au

francaj autoroj pliricigi la leksikon de Esperanto

per nenecesa ensovado de vortoj el la franca au

la angla lingvoj, kiel ekzemple: handikapito (anst. invalido),

olda (anst. maljuna), pigra (anst. mallaborema), kurta (anst. mallonga), poka (anst. malmulta), rara (anst. malofta), mava (anst. malbona) kaj multaj aliaj.

Tiuj ci donacoj el la vorta trezorejo de iuj grandaj okcidenteuropaj lingvoj fojfoje sikas kaj postlasas impreson pri grandnacia orgojlo. Tio minacas aliigi la gisnunan fizionomion de Esperanto. Iuj esperantistoj,

kiuj indignas kontrau

tiuj sangoj, ec

taksas tion kiel strebon transformi la Internacian Lingvon en iuspecan

“Basic-English”, au

“Basic-France”.

Ni ci tie parolas pri la komunuza lingvajo. Gia leksiko konsistas el la oficialaj radikoj de la Universala Vortaro (UV), de la sekvaj Oficialaj Aldonoj (OA) al gi, kaj krome el granda kvanto de vortoj, ordinare vaste

uzataj, sed ankorau

ne oficialigitaj, kiuj estas en periodo de paralela uzado kune kun la oficialaj vortoj. La

Akademio de Esperanto estas tiu “Autoritata Centra Institucio”, kiu ne rapidas oficialigi cion, kio estas uzata

de esperantistoj, sed atendas gis kiam ties taugeco estos senkonteste pruvita en la praktiko.

La teknika lingvajo prezentas apartan kategorion kun propraj specialaj principoj kaj problemoj, pri kiuj zorgas la “Sekcio pri teknikaj vortaroj” de la Akademio.

La multflanka evoluo de la vivo postulas enkonduki ciam novajn vortojn. Aperas novaj inventoj, oni

produktas novajn objektojn, oni ciam devas sekvi la ciusferan ekonomian, teknikan kaj sciencan progreson de

la vivo. Novan leksikon postulas ankau

la aktualaj politikaj sangoj en la mondo. La atingoj de la teknika

progreso penetras ciam pli kaj pli en la ciutagan vivon de ordinaraj homoj, en ties domoj. Aperas novaj

mastrumaj elektraj kaj elektronikaj aparatoj kun amaso da novaj nomoj de iliaj partoj. Same la progreso en la

medicino necesigas novajn vortojn en la medicina terminologio ktp.

Ciu vivanta lingvo, ne nur Esperanto, alfrontras la problemon solvi la bezonojn de novaj vortoj en la

komunuza lingvo? Ordinare oni solvas tiujn problemojn lau

jenaj vojoj:

1. Oni aldonas al la jam ekzistanta vorto novan plian signifon, kio plivastigas gian enhavon, tiel, ke gi

ampleksu ankau

la deziratan nocion. Ekzemplo por tio estas la vorto “satelito”. Kiam estis lancita la unua

artefarita tersatelito, oni enkondukis la rusdevenan vorton

.

(sputnik), kiu en la rusa lingvo havas la

signifon de kunvojaganto, kunvojano, kunmarsanto, kunulo. Tiumaniere oni donis novan plian signifon de tiu ci

rusa vorto.

2. Oni akceptas pretan nomon de la vorto el la lando, kie aperis la nova fenomeno. Tiel la origina

patrujo de la novajo donas en aliajn lingvojn la nomon de novajo kaj gi, tiel diri, internaciigas. Tiumaniere el la

rusa, ekzemple, eniris en plurajn okcidenteuropajn lingvojn, ankau

en Esperanton, la novaj politikaj nocioj:

sputniko, glasnosto, perestrojko kaj aliaj.

3. Oni formas novan vorton el jam ekzistantaj lingvaj elementoj – radikoj kaj afiksoj – de sia propra

nacia lingvo. Tiu ci tendenco de kreo de novaj vortoj el la vortostoko de la sama lingvo esprimas la strebon al

lingva purismo kaj gin oni povus observi en la evoluo de ciuj naciaj lingvoj. Tiel en la germana oni forlasis la

grekdevenan internacian vorton Telephon (telefono) kaj anstatauigis gin per la germana vorto Fernsprecher

(malproksimparolilo). Oni povus mencii ankorau

plurajn similajn ekzemplojn.

4. Oni formas novan vorton el latinaj au

grekaj radikoj. Lau

tradicio el la Mezepoko gis nun, la latina

kaj la greka lingvoj estas cefa fonto por formado de sciencaj kaj teknikaj terminoj, per kiuj estas nomataj novaj

inventoj. Guste tiuj ci terminoj havas plej internacian karakteron, ili rapide kaj facile penetras en multajn

lingvojn kaj akiras vastan uzadon. Tiumaniere siatempe estis kreitaj la vortoj: lokomotivo, lokomobilo,

telegrafo, telefono, stenografio, fotografio, automobilo, aeroplano, televido, mobifono kaj multaj aliaj.

5. Iuj inventajoj ricevis la nomojn de siaj autoroj-inventistoj, kiel ekzemple: ampero, omo, rentgena

aparato, pasteurizita lakto k.s. Ankau

tiuj ci vortoj disvastigis kaj eniris en ciujn lingvojn paralele kun la

disvastigo de la novajo. En pluraj okazoj, personoj, kiuj faris fortan impreson al siaj samtempuloj per sia

konduto au

per apartaj siaj agoj, eternigis siajn proprajn nomojn en vortoj, kiuj esprimas iliajn agojn. Tiaj vortoj

same akiras vastan uzadon penetrante en aliajn lingvojn kaj farigas internaciaj. Tiel kreigis la vortoj: tirani,

bojkoti, linci k. a.

Esperanto disponas la samajn suprediritajn rimedojn por ricigi kaj kompletigi siajn esprimeblecojn. Tio

estas atengebla jene:

1. Aldonante al jam ekzistanta vorto plian, kroman signifon por enporti la deziratan novan nocion.

Tamen en multaj okazoj tiu solvo povas esti konsiderata kiel provizora, gis kiam oni eksentos, ke la nova vorto

estas plena kaj sufica portanto de la respektiva nocio. Kompreneble ci tie oni ne povus eviti ankau

subjektivan

prijugon. Ekzemple pri artefarita satelito de la tero cu ni uzu la generalan vorton satelito au

ni opinios, ke la

nova fakto estas tiel speciala, ke gi bezonas nepre uzadon de aparta distinga vorto? Do la usonaj jurnalistoj en la

sesdekaj jaroj lancis la rusan vorton

.

(sputnik), kaj nun tiu ci radiko jam delonge staras en PIV.

2. Enkondukante novan vorton, se oni sentas nepran bezonon diferencigi la signifojn. Ekzemple, en la

komenco la vorto “flugilo” suficis por esprimi tri nociojn, iusence proksimajn inter si:

unue – flugorgano de birdoj;

due – metafore flanka parto de konstruajo;

trie – fermoplato de pordo au

fenestro, se ili ne estas unuplataj.

La praktiko sentis neoportunecon de tio kaj estis enkondukitaj du novaj vortoj:

“alo” – por konstruaja flugilo, kaj

“klapo” – por porda au

fenestra flugilo.

Eble venos momento, kiam por la nocio aviadila flugilo oni sentos bezonon konkretigi kaj precizigi per aparta vorto la nocion disde la birda organo de flugado. La vivo ciam sentos bezonon de tia diferencigo, kaj el

pli largsignifaj vortoj eltiri novajn, kun aparta signifo, kiel: rekoni – agnoski; klarigi – ekspliki; severa – rigora; plago– strando; eksedzigi– divorci; vidajo – aspekto; gazono – razeno ktp.

Ci tie ni volus prezenti malgrandan parton el la esploroj de la esperantisto Sten Johansson, kiu en sia detala studo “Uzi Interreton kiel tekstaron por lingvaj esploroj”, faras interesajn observojn pri uzado de diversaj E-vortoj en tekstaro de E-publikajoj kaj Interreto. En ci suba tabelo estas vortoj, kiuj en diversaj periodoj de praktikado de Esperanto havis diversgradan uzadon:

Vorto Tekstaro Interreto

Antau

1940 Post 1940 2002 2005

Aprezi 2 55 50 231

Apreci 0 20 44 225

Jahurto 0 1 10 43

Jogurto 0 2 11 35

Arbusto 43 32 – 288

Arbedo 0 32 – 122

Vando 9 39 40 197

Parieto 0 2 4 25

Septo 0 9 0 25

Razeno 0 7 18 46

Gazono 0 10 42 138

Poupo 2 1 19 93

Pobo 0 5 35 110

Rodi

Rongi 0

0

16

0

–

–

29

28

Vipuro 26 8 – 122

Vipero 13 1 – 38

Interese estas substreki, ke en la diversaj vortaroj: PV (Plena Vortaro – 1930), PIV (Plena Ilustrita

Vortaro – 1970) kaj NPIV (Nova Plena Ilustrita Vortaro – 2002), oni malfacile povas trovi rilaton inter la

vortaraj sangoj kaj la praktike uzata lingvo. En pluraj okazoj la esperantistoj en Interreto sajne havas aliajn

normojn ol en tiuj ci plej prestigaj vortaroj. Multaj esperantistoj sajne negletas au

ignoras indikojn pri

“evitindeco” en la vortaroj. Oni povas esperi, ke estontaj vortaristoj atentos la realan lingvouzon. Ekzemple pri

la vortoj aprezi, vando, vipuro, plago kaj gazono oni kuragas diri, ke la lingvouzo estas relative stabila,

kvankam ankau

konkuraj formoj estas uzataj. Ne estas tamen facile kompreni kial la pli uzata vorto razeno au

la oportune pli prestiga vorto arbedo estu “evitindaj”. Kaj la persista malsato flanke de PIV al la vorto vando

jam komencas simili malsanecan fobion!

La bezonoj de la E-poezio kaj enkonduko de pli familiaraj vortoj kauzis eniri en la lingvan uzadon vortoj, proponitaj en la libro “Parnasa Gvidlibro” de Kalocsay: kaputa – rompiginta, ruiniginta; fatraso – acajaro; trampo – cifonulo; pauti – malkontente silentadi; mungi – nazpurigi; maroto – amata cevaleto k.a.

3. Oni povas solvi la bezonon per formado de nova kunmetita vorto el la jam disponeblaj vortoj. Ni jam diris, ke ne estas necese enmeti en tian formajon pli ol la suficaj elementoj (radikoj kaj sufiksoj), por doni klaran ideon pri gia signifo. Por tiu klareco ofte kontribuas ankau la kunteksto. Kompreneble la tiel formita nova vorto ne devas esti tre longa, malfacile elparolebla kaj ne prezentu iaspecan rebuson, kiun oni devas decifri. De gi oni devas ankau facile produkti pluan serion de gramatikaj kategorioj per finajoj kaj afiksoj.

Tiurilate neoportunaj en Esperanto estas la nomoj de agantoj, formataj per substantivigo de participoj: vojaganto, ceestanto, vizitanto, lernanto ktp. Ekzemple: valizo de vojaganto certe ne estas vojaganta valizo, societo de lernantoj ne nepre estas lernanta societo ktp.

4. Oni devas noti, ke en Esperanto delonge ekzistas ec vorto, kreita el persona nomo. Lau PIV la verbo “kabei” signifas: fari kiel Kabe (pseudonimo de K. Bein), kiu estinte tre vigla esperantisto, subite kaj tute forlasis la E-Movadon”.

Sed ni haltu por iom pripensi, en kiuj okazoj, por kiu kategorio de uzantoj kaj en kia grado estus pravigebla la strebo al precizaj distingaj vortoj. Tio dependas de la konkretaj cirkonstancoj kaj de la interesoj de la medio, en kiu estas uzata la lingvo. Ekzemple se Esperanton oni uzas kiel hejman lingvon, gi nepre bezonos

rican provizon de terminoj, kiujn ordinara homo iam povas ne koni ec

en sia gepatra lingvo: diversaj vazoj por

kuirado, boligado, fritado, bakado de mangajoj havas siajn apartajn nomojn. Ofte ekzistas aparta preciza nomo

ec

lau

la grandeco au

la formo de la kuiriloj. Suisto bezonas leksikan provizon, kiu rilatas lian fakan laboron,

masonisto – alian vortprovizon ktp. Ordinara homo, fremda al iliaj metioj, nek scias, nek sentas bezonon nepre

scii iliajn terminojn kaj li kontentigas nur per sciado de la plej generalaj nomoj kaj aferoj. Tio tamen tute ne

kontentigas fakulojn.

Kaj tusante tiun ci flankon de la problemo, ni devas dedici atenton ankau

al la bezonoj de la belarta

literaturo. Guste en tiu ci sfero frue pruvigis necesa la enkonduko de novaj vortoj, ofte sinonimaj, kiajn la

beletro bezonas en pli granda kvanto por esprimi nuancojn de la penso kaj sento, por atingi bildecon, emocian

efekton kaj ankau

melodiecon. Tiu lasta postulo ne estas neglektinda, car plurfoje okazas cena vicigo de kelkaj

vortoj, prefiksitaj, ekzemple, per mal-, kiu faras la frazon peza, teda, ne belsona:

“La malalta maljunulo malrapide malfermis la mallargan pordon de la malliberejo”.

Por eviti tian genon, oni komencis enkonduki novajn radikojn, paralelajn al la gisnunaj mal-vortoj. Jen

estas listo de proponataj anstatauigoj de mal-vortoj, pli malpli trafaj kaj pli malpli uzataj en la belarta literaturo:

Malakra – milda Malami – hati

Malalta – basa Mallaborema – pigra

Mallarga – streta

Malbela – turpa Malsupreniri – descendi

Malbona – mava Malvarma – frida

Malbonodora – stinka Malvarmeta – friska

Malcefa – akcesora Malvasta – strikta

Maldaura – efemera Malvera – falsa

Maldekstra – liva/lefta

Maldika – magra/minca

Maldikega – gracila

Maldiligenta – pigra

Malfermi – ovri

Malfermita – aperta

Malforta – febla

Malfrua – tarda

Malgaja – trista

Malgranda – eta/pita

Malgrasa – magra

Malgojigi – aflikti

Malhelpo – obstaklo

Maljuna – olda

Malkompakta – loza

Malliberejo – prizono

Mallonga – kurta

Malmultekosta – cipa

Malmola

Malmulta

Malofta

Malpaca

Malpaci

Malplena

Malproksima

Malrapida

Malsaga

Malseketa

Malsimpla

Malsprita

Malsupre

– dura

– poka

– rara

– milita

– kvereli

– vaka

– dista/lontana

– lanta

– stulta

– humida

– komplika

– stulta

– infre

Kompreneble la gisnunaj uzataj mal-vortoj ne estas forigendaj kaj ilin oni prefere uzas en la ciutaga lingvajo. Sed la novaj mallongaj radikoj estas tre utilaj, plurfoje ec necesaj en la belarta kaj la poezia verkado. Iuj esperantistoj konsideras ilin fakaj vortoj, apartenantaj al la speciala leksiko de la belarta literaturo. Plejparte ce versfarado ofte estas sentata bezono de mallongaj vortoj, konsidere al la postuloj de mezuro kaj ritmo de la versoj. En la frua periodo de Esperanto Zamenhof mem asertis, ke per kreado de Esperanta literaturo ricigos kaj perfektigados pli kaj pli la lingvo kaj gia diversfaceta esprimpovo, konkrete per enkondukado de necesaj kaj trafaj neologismoj. Tion li persone faris en sia traduka laboro. Jam en 1908 Hachette en Parizo eldonis la libron "Dumil novaj vortoj cerpitaj el la verkaro de D-ro L. L. Zamenhof, netroveblaj en la Universala Vortaro", kompilita de Paul Boulet. Tiu ci fakto de si mem estas tre karaktera kaj instrua.

Tre interesaj estas la sercadoj de Sten Johansson, kiu detale esploris la uzadon de mal-vortoj, kompare kun iliaj neologismoj en la periodoj antau kaj post 1940 kaj en la nuna uzado de Esperanto en Interreto.

Li dividis siajn esplorojn pri la neologismoj en kvar grupoj, kiujn ni volus citi:

Unua grupo: Venkintaj neologismoj:

Vortoj

2005

1940

Antau

Post 2002

Interreto

Humida

409

Malseketa

103

0

0

23

5

Stulta

4480

Malsaga

1180

64

278

194

25

440

76

Kvereli

221

Malpaci

89

12

29

41

2

50

21

Strikta

921

Malvasta

863

17

74

55

37

170

185

Dua grupo: Egale uzataj neologismoj:

Vortoj

2005

1940

Antau

Post 2002

Interreto

Obstaklo

383

3 53 83

Malhelpo

493

76 38 100

Magra 2

345

32 94

Malgrasa

432

84 15 103

Pigra 0

180

56 52

Maldiligenta 55

163

16 43

Mallaborema 20

167

10 42

Cipa

991

0 3 0

Malmultekosta1

933

64 0

Trista 6

1180

83 132

Malgaja

1690

372 155 269

Malgoja

796

626 96 69

Tria grupo: Iom uzataj neologismoj:

Vortoj 1940 Interreto

Antau

Post 2002

Povra 0

864

Kompatinda 166

3680 Malrica

4510

585

71

145

335

162

260

166

Legera

409

Malpeza

1650

0

80

66

47

22

231

Frida

634

Malvarma

6970

0

226

26

186

102

595

Olda

709

Maljuna

11500

0

977

61

301

128

1172

Kvara grupo: Nesukcesintaj neologismoj:

Vorto Interreto

2002 2005

Minca 13 57

Maldika 410 3620

Tarda 23 184

Malfrua 303 3790

Dista 18 114

Lontana 25 62

Fora 451 5760

Malproksima 678 6540

Hati 8 61

Malami 100 373

Poka 18 31

Malmulta 1090 12500

Infre 6 20

Malsupre 608 7050

En la traktitaj vortgrupoj konstateblas, ke la plej granda estas la diferenco inter la unuaj du periodoj. La tekstaro post 1940 (fakte plejparte temas post 1980) estas pli proksimaj al la nunaj rezultoj el Interreto, ol kun la pli fruaj tekstoj. Do en ci tiuj okazoj Interreto sajnas funkcii kiel uzebla tekstaro por lingvaj studoj pri la moderna vivanta Esperanto.

Pluraj ekstremaj kontrauuloj de neologismoj murmuras kontrau
la uzado de novaj
vortoj ec
en literaturaj verkoj, sed ni ne povus akcepti tian vidpunkton. La literatura lingvajo ne povas kaj ne devas resti triviale simpla, sensuka kaj senforta. Tamen samtempe gi ne devas transformigi en lingvajon, komprenatan nur de plenmano da elektitoj. Ankauci tie la vero estas ie en la mezo inter la du ekstremaj pozicioj.

Jam en la komencaj jaroj de Esperanto aperis la bezonoj de la parolata lingvo. En 1906 Zamenhof estis premata per insistaj petoj pri enkonduko de iuj reformoj en la lingvon. Inter la insistantoj estis lia bona amiko d-ro Emilo Javal. Zamenhof cedis kaj ec preparis projekton pri sango kaj enkonduko de kelkaj novajoj.

Jen kion ni legas en la projekto en gia unua redakto:

“…gis nun Esperanto estis preskau

ekskluzive nur lingvo

skribata – por parolado oni gin uzadis en apartaj maloftaj okazoj; sed

nun oni komencis ciam pli kaj pli uzadi gin en ordinara ciutaga

parolado… En ciu okazo estas afero senduba, ke parolado en

Esperanto baldau

povos ricevi grandan praktikan signifon, kaj nia

lingvo devas esti preta por tiu ci celo… Sed lingvo parolata en la

ordinara vivo havas kelkajn postulojn, kiujn lingvo skribata au

nur

en apartaj okazoj parolata ne posedas: gi devas esti antaucio fluanta;

por tiu ci celo estas necese, ke la vortoj kaj formoj plej ofte uzataj estu

kiel eble plej mallongaj kaj plej simplaj…”

En la konkretaj propomoj de la projekto Zamenhof metis kelkajn tiajn vortojn:

breva – anstatau

mallonga, mava – anstatau

malbona, sermi – anstatau

interparoli, pigra

– anstatau

maldiligenta, planto – anstatau

kreskajo k.a.

Interesa estas ankau lia propono pri ekuzo de finajo -io por landnomoj:

“…sufikso por la landoj estas -i-anstatau

-uj-; ekz.: Anglio

anstatau

Anglujo…”

Tiam tiu ci propono restis nevocdonita kaj do nedecidita. En 1922 tamen la

Lingva Komitato “malkonsilis” la uzadon de -io. Sed per tiu “malkonsilo” gia uzado ne

cesis, sed ec

pli disvastigis, por sekvigi novan decidon de la Akademio de Esperanto, kiu

en 1974 nuligis la antauan malkonsilon de la Lingva Komitato kaj nesangante gin al

rekomendo, lasis la generalan uzadon libere decidi pri la venko de la pli oportuna formo.

Cu -ujo arkaigas? La cefa disputo pri landnomoj jam de multaj jardekoj estas pri ujo

au

-io. Denove lau

la esploradoj de Sten Johansson en Interreto de marto 2002 la

formo -ujo havis 15 % kaj la formo -io 85 %. Tiu origina -ujo formo versajne restas uzata de obstina malplimulto, kiu eble estas pli forta en aliaj medioj ol en Interreto. En la sekva tabelo proponita de Sten Johansson estas kelkaj ekzemploj por ilustri la tendencon de forpuso de -ujo formo, fare de -io formo:

Vorto 2002 2005

-lando

-io -ujo -lando -io -ujo

Franc-3387 309 15 30400 793 782

German29

3161 363 5 27400 833

Brit43

824 224 11 15500 692

Rus4850

1125 267 226 18000 826

Pol19500

150 54 1050 857 671

Japan-1190

Cin7

328

140

26

10 19800 1240

11 39700 940

25

Interese estas konstati, ke ce iuj landoj el la supre indikitaj antau

1940 -ujo formo

havis 80 % uzadon, sed post 1940 -ujo formo falis je nur 2 %. La konkludo estas, ke la

speco de la verkoj estas ege malsama inter tiuj du periodoj. Tion pruvas la jena tabelo:

Lando antau

1940 post 1940

-ujo

-io -ujo -io

Franc13

2 74 629

German11

25 35 756

Brit23

0 14 408

Cin6

3 0 242

Ni povus aldoni, ke la -ujo formo dominas super -io formo en la nomo Esperanto kiel lando: Esperantio en 2005 havis 8050 interretajn trafojn, dum Esperantujo – 12000. Tamen ecce tiu fakto la -ujo formo sajnas minacata.

Ni jam emfazis, ke la gustan pritakson de la problemo pri neologismoj oni devas serci en la mezo inter la du ekstremaj konceptoj. En 1973 Karolo Pic konstatis, ke pro manifestitaj en la nuna periodo tendencoj "jam tute okcidentalismaj kaj kontraufundamentaj", Esperanto komencas perdi "sian unikan popolan karakteron kaj kun gi bedaurinde, ankau sian unikan kaj cefan ekzistorajton kaj sian plej grandan forton".

Nun oni trudas al Esperanto ruzan konstruon de la tiel nomataj pseudosufiksoj, pseudoprepozicioj kaj "internaciaj vortetoj", plejparte pruntitaj el la angla kaj la franca, kiuj reprezentas fakte tute novan, nelauregulan, tipe okcidentalisman derivadsistemon, absolute fremdan al la Zamenhofa. Ciam pli kaj pli oni vadas en la marcojn de evidenta lingva naturalismo, kvankam Esperanto estas lingvo tipe skemeca kaj raciema.

Ankau nun, pli ol 120 jarojn post la apero de Esperanto, al gi oni daure kondutas, kvazau la Internacia Lingvo estus ia eksperimento kaj ludilo, sed ne vivanta, autonoma lingvo. Kaj Karolo Pic prave konkludas, ke "kontraucio ci ekzistas nur unu sola

rimedo: pasia defendo de la spirito de la lingvo”.

Alia elstara defendanto de bona Zamenhofa Esperanto estis Henrik Seppik. En sia artikolo ”Pri neologismoj” li donas jenan bildon de la problemo:

“Ciu kulturlingvo konsistas el pluraj lingvoj: komuna lingvo, ciutaga parollingvo, literatura lingvo (poezia kaj proza), scienca kaj teknika lingvoj, dialektoj, slangoj kaj jargonoj. Por ordinara konversaciado kaj korespondado suficas kelkaj centoj da vortoj, sed la literatura lingvo bezonas rican vortaron kaj la scienca kaj teknika lingvoj – terminaron, kiun laiko ofte ne komprenas. La “poezia libereco” permesas al la poetoj kelkfoje devii de la normala lingvo, uzi dialektajojn kaj arkaismojn. En Esperanto kiel tiaj povus servi la neologismoj. Sekve trovinte en poezio neologismon, ne rapidu gin uzi en ordinara ligvajo de la ciutaga vivo. Kaj tiuj esperantistoj, kiuj ne bonvolis ellerni pli da vortoj ol estas necese por korespondado au simpla konversaciado, ne grumblu, kiam en beletra literaturo ili trovas pli malpli nekonatajn vortojn”.

Ne cion, kio ie eble nepripensite estas uzita, oni devas aprobi. La vortaristoj, kies tasko estas, ja, ne nur registri, sed ankau
normigi kaj direkti la evoluadon de la lingvo,
evitu enlistigi kaj sekve sankcii erarajn, nebonajn formojn kaj hazardajn neologismojn.
La Akademio oficialigis gis nun nur tion, kio estas jam generale uzata kaj farigis plimalpli integriginta parto de la lingvo.

En la fino ni volus ripeti la averton: uzu la rajton pri enkonduko de novaj vortoj, sed uzu gin prudente, modere, sen troa enlogigo, kun sento pri lingva disciplino kaj pri neceso gardi la unuecon kaj la propran specifan aspekton de nia bela lingvo.

Ni ne forgesu, ke tio, kion ni parolas au
skribas, devas esti komprenata de ciuj,
kiuj gin auskultas au
legas. Nikola UZUNOV, januaro 2011

El

la

leteroj

Malgosia Komarnicka (Pollando)

Mi kore dankas pro viaj vortoj. Ili vere estas gravaj por mi. Mi kredas, ke ni chiam estos amikoj kaj iam renkontigos persone.

Chion plej bonan al vi plej kore

deziras

Malgosia

<margareta.ilei.pollando@gmail.com>

Kara Malgosia, via letero kaj la sciigo pri via demisio ege sokigis min. Mi konas vin ekde ne tre longe, sed mi havas plej bonajn impresojn pri via konduto kaj kvalito de via laboro tute volontula kaj sindonema. Ankau

mi havas miajn opiniojn pri kelkaj uloj ene de ILEI,

sed kel mi jam diris antaue al vi, mi ege aprecas Stefan, Marija ka kiuj helpis malavare

ankau

nian sekcion ekde 1993 jaro. Mi bondeziras al vi longan fruktodonan aktivadon

ene de nia movado same kiel en aliaj viaj agadkampoj. Ni plurestu amikoj. Via Bardhyl Selimi, el Albana Esperanto Instituto

Uwe
Moritz
(Germanio)

Kara
amiko,
mi
konfirmas
alvenon
de
la
monstra
numero
93
(2011)
de
"Albana
Esperanto-
Institut0
(???).
Kiel
mi
jam
plurfoje

komunikis

al

vi,

mi

nepre

NE

volas

plu

ricevi

tiajn

materialojn,

kies

legado

rabas

de

mi

tempon

sen

iel

utili

por

mi.

-Bedaurinde

mi

NE

povas

konfirmi

alvenon

de

paperposhta

sendajho

via.

-Same

mi

atendas

de

vi

konfirmon

de

alveno

de

miaj

fotoj

che

vi

...

Ankau

sinjoro

Qirko

shajne

ne

ricevis

la

fotojn

senditajn

antau

longa

tempo.

Estus

interese,

se

vi

povus

demandi

lin

pri

tio.

Anticipan

dankon!

Amike

salutas

vin

UWE

Nikola

Uzunov

(Bulgario)

Kara Bardhyl, mi kore dankas pro la ricevo de la nova Bulteno numero 93 de la Albana Esperanto Instituto. Mi tralegis gin preskau je unu horo. Gi havas interesajn artikolojn, kun kelkaj konstatoj en kiuj mi ne estas tute konsenta, sed tio estos temo de alia letero kaj eble respondo per alia artikolo. Nun mi sendas al vi mian plej novan artikolon pri neologismoj, kiun mi jhus finis. Gi ne estas gis nun publikigita, kaj se vi trovas gin interesa, vi povas por unua fojo publikigi gin en vian Bultenon. Mi ankoraufoje kore salutas vin kaj bondeziras pluajn sukcesojn en via obstina kaj nobla poresperanta agado.
Sincere via: Nikola UZUNOV

Roberto

Ribeiro

(Brazilo)

<pb1318113@hotmail.com>

Ja, tio estas komuna al kiuj vivis en 20-a jarcento. Mi logis en cefa havenurbo de Brazilo, kie vivas multaj europanoj, sed mi vidis koloran televidon nur kiam mi estis 11-jaraga, mi parolis per telefono kiam mi estis 13-jaraga kaj mi uzis

komputilon kiam mi estis 20-jaraga. Mia edzino, kiu logis en malgranda urbo internalande, konis elektrikon kaj duson, kiam si estis 17-jaraga kaj vojagis al

granda urbo. Mia bopatro konkeris la koron de mia bopatrino (au plibone de sia patro) per bateria radio, kiun li portis ciutage al sia domo.

Roberto

Informajoj

NASK -Nord-amerika Somera Kursaro de Esperanto / North American Summer Esperanto Institute

La Nord-Amerika Somera Kursaro de Esperanto (NASK) sangas la formaton de

la 42-a sesio en 2011! Anstatau

la tri-semajna dauro, NASK okazigos mallongan

sesion de nur sep tagoj de intensa instruado dum la usona feria semajno de la 4a

de julio (2-10-a de julio 2011). Tiu sango estas farita por allogi la lernantojn kiuj

ne havas sufice da feria tempo au

mono por pli longa sesio. La loko -la sunplena

kampuso de la Universitato de Kalifornio, San Diego (UCSD) -restas la sama.

Ciu inter la agoj 16 kaj96 (au

ec

pli) de cie en la mondo estas bonvenaj!

Mallonga tempo kaj malmultekosta kursaro (kiu ne enkalkuligas kiel universitata

studo) ebligas pli da libereco en la arangoj. Pro la lunda feria tago en Usono, la

usonanoj devos foresti de la laborejo nur kvar tagojn (kvin por ne-usonanoj). Vi

povas do alveni sabaton, la duan de julio, kaj foriri jam la dekan.

Partoprenantoj logos kvarope en apartamentoj kun individuaj dormcambroj, kun

tri mangoj tage, en la apartamentejo \"Inter

SURPRIZOJ

ne

nur

lingvaj

kaj

transportaj

Andrzej

Grzebowski

Dum

17-28-a

de

februaro

2011

grupo

de

Internacia

Klubo

Esperantotur

en

Bydgoszcz,

Pollando

vojagis

tra

Omano

kaj

Unuigintaj

Arabaj

Emirlandoj.

Ni

planis

flugi

al

Dubai

per

Air

Baltic,

kiu

ofertis

la

plej

malaltan

flugprezon.

Tamen

en

Varsovio

post

45

minuta

sidado

en

aviadilo

ni

eksciis,

ke

nia

aviadilo

paneis

kaj

ne

eblos

per

gi

flugi.

Rekompence

Air

Baltic

arangis

por

ni

vespermangon,

tranokton

kun

matenmangon

en

luksa

varsovia

hotelo

VICTORIA.

Sekvontage

ni

flugis

el

Varsovio

per

AEROFLOT

tra

Moskvo

al

Dubai.

Ni

sukcesis

bone

viziti

Dubai

i.a.

kun

luksega

lunco

en

hotelo

ATLANTIS,

ankau

hotelon

Burj

Al

Arab

kaj

la

plej

altan

en

la

mondo

828

metran

turon

Burj

Khalifa

kaj

muzikajn

spektaklojn

de

lumigitaj

akvofontanoj

apud

Dubai

Mall.

Fine

ni

esipigis

al

luksa

–

la

plej

nova

sipo

Costa

Deliziosa

de

itala

sipkampanio

COSTA,

kiu

posedas

nun

15

sipoj

por

c.

2-3

mil

pasageroj

ciu.

Surprizis

nin,

ke

en

tiu-ci

sipo

oni

parolas

ne

nur

en

la

angla

kiel

en

amerikaj

sipkompanioj

Princess,

Royal

Carribbean

kaj

Norvegian

Cruise

Lines,

sed

ciuj

komunikoj

ili

lautigas

en

iliajn

oficialajn

lingvojn:

itala,

franca,

germana,

hispana

kaj

angla,

krome

pluaj

informoj

kaj

ec

oficistoj

kaj

ekskursaj

ciceronoj

laboras

ankau

en

rusa,

cina,

japana

kaj

portugala

lingvo,

do

atmosfero

estis

multe

pli

demokratia

ol

ce

amerikaj

ekskursipoj.

Mi

havis

komparon,

car

dum

lastaj

kvin

jaroj

mi

sukcesis

gvidi

Esperanto

kaj

pollingvajn

grupojn

dum

pli

ol

20

sipkrozadoj.

Sursipe

atendis

nin

sekva

surprizo-anstatau

planata

sipkrozado

Unuigintaj

Arabaj

Emirlandoj

–

Omano

kaj

Barajno

ni

sipkrozadis

nur

al

Omano-

Muskat

(du

tagoj

anstatau

unu),

poste

Fujairah,

Abu

Dhabi,

Dubai

de

kie

ni

ekskursis

ankau

al

Sharjah

–

do

el

sep

emirlandoj

de

UAE

ni

vizitis

kvar.

Plej

impresis

nin

belega

cefurbo

de

Omano-

Muscat

kaj

ankau

la

cefurbo

de

UAE-Abu

Dhabi,

kompreneble

krom

Dubai

–

la

plej

luksa

urbo.

Ni

reflugis

el

Dubai

tra

Riga

al

Varsovio

per

AIR

BALTIC

kie

necesas

pagi

po

20

EUR

por

ciu

valizo

kaj

sen

mangado

tamen

ni

travivis.

Fakte

ni

unue

planis

la

saman

itineron

en

la

samaj

datoj

per

sipo

Brillance

of

the

Seas,

sed

tri

monatoj

antaue

la

sipkompanio

RRCL

rezignis

pri

Barajno.

Eble

jam

la

5-a

Usona

Armeo,

kiu

estas

en

Barajno

jam

sciis,

ke

en

februaro

2011

okazos

tie

mortigado

de

logantoj

kaj

tial

RRCL

el

Miami

preferis

nuligi

la

sipkrozadon

al

Barajno?

La

plej

grava

estas

tamen

sekureco

de

pli

ol

tri

mil

pasageroj,

do

neniu

protestis

kontrau

sango

de

itinero.

Certe

ni

dank'al

tiu

sango

de

sipo

ekkonis

novan

sipkompanion

–

COSTA

sajne

pli

demokratan

kaj

amikan

al

pasageroj

ol

amerikaj

sipkompanioj.

Tiu

ci-luksa

sipkrozado

kostis

relative

nemulte,

dank’al

50%

rabatoj

de

Esperantotur

kaj

Costa.

Se

Vi

satas

kaj

povas

multe

mangi

sursipe

(mi

sukcesas

ec

sepfoje

tage)

tiam

ciuj

aliaj

servoj

kiel

tranoktoj,

sipveturado,

rica

kultura,

sporta

kaj

parte

turisma

programo

estas

senpagaj.

La

sipkrozadoj

kostas

simile

kiel

multaj

Esperanto-kongresoj

sed

donas

pli

luksajn

servojn.

Utiligu

tiu

sancon

kaj

sipkrozadu

kun

grupoj

de

Esperantotur

klopodante

interesigi

pri

Esperanto

sippasagerojn

multlingvajn

kaj

multnaciajn.

Legu

pliaj

informoj

en

la

Turisma

Esperanto-

Kalendaro

de

Esperantotur

por

2011/2012.

Dezirante

sukcesajn

sipkrozadojn

kaj

aliaj

Esperanto-vojagoj.

Kore

salutas

Andrzej

Grzebowski

Prezidanto

de

Internacia

Klubo

ESPERANTOTUR

str.

M.

Sklodowskiej-Curie

10

PL

85-094

BYDGOSZCZ,

Pollando

Tel/fakso

48-52/3461151,

rete:

info@esperanto.bydgoszcz.eu;

andreo@rubikon.net.pl

Multaj

estas

la

kialoj

por

vojagi

al

Torino

en

augusto

2011!!!

Okaze

de

kongreso

de

italaj

esperantistoj

-por

la

78a

Kongreso,

kiu

estas

chiujare

chiam

pli

internacia,

-por

kompreneble

viziti

la

belegan

urbon

kaj

chirkauajhojn

(plenplenajn

je

muzeoj,

kasteloj,

lagoj,

ktp),

-por

la

organizantoj,

kiuj

estas

chiam

pretaj

kontentigi

la

kongresanojn

(

;)

),

-por

celebri

la

150-an

datrevenon

de

unuigo

de

Italujo,

-por

la

koncertoj

(ege

internaciaj),

-por

la

seminarioj.

Chi-jare

unu

el

la

Seminarioj

ricevis

Europan

subvencion

kadre

de

la

projekto

Grundtvig

–

la

eksterlandanoj

kiuj

partoprenos

gin

sekve

ricevos

rabaton

en

logado:

por

informoj

pri

la

seminario,

vizitu

la

pagojn

http://seminario.esperanto.it;

por

sendi

aligpeton

al

gi,

plenigu

la

aligilon

al

la

kongreso,

respondante,

indikante,

ke

vi

deziras

partopreni,

kaj

respondante

al

la

postaj

demandoj.

Se

vi

jam

aligis

al

la

kongreso

ne

menciante,

ke

vi

partoprenos

la

seminarion,

vi

povas

modifi

vian

aligon,

-por

la

ekzamenoj

KER:

Torino

estas

unu

el

la

4

mondaj

okazoj

chijare

por

ekzamenigi

pri

Esperanto

lau

la

Europa

normokadro

KER!

-por

la

kursoj,

prelegoj

ktp,

chiuj

tre

interesaj

(kiel

kutime)

.

Do

venu

chiuj

mulnombraj

al

Torino

de

la

20a

gis

la

27a

de

augusto,

la

kongresejo

estos

en

belega

vilao

(4-stela)

kun

parko,

sur

monteto

apud

la

urbocentro:

vi

povos

logi

konforte

tie

en

unu-au

du-litaj

chambroj,

au

en

la

apuda

4-stela

hotelo

''Crimea'',

au

en

tendo

au

en

studenta

domo,

do

vi

povos

elekti

tion

kion

vi

volas

kaj

vi

bezonas.

Aligu

aligu

aligu:

http://kongreso.esperanto.it

au

http://italakongreso.esperantoitalia.it

Dankon...

ni

atendas

vin

en

Torino!

Karaj Geamikoj,

Jam de pli ol unu kaj duona monatoj ne audigas la novaj E-programoj de Pola Radio chesigitaj fine de januaro malgrau divers¬nivelaj intervenoj kaj klopodoj restarigi ilian emisiadon.

Tial do, lau iniciato de la plej aktivaj auskultantoj de tiuj chi programoj kaj multonombra socio de iliaj amikoj che la fejsbuka Amikaro de Pola Radio en Esperanto -la grupo, kiu meminiciate shangis sian nomon al Amikaro de Pola Retradio en Esperanto enteprenis klopodojn, ke pli ol pli ol jarcent¬duona tradicio de la parola E-komunumo, kreiginta chirkau la varsoviaj E-programoj ne malaperu.

Jam meze de februaro che la adreso de Pola Retradio en Esperanto

(http://retradio.posterous.com/) aperis la son¬dokumentoj registritaj komence de tiu chi monato dum la Interlingvistika Sesio en Adam Mickiewicz-Universitato en Poznano.

Ekde la 21-a de marto startis eksperimente la regulaj E-programoj de la Pola Retradio en Esperanto audigantaj lunde kaj vendrede. La eksperimento konsistas en tio, ke tiuj programoj – pretigataj de la nunaj kaj eksaj redaktoroj -startas de preskau nula financa bazo. Ni tamen entreprenas chi tiun provon pro insistaj petoj de la gisnunaj geauskultantoj, kiuj ne sole rekonas la parol¬kulturan signifon de niaj programoj, sed ankau rimarkis en ili instruan kaj klerigan valorojn. Ni kredas, ke ne mankos subtenantoj kaj sponsoroj !

Gojige estas konstati, ke la nunan eksperimenton, senhezite decidis daurigi Barbara, Gabi kaj Maciek. Sian kontribu¬emon deklaris ankau iom malnovaj gekolegoj: Andreo Pettyn, Milada Szwedo, Wojtek Usakiewicz. En Varsovio ne mankas junaj E-amikoj, ankorau nun virtualaj redaktoroj de nia programo.

Auskultu nin, disvastigu nian programon ! Esprimu viajn opiniojn, rimarkojn kaj suflorojn. Ech per la plej modesta financa kontribuo per la pago: http://retradio.posterous.com subtenu la klopodojn florigi la parolan kulturon de la Ekomunmo.

Nia UEA-konto: vars-t neniam estis blokita kaj atendas vian kontribuemon.

Ne laste ni menciu la nomojn de tiuj, dank’ al kies persisto kaj amikaj klopodoj audigas la programoj de Pola Retradio en Esperanto; Dankon al Salikh Zakirov en Japanio, Bruce Crisp en Kanado kaj Andrzej Bach kaj Edward Wojtakowski en Pollando.

Kompreneble dankon al Boguslavo Ubik-Perski, kiu en Facebook-a portalo establis la grupon de Amikaro de Pola Radio en E-o, nun Amikaro de Pola Retradio en Esperanto !

Danon al chiuj, kiuj ne volis kredi, ke en nia E-komunumo forestos la parola vocho de Varsovio, la naskigurbo de Esperanto !

Plej amike,

Redakcio de la Pola Retradio en Esperanto ! (barbarinella@gmail.com)

u

Chu ne formulo por solida mond-ordo?

Husejn Al-Amily

Kvankam La Okcidento (LO) jam posedas altajn potencojn de jarcentoj da sociaj, politikaj eksperimentoj, spertoj, moderna teknologio, materia progreso, prospero kaj vastega plej influa reto de amas-komunikiloj -al gi, estanta la heredanto de mondaj socioj kaj ties lertajhoj, tamen ankorau mankas la volo antauenigi fidindan ordon, kiu povos gajnigi la homaron de nia mondo kaj resanigi la vundojn de nia komuna hejmlando, chi tiu planedo.

Kial, do, la manko? Mi opinias, ke LO-on, kiu estas la heridanto de la roma kulturo -Romo, kiu multe kaj longe ekspluatis la mondon kaj reen malmulte donis al gi -tiun LO-on nuntempe regas ambiciaj profesiaj politikistoj, kiuj, malgraue de sia aserto, ke ili representas siajn "naciojn", fakte chefe representas la interesojn de siaj triboj au klasoj. Krome, al tiu LO ankorau ne prosperas psike eliri de sia geto de timo de "la alia" -nun

chefe la mondo de Islamo. Oni emas forgesi, ke estanta si mem kombinajho, kaj formita chefe fare, de multaj antauaj maturaj kulturoj, la tiel bunta mozaiko de Islama homara tutkulturo ne povas esti fremda -ne menciiu timiga - al iu ajn alia kulturo. "9/11" kaj "3/11" kaj similaj, dume, estas sovaga ago de kolero de 'varmkapuloj', kiujn inicie provokas insultoj kaj humiligoj fare de LO kontrau Islamo. Ekz-e, LO kreis Israelon (" an outpost in an alien culture" ("fora posteno en fremda kulturo" usona Int. Herlad Tribune) kontrau la volo de la islama mondo videble kun malica intenco, ke tio restu fokuso de malpaco en la regiono, (au chu LO kreis Israelon pro 'promeso' en libro, au pro amo al judoj?! Tiujn judojn nur Islamo protektis tra historio kaj povis denove akcepti kiel refugintoj kaj poste civitanoj same kiel gi akceptis milionojn da armenoj dum la 1-a MM). Oni kreis kaj armigis despotajn regimojn, lanchis instigadon de civilaj militoj (libana, sudana, Algerio, ktp), kaj regionaj militoj [araba-israela, Irak-irana, Irak-kuvajta, ktp], kaj jen nuntempe ech rekta simile detruada okupado de islamaj landoj -Afganio, Irako.

Cetere, kvankam de diversaj kulturoj, tamen Islamo kaj LO estas historiaj partneroj pri konstruo de homara civilizacio. Islamo ankau restas kiel paralelo de Kristanismo kaj do pioniro pri la principo de moraleco pri homa

frateco, justo kaj libereco, kio ofte efektive mankas al LO chefe tra sia historia malpaca konduto. Indviduoj homoj baze ja estas moralemaj, char tio estas la animo, kiun Dio donis al homo, tamen moraleco ofte mankas al la politika konstruo de LO-aj rilatoj inter si mem (ekz-e europo-civilaj senchesaj sangaj konfliktoj ene de gi), ankau chirkau la cetera mondo (konstantaj militado, okupado kaj ekspluado).

Nun ni chiuj dolore rigardas al nia hhaosa sufera mondo, por kiu ni do chiuj deziras solidan mondo-ordon. Jen do 'utopia songo' teme pri tia mondo, kian ni povas ja atingi, en simplaj vortoj, lau mi, pere de la jenaj rimedoj:

(A) Monda senarmigado, kaj abolocio de arm-komercado. Tiuj, kiuj produktas kaj komercas per armoj inkluzive de amas-detruado arm(ADA) estas chefe kelkaj supershtatoj. Dependas do je chi tiuj si moj prikontempli la avantagojn de monda sekureco sen tiuj armoj. Char la mondon nuntempe pleje influas unuobla potenco, nome Usono, monda senarmigado povas esti ech pli facile atingebla celo, SE tiu Usono, la nuntempa kondukanto de potencega LO, konvinkigas pri ties avantagoj.
Tra la monda areno, teorie eblaj rivaloj de LO estas Chinio kaj Japanujo. Kvakam ankorau virtuale milite okupata, Japanujo tamen shajnas esti nune kontenta pri sia rolo kiel ekonomia servisto de LO. Se oni ne provokas gin per chantago (ekz-e ekonomia siego), Chinio ne kutimas pri eksteraj avanturoj. La islama mondo ne strebas al potenca rivaleco kun LO, sed nuntempe al liberigo de ties abomena influo. Se tiuj superpotencoj interkonsentas pri tia senarmigado, la ceteraj landoj shajne pli volonte konformos. Por plenumi tiun 'songon', oni bezonas filozofojn-politikistojn (ne volgaran kvazau-lernejknaban super-shtatestron, ekz-e kel S-ro Busho!)

(B) Sindeteno kauzi malfelichajn statojn por landoj de t.n. "tria mondo" -politikaj, ekonomiaj kaj militaj. Tio povas lau mi okazi lau jenaj rimedoj:
(a) Sindeteno de perfortigo de despotaj regimoj al tuj landoj -t.e. ne armigu kaj instigu ilin militi unuj kontrau la aliaj (Irako-Irano, Irako-Kuvajto).
(b) Komerci kun tiuj landoj nur per mashinoj kaj materioj por civilaj industrioj kaj simile utilaj varoj, kiuj mankas al ili.

(c) Konsilo kun helpo al tiuj landoj pri plibonigado de siaj vivo-niveloj kaj eduk-nivelo, kaj aparte pri famili-planado.

(C) Naturaj rimedoj de la Terglobo estas Dio-donaco por chiuj homoj. Akvo, nafto, amas-nitrajh-kultivaj kampoj kaj pluv-arbaroj, same kiel potenco-rimedoj civilaj kaj sociaj utiloj kiel naturaj mineraloj kaj moderna nuklea teknologio kaj similaj -chiuj chi generale devas esti tauge administrataj lau internaciaj traktoj tielmaniere ke iliaj utiloj devas esti haveblaj al chiuj, chiu proporcie lau propra bezono kaj kontrau negoceblaj justaj kondichoj.

(D) Cetere, shango de multe da pezaj industrioj ekz-e de arm-produktado kaj stratautoj al utilaj civilaj mashinj, (ekz-e agrkulturaj trakturoj, shipoj, uzinoj, ktp por la t.n. tria mondo) ne povas okazi sen longdaura planado kaj esplorado de sociaj kaj politkaj sekvaj rezultoj. Tio tamen estas nevitebla kondicho de perspektivo de monda paco. Komuna planado fare de tiuj super-shtatoj de lau-grada shango de multe da ties tiaj indusrioj tiel ke ili chefe servu al civilaj celoj, shparu mondajn richajhojn, kiujn oni pro tiuj industrioj nuntempe malshparas, kaj antauenigu medio-amikajn sociajn kaj industriajn politikojn - chio de tiuj estas la nepra devo de la nuntempa homaro. La evoluigita Okcidento povas tielmaniere ankorau teni la nivelon de siaj civilizacio, avantagoj kaj favora viv-maniero dum mil jaroj en pli sekura mondo. Dume, gi povos tiam plue oferti multe da sia teknologia supereco, bonaj sociaj sistemoj kaj kulturo al la cetera mondo -supozeble neniam kontrau malpli da gajno. Tio ankau, por, ke ADA (la amas-detruad-armoj), unue kreita fare de LO, ne estu relanchota de la anguloj de la senigatoj kaj mizeruloj de la mondo.

(E) La klimata shango farigas tuja kauzo de geno, ech de dangero kontrau, la vivo si mem sur nia planedo Scienistoj jam distingas tiun dangeron, avertas nin pri gi kaj sugestas definitajn nrimedojn por eviti la katastrofon; (jen la japana tsunamo de hondiau 11-03-011). Politikistoj de chiuj nacioj de la mondo devas rekonti tiun dangeron, kunveni regule kaj fari devigajn legojn por kontraubatali la nepre alie atandatajn difektoj de la klimata shango kontrau naturo kaj chi ties vivo.

(F) Oni devas plibonigi la staton de la Organizajho de La Unuigantaj Nacioj, (UN), ekz-e pere de permeso pri maljeso ('veto')-rajto por naci-grupoj kiel La Araba Ligo (de 24 nacioj), tiu de la hinda subkontinento kaj tiu de Latin-Amerika nacia bloko kaj Slavnacioj. Oni devas ankau plifortigi UN-on pere de pli da potenco por trakti mondajn

problemojn, kun propra pac-konserva armeo funkcii chirkau konflikt-areaoj. Nepre, UN devas firme posedi propran fonton da suficha fonduso por resti solida, forta, sendependa kaj neutrala inter siaj membroj. Gi devas eventuale evoluiadi kiel efektiva mond-registaro kun la nursola tribunalo de internaciaj aferoj.

(G) Antauenigado de kulturaj intershangoj inter nacioj. Kultura alirado ja certe pleje taugas por konduki al pli bonaj kompreno kaj pacemaj rilatoj inter popoloj. Tamen estas chirkau 6000 vivaj lingvoj parolataj chirkru la mondo, kaj tio restas grandega malhelpilo por tiu celo. Iu maniero venki tiun gravan obstaklon estas proponi la facile lerneblan Internacian Lingvon, Esperanto, al nacioj de la mondo kiel komuna dua interkomprenilo por chiuj. (Esperanto estis rekonata kaj laudata unue fare de La Ligo de Nacioj en 1932, poste fare UNESKO de UN je 1954 kaj 1985.)

Fine, tamen ne malpli grava. Jen gravega averto! Ekz-e, al nuntempa franca filozofo, LO-a civilizacio aspektas same kiel veturilo, kies shoforo kondukas gin tro rapide por bremsi antau granda roko, kiun li jam vidas antaue de li sur la shoseo! Oni scivolemas chu tiuj poltikistoj povus sage permesi al si la imagon kaj bonvolon (unue, tamen, la nepran intereson) eventuale servi siajn landojn kaj la reston de la mondo -fakte la tutan estonton de la homaro sur chi tiu endangerigata Terglobo? Chu ili povus akcepti kaj evoluigadi tian au similan mondo-ordon, kiu lau mia modesta opinio neniam estas preter la povo de La Okcidento.

Oni povas nomi gin utopio au iluzia songo, tamen mi kredas, ke ni daves atentigi homojn, ke chi ties best-speco, kies potenco nuntempe vagas en la suprajn profundojn de la universo ne povas esti malkapabla au ne meritinda je paco malsupre chie tie sur sia Terglobo.

Scivoleme

Husejn Al-Amily

P.S. La autoro de chi tiu ‘utopiajho’ bonvenigos eblajn komentojn

Xhelal Zenejli

Albanaj zorgoj en la nuntempa Makedonio

Oni ne rekonis albanojn kiel nacion dum la Versaja Jugoslavio. Sed ankau

post 1945 la eksa Ligo de Komunistoj de Jugoslavio de Tito dare ne agnoskis la statformigan rolon de albanoj entute, kvankam gi propgandis impertinente pri egaleco de la popoloj kaj nacioj.

En Makedonio slavomakedonoj ekde 1991, estas heredintaj kolonialisman statuson koncerne albanojn, kvankam mem ili estis ia kolonio serba au slavoserba. La sola sangigo en ilia sinteno al albanoj estis la jena: Dum la monisma Jugoslavio albanoj estis subpremita popolo, sed nun en pluralismo ili estas popolo je duaranga, tio estas malplimulto. Sed per la konstitucio de Kiro Gligorov la statuso de albanoj estis malplialta ol per Kosntitucio jugoslava de la jaro 1974.

La registaro de Lubco Georgievski kaj sia partio VMRO ekzercis al albanoj subpreman, diskriminaciigan kaj restriktigan politikon, nenion farante por korekti la maljustajojn de la pasinto.

La albana afero notis plibonigojn nur dum la periodo 2002-2005, tio estas post la ribelo albana de la jaro 2001. Post kiam la statpotencon rekaptis VMRO kun Nikola Gruevski denove la afero de albanoj neglegtigis. Alivorte gi dum lastaj du jardekoj kunfrapigis inter Skilo kaj Haribdo.

Fakte la albana afero estus solvenda kiel historia interkonsento de du popoloj. Oni bone scias ke sen albanoj Makedonio ne plu povas stari kiel staton. Suficas ke albanoj ne partoprenu la registaron kaj gi enfalas.

Hodiau

estas eble ke oni solvu juste la aferon envorte car:

-La albana faktoro en Makedonio estas notinta dinamikan evoluigon en pluraj kampoj politika, ekonomio-socia kaj kultura.

-Gi estas travivinta altan gradon de la nacia konsciigo.

-Albanoj sin montris tre maturaj, prudentaj ankau
dum fortaj turbulecoj okazintaj
dum lastaj 20 jaroj.

-La albana afero tie estas jam emancipita, konfirmita, aktualigita kaj internaciigita.

-Albanoj ne plu povas atendi por ke ilia afero solvigu.

-Etnoalbanoj kaj slavomakedonoj estas jam adaptitaj sufice bone unu al la alia.

-La postuloj de albanoj estas ne ekstremismaj kaj radikalismaj, sed realaj kaj raciaj. La agnosko de la statuso de popolo statformiga por albanoj kaj la fondo de Makedonio duenta ne diskutas la internaciajn ties limojn.

-La definitiva solvo de la albana afero en Makedonio estus ia testo pri gia demokratieco. Tio interesigas ne nur albanojn, sed ankau
mem slavomakedonojn. Gi
helpas al stabileco de Makedonio kaj regiono. Tiel gi povus adhere pli facile al NATO-o kaj EU.

Estante dimension de la tutnacia afero la bona solvo de afero albana en Makedonio havus tutnacian gravecon. Gi plue faktorigus albanojn en Balkanio kaj savus la politikan ekvilibron tie.

Albanoj notinde kontribuis en la enfalon de miniimperio de Jugoslavio, ili ludis graven rolon por forigi Rusion disde Balkanio.

Post disfalo de Jugoslavio plurestis tri debulaj statoj: Bosnio kaj Hercegovinio, Montenegro kaj Makedonio, pro diversaj historiaj, etnaj, kulturaj, lingvaj kaj religiaj kialoj.

En BkH ekzemple serboj kaj kroatoj kontestas la identecon de musulmanoj, kiuj siavice sin nomas bosnianoj kaj parolas la bosnan lingvon. Lau
serboj kaj kroatoj bosnianoj estas
serboj au

kroatoj islamigitaj dum ilia lingvo estas ia serba au
kroata sargite per turkismoj,
arabismoj kaj persismoj.

Koncerne la montenegranojn, lau
serbaj nacionalistoj, ili ne konsistigas apartan
nacion. Ili estas serboj kaj parolas serban dialekton. Kiam Milo Gukanovic
proklamis
referendumom pri la sendependeco de Montenegro, estis la albanaj vocdonoj kiuj disigis
tiun landon disde Serbio. Alivorte la montenegrana socio estas dividita en nacionalistaj
montenegranoj kaj en serboj au
serbemeuloj.

Slavomakedonoj neigas far de bulgaroj, same de serboj kaj grekoj. Ili dividigas
en serbemaj kaj bulgaremaj.

Serbio influas notinte en ciuj supre tri statoj.

Dume Kosovo ne apartenas al la landoj je debula stabileco car ties logantaro
konsistas je 90 % el etnaj albanoj, kiuj estas sufice kapablaj por statformigo.

Ciuj kvar statoj trapasis la fazon de la milito. En Makedonio post la milito de
2001 oakzis la Interkonsento de Ohrid, sed gi ankoraxu ne estas gisaplikita. Kial do?

Car oni ne respektis la limdatojn antauviditaj.

-Gi ne plenumigis komplete kaj gisfine.

-Gi estis interpretita unuflanke

-Oni misprezentis ties enhavon.;

-Oni misinterpretis gin;

-Praktike oni ne aplikis gin guste;

-Gi travivis kaj konis kompromisojn;

La slavomakedonoj kvankam signis gin neniam rekonis gin

Kial oni ne akceptu almenau
la rajton de albanoj por esti nacion kajMakedonion
dunacian?

La internacia faktoro ebligis la starigon de du serbaj statoj en Balkanio (Serbio kaj Republika Srbska), kial oni ne fondu tri statojn albanajn: Albanio, Kosovo kaj Dunacia Makedonio. Oni bone scias ke albanoj estas praa popolo, autoktoneca en Balkanio. Car oni ne ebligas la formigon de unusola albana stato, tiam oni ebligu ke albanoj fondu siajn statojn.

Svisio prezentas bonan modelon de stato el tri statformigaj popoloj. (germanoj 65 %, francoj 18.4%, italoj 9.8%). Gia federacia strukturo bone funkcias. Ekzistas ankau retoromanoj au
romansoj 0.8%. Oni estas oficialiginta kvar lingvojn. Laureligie ekzistas
tri konfesioj: katolikoj 48%, protestantoj 44 %, hebreoj 03% (lau

la donitajoj de la jaro
2005).

Belgio reprezentas alian modelon, kiu post la jaro 1993 farigis federacia stato el flamanoj, valonoj kaj germano-parolantoj en tri regionoj: Flandrio, Valonio kaj cefurbo Brukselo. (flamanoj 56.3%, valonoj 32% kaj germanoj0.6 %, hebreoj 0.3 % (lau la donitajoj el la jaro 1977)

Ciuj tri lingvoj estas oficialaj..La preso, edukado, radio kaj aliaj amaskomunikiloj uzas du lingvojn flandran kaj francan.

La manko de la solvo por la albana afero en Makedonio povus instigi la nacionalismajn fortojn albanajn revigligi, tiel malstabiligante mem la staton. Tio povus inciti ankau la serbemojn kaj bulgaremojn starigi evidentante la krizon de identeco de la slavomakedonoj. Povus aktivigi la fortoj garasaniismaj kaj sanktostefanismaj (komprenu: serbema kaj bulgarema).

Lastatempe la klopodoj de albanoj por solvi sian aferon similas al gandismo. Sed tio ne estas nur kultura afero, fakte gi estas afero de okupita teritorio, subpremita popolo, eskpluatita, translokigita, malkulturita, margenizita kaj getoizita ekde la jaro 1912 gis nuntempe.

Do la solvo de la albana afero en Makedonio subkomprenas:

La fondon de federacia Makedonio

-Agnoskon de la albana nacio en Makedonio

-La fondon de dunacia Makedonio

-La kreigon de du enta Makedonio

-La rajton de la albana popolo pri sindeterminado

Noto: Ci artikolo kauzis debaton inter Viktor Galeski el Prilep (Makedonio) kaj Bardhyl Selimi (Tirana, Albanio)

Debato:

Estimata s-ro Selimi kaj aliaj prizorgantoj pri la nuna politika kaj viva situacio en Makedonio.

Delonge mi tralegis viajn skribajojn kaj zorgojn pri la albana popolo en Makedonio kaj Kosovo. Bedaurinde mi devis tralegi artikolon de iu s-ro Gelal Zenejli, kiu ploris pri la albanoj en Makedonio kaj iliaj rajtoj. Bone li enmetis foton de nova moskeo en Tetovo. Li povis enmeti fotojn de preskau
300 novaj moskeoj
tra Makedonio kaj kompari kun nombro da moskeoj en Albanio – kaj samtempe skribi kun rajtoj de la makedonoj kiu logas en la regiono de Prespa – Golo brdo, Pustec kaj aliaj regionoj … kaj konstati, ke kompare kun “diskriminitaj “ albanoj en Makedonio kiu povas lerni en bazlernejoj, mezlernejoj kaj fakultatoj en sia

nacia lingvo albana – tion makedonoj en Albanio ne povas fari nek en bazaj nek en mezaj lernejoj. Lerni makedone en fakultatoj tra la albanio estas sciencfantastiko. Sed makedonoj kiuj estas parto de Albanio neniom ribelis kaj kun pafiloj atakis kontrau
sia stato por siaj rajtoj.

Kompare kun albanoj en Makedonio kiuj detruis kirkojn kaj sakralobjektojn tra la tuta Makedonio, plejparte en okcidenta Makedonio, neniu el albanaj moskeoj (konstruitaj plejparte sen permeso kaj konstrua dokumentacio) estas detruitaj. Post la milito kuon vi volas alvoki ribelo en 2001 jaro, multe da monumentoj dedicitaj al eltomigitaj albanoj tra nokte estis konstruitaj tra Makedonio (preskauciuj sen permeso de la stataj ministarioj) kaj denove neniu de ili estas detruitaj – kompare, monumento de 10 mortintaj soldatoj de makedona armeo kiuj estis mortigitaj en unu tago ce la loko Karpalak gis nun estas detruita de la albanoj pli ol 10 foje – preskauci jare.

Mi ne povas kompreni pri kiuj rajtoj au
malrajtoj vi denove kaj denove
klopodas. Pro kio dum la milito en Serbio fratoj albanoj ne gastumis en Albanio ce zorgantaj fratoj, sed pli ol 300.000 logantoj el Kosovo venis en Makedonio kaj estis bone akceptitaj. Cu via memoro estas selektita? Vi skribis slavomakedonoj

– kion gi signifas, se vi pensas pri makedonoj kiuj estas ortodoksaj kaj vivas en Makedonio, pro kio vi ne skribis albanmakedonoj – eble tio signifus albanoj kiuj vivas en Makedonio.

Mi estas laca batali kun vortoj kaj faktoj kun albanoj zorgantoj pri la

albanoj en Makedonio. Mi lernis en Struga, kaj mi ciam estis bonkore alvokita de

albanoj logantoj en Struga, kaj nia interkompreno kaj ambaua vivo neniom estis parto de la scienca prizorgado de la “scienculoj” far de Makedonio. Vi skribis ke Ohrida kontrakto post la milito en 2001 j. gis nun ne estas tute aplikita, kial do? Eble pro la makedonoj kiuj kiel parto de tiu kontrakto ne povas reveni en siaj domoj kaj devas logi en studentdomoj kaj aliaj lokoj – kompare kun albanoj kiuj jam revenis en siaj domoj.

Vi denove songas pri granda Albanio – konstruita de partoj en Makedonio, Kosovo kaj Albanio. Samtempe vi skribas pri homaj rajtoj, kaj europa identiteco. Strange ... Vi komparis Makedonion kun Svislando ... ne forgesu, ke kiam Svislando estis konstruita en tiu parto ekzistis urboj – feudalaj statoj, ne stato kiuj poste unuigis kaj fondis novan staton Svislandon. Nun vi volas realan staton distranci al feudoj lau
ekzemplo de Svislando. Ho ve, kian historion vi lernis en
viaj lernejoj. Krom albanoj en Albanio logas makedonoj kaj grekoj, pro kio vi ne montris al la mondo kiamaniere povus Albanio funkcii kiel moderna Svislando.

Vi skribis ... ke albanoj estis getoizitaj en Makedonio, bedaurinde mi devas konkludi kun vi – jes albanoj en Makedonio estas getoizitaj, car plejgranda parto de ili ne scipovas makedonan lingvon – oficiala lingvo de la stato kie ili vivas, kaj ni aliaj ne povas kompreni kun ili. Pri kiu gandismo vi parolas ... eble vi miksas pacieca ideo de Gandi kun bataloj kun pafiloj ciam kiam aliaj ne pensas kiel vi. Albanoj en Makedonio, ne forgesu – povas lerni en sia lingvo de bazaj lernejoj gis fakultatoj (en Makedonio ekzistas tri fakultatoj kie albanoj lernas en albana lingvo), povas labori en ciuj laborlokoj lau

sia klerigo kaj plus povas labori kiel

parto de Ohrida kontrakto – sen limoj cu ili havas klerigon por tiu loko au

ne.

(ekz. en mia urbo Prilep de kiam mi scias kaj lau

la skriboj de konataj

vojagverkistoj Hagikalfa kaj aliaj neniam vivis albanoj – nun en mia urbo laboras

oficistoj, policistoj kaj aliaj albanoj lau

Ohrida kontrakto ... montru al mi similan

ekz. en Albanio), albanoj ceestas en la laboro de la stata estraro kiel partnoroj au

kiel opozicio sen problemoj – libere elektitaj, libere konfesas sian religion en iu

ajn parto de Makedonio. Do, kion parton de supere skribitan vi ne komprenas?

Antau

kelkaj jaroj en la centro de Skopje sefurbo de Makedonio estis

konstruita busto de Skenderbeg – popolheroo de albanoj, sen probleme. Kiam

pasintjare en la centro de Skopje estis denove konstruita malnova moskeo, sed

sen bezonataj permesoj kaj konstruplanoj nenio de makedonoj detruis gin. Kiam

en la historia loko de Kale en Skopje makedona stato komencis kun la

konstruado de la muzeo – kiu similas al ortodoksa kirko, civilizitaj albanoj detruis

gin nokte – sen problemo kaj iuaj reperkusoj kontrau

ili. Pri kia kulturo kaj

civilizacio vi skribis. Provu similan fari iu ajn en Europa unio auce viaj najbaroj

Grekoj.

En via lasta parto vi bone skribis jaron de la ekzisto de Albanio kiel stato

1912 kaj poste ordonis multe da regulojn lau

kiuj albanoj devas vivi en

Makedonio. Kelkfoje gis nun mi povis tralegi pri la albanoj en eks Jugoslavio,

Makedonio kaj Kosovo, sed neniam gis nun mi tralegis ion pri la minoratoj en

Albanio – cu ekzistas au

ne, kaj kiuj rajtoj oni havas en Albanio. Estas bone

tralegi kaj kompari tion. Ne forgesu ke en via demokratia stato en lasta registaro

ne estas parto por skribi sian naciecon, cu ce vi kiel en tempo de Enver Hoga

kiam en la balotoj elektis po 101% vivas nur albanoj? – eble 101% pura nacia

lando, tion ni ne povis pripensi de 1945 jaro post la stultaj ideoj de Hitler. Ne forgesu ke Respublika Srpska estas parto de Bosnio nek estas parto de Serbio nek estas federacio kun Serbio kaj fine, ne estas agnoskita kiel aparta stato en eks Jugoslavio kiel ekz Kosovo.

En Bosnio same logas kaj vivas tri diferencaj popoloj, sed Bosnio ne estas distrancita inter serboj, kroatoj kaj bosnianoj. Tiaj ideoj estas tre dangeraj por ni ciuj.

Pripensoj pri Granda Albanio estas stultaj kaj dangeraj. En sama teksto vi skribis pri Svislando kaj Belgio kiel ekzemploj pri la homaj rajtoj kaj samtempe songas pri granda Albanio. Pro kio italoj kaj germanoj en Svislanod ne batalis (lau
vi ne ribelis) kontraustato Svislando sercante unuigo kun siaj bazaj statoj
Italio kaj Germanio. Cu ili ne estas sufice klerigitaj kiel albanoj en Makedonio ke kun pafilo cio estas eble, au
vivas lau
ideoj por komuna vivo kun aliaj popoloj, lau
la reguloj de Europa unio.

Do, dank' al al zorgemaj fratoj de nia najbara lando de tempo al tempo
eble ni havas problemojn kun parto de albanoj (plejparte kun politikistoj), sed ni en Makedonio scias valoroj de komuna vivo kun ciuj etnaj kaj religiaj konfesoj.

Sincere

Viktor Galeski

Reago de Bardhyl kaj komento de Viktor

Moskeoj

B: Moskeoj estas io tute normala en Okcidenta Makedonio kie logas albanoj plejmulte islamreligiaj. Se ciu vilago ilia havu unu moskeon tiam 300 ne estas tro.. Same kiel la ortodoksaj pregejoj en la cetera landoparto. En Albanio ekzistas kvar eklezioj: islama, ortodoksa, katolika, bektasia, tamen estas sufice multe ankau

moskeoj, pli ol Makedonio versajne. Cetere en Makedonio oni estas konstruinte pregejojn ec

en regionoj kie apenau

logas slavomakedonoj. Ekz. sur

Vodna en Skopje oni starigis Grandegan Krucon lumigite dumnokte kvankam cirkaue ciuj vilagoj estas albanaj. Lastatempe la registaro intencas starigi plian pregejon ortodoksan ankau

en la korto de la kastelo de Skopje kontrau

la fakto

ke kiel UNESCO trezorajon oni ne permesas konstrui tie nek islaman nek ortodoksan pregejon.

V: Do, mi ne scias de kie vi ricevis informon pri la pregejo en Kastelo en Skopje – eble de viaj samideanoj kiuj nokte detruis gin (kulture kaj

civilizacie). Fakte temas pri la muzeo, en kiu devas enmetitaj ciuj esploroj de tiu loko en kiu miksas civilizacioj. Vere lau arhitekturo tiu muzeo similas al ortodoksa kirko – sed fakte ne estas sakrala objekto. Samtempe en la centroparto en malnova komerckvartalo de Skopje, sen permeso de la stataj ministarioj, arheologiaj instancoj estis nove konstruita moskeo sur la fundamentoj de malnova moskeo – samtempe damagi najbaraj arkeologiaj

objektoj – sed neniu de “slavamakedonoj” ne atakis kaj ne detruis gin. Pri kiuj rajtoj vi parolis – rajtoj de pafiloj kaj perforto?

La homrajtoj de makedonoj en Albanio

B: En orienta parto de Albanio, nome ceborde de la lago de Prespa kaj aliloke logas kelkmiloj da slavmakedeonoj (6000) tute harmonie kaj plenrajte kiel etnoalbanoj. Ili havas siajn bazlernejojn kaj mezlernejojn en la propra lingvo, siajn asociojn kaj aktive partoprenas la politikan kaj socian vivon de la lando. Mi persone konas plurajn el ili, inter kiuj unu dekanon de Fakultato de Historio. Similan staton guas ankau aliaj minoritatoj el kiuj grekoj pli granda sed kiuj entute konsistigas nur 3 % de la logantaro. Mi verkis artikolojn pri tiu temo en La Gazeto kaj Etnismo kies kopiojn mi povas sendi vin.

V: Eble vi pravas, nelonge antau kelkaj jaroj mi kune kun mia patro vizitis tiun regionon kaj donacis persone pli ol 300 librojn en makedona linvo. Kaj same kiel vi povis vidi en kiuj vivniveloj logas makedonoj (pardonu “slavokamedonoj’) tie. Sen hospitalo, lerni povas makedone nur en bazaj lernejoj, … jes havas rajton partopreni en elektoj kaj doni sian vocon por unu el albanaj partioj sed samtempe ne povas elskribi sin dum la registaro kiel makedonoj. Simile al “makedonalbanoj” en Makedonio, kiuj povas lerni en ciuj niveloj en la klerigo en sia albana lingvo, partopreni en politika vivo, labori kaj vivi en ricaj domoj sen problemo.

Ribelo de 2001 kaj la homrajtoj de albanoj

B: La ribelo de 2001 okazis guste pro diskriminaciita pozicio de albanoj en Makedonio. Tiam la registaro bombardis la albanajn vilagojn kie enestis tutaj familioj per artilerio kaj helikopteroj luitaj de Ukrainio kaj aliaj “frataj” landoj slavaj. Mortis multaj homoj kaj nature postmilite albanoj rememorigis ilin per monumentoj. Ankau slavomakedonoj starigu tiajn monumentojn al tiuj nur dek falintoj iliaj. Tio estas la malplejmulto farenda.
La terminon slavomakedonoj mi uzas por distingi ilin de grekomakedonoj, turkomakedonoj au serbomakedonoj.

V: Eble vi miksas kronologion de la komenco kaj dauro de la milito en Makedonio, sed denove lau viaj ekscioj. Unue albanaj ribeluloj kiuj logas en Makedonio, fakte makedonalbanoj subtenitaj de kosovalbanoj atakis al nia armeo kaj policio kaj murdigis kelkdekoj de la soldatoj kiuj gis tiam neniam nek atakis nek batalis kontrau logantaro de tiu parto en Makedonio.
Kiam tiamaj ribeluloj (nun parto de la Stataj organizoj, parlamento kaj sen probleme partoprenas en politika vivo kiel pozicio au opozicio) venis en Aracinovo kiu estas parto de Skopje, tiam nia Armeo atakis kontrau ilin

defendante la staton an kiu apartenas. Cu nelonge en Tirano policio ne

atakis kontrau

albanoj – kiuj eble estas ribeluloj kiuj demonstraciis por la

diskriminaciita pozicio en Albanio. Vi diris, “nur dek falintoj iliaj” – jes dek falintoj en unu tago, el unu urbo, mia naskigurbo Prilep, mortigintaj en embusko ce la loko « Karpalak ». (Ciu vivo estas sankta sed vi diras nur dek falintoj – kiel neserioze.) Samtempe makedonalbanoj kaj fratoj kosovalbanoj havis subtenon de NATO kaj fratoj amerikanoj, li ricevis armilojn kaj instruistojn kiel batali kaj kiamaniere mortigi la soldatojn de regula armeo en unu stato. Vi volas diri ribelo, lau

mi estas milito car fratoj

kosovalbanoj atakis de Kosovo en Makedonio, lau

militklerigo tio estas

agresio kaj milito – sed ne grave, grave ke multe da homoj mortigis pro iuj ideoj kaj pro tio ke tiamaj komandantoj nun estas malgraucefaj politikistoj en Makedonio. Imagu, ke Obama alvokis Bin Laden kiel vicministro por la milito en USONa stato. Bedaurinde tio povas esti nur en Makedonio.

Preskau

en ciu vilago en parto de Makedonio kie logas albanoj estis

konstriutaj monumentoj al ribeluloj kiuj atakis kontrau

sia stato. Busto en

loko “Karpalak” gis nun estis 10 foje detruita, se vi volas esti respektita de mi – respektu min. VI nenion respondis pri la slavomakedonoj kiuj ne povas reveni hejmen en vilagoj de kie rifugis antau

ribeluloj

albanmakedonoj kiuj detruis iliajn domojn – kiu estas parto de Ohrida interkonsento. Cu vi ne havas sufice da informojn pri tio, au

ne volas

auskulti pri aferoj kiuj ne interesigas vin au

ne placas al vi?

Kiuj estas la homrajtoj?

B: Unue, la rajto uzi patrinan lingvon en la stataj oficejoj. La interkonsento de Ohrid antauvidas ke la albana estu oficiala en la loglokoj kie albanoj estas plimulto. Sed tio ankorau

ne estas realigebla. Mia persona sperto: Kiam mi eniris

busstacion en Tetovo logata plejmulte de albanoj kaj petis bileton la slavmakedonino dejoranta respondis makedone. Kial vi ne parolas albane mi diris. Ci tie logas plejmulte albanoj? Tiel vi diras sed ne ni-respondis si arogantece.

Same en Skopje kie logas pli ol 200 000 albanoj en postoficejo, busstacio kaj alie mi ne povas komuniki albane car ciuj dungitoj estas slavmakedonoj.

Due, la dungigo en la stataj institucoj. La interkonsento de Ohrid antauvidas ke albanoj dungigu proporcie al ilia nombro, kiu lau

statistike estas ne

malpli ol 32 %. Sed ankorau

tio ne estas realigita. Miaj kuzoj logas en

Makedonio. Unu el ili, universitata diplomito estis nomumita kiel 1200 aliaj albanoj en stataj oficejoj. Sed ekde 18 monatoj li plurestas hejme ricevante salajron sed ne invitite ekokupi sian sidlokon en oficejo.Kial? Car la slavomakedonaj autoritatoj ne volas kunlabori, kunregi kun albanoj..

Mi audis de iu albano de Gostivar reveninta el Italio post longjara rifugado

tie ke malgrau

liaj klopodoj investi en sia urbo malfermante novan bizneson la

autoritatoj slavmakedonaj malhelpis lin ciamaniere.

V: Same en tiu parto de via respondo vi pravas. Sed de kie komenci?

... Mi ne scias kiam vi vizitis Tetovo, sed mi scias ke de 1988 kiam mi

kelkfoje tra Tetovo iris en Kosovo mi havis problemon por aceti buleton en

busstacio, car la dejoranto estis albano – kaj proponis al mi lerni albanan

au

iri piedire gis sercata loko. Sed eble ni havis miskorektan personon kiel

dejoranto. Samtempe mi en Prilep havas kelk da oficistoj albanoj kiuj

laboras lau

Ohrida interkonsento – sed, malmulte au

ne komprenas

makedonan lingvon, en Prilep ne logas albanoj – kaj ni havas problemon se

ni atendas antau

ilia saltero. Kial? Makedonalbano en lando kie vivas, kie

oficiala lingvo estas makedona nekomprenas makedonan lingvon – kiu

konstruas murojn kaj getozizacion. Brave, vi bone rimarkis ke albanoj kiuj

lau

Ohrida interkonsento plejparte laboras en stata administracio ofte ne

laboras sed pro tio ricevas altaj salajroj. Samtempe ni "slavomakedonoj"

ofte senlaboro atendas ricevi laboron austatan subtenon. Cu tio ne similas

al subteno kiu ricevas grekoalbanoj en Albanio? Slavomakedonoj por

surskribi en la fakultatoj devas unue havi bonan sukceson trala tutaj kvar

jaroj en mezlernejo, poste ekzameni ekzamenon, kaj se havas sufice da

poentojn lau

limoj da fakultatoj eble povus lerni en tiu fakultato. Samtempe

iliaj samaguloj albanoj malgrau

havas malplialtan sukceson dum kvar jaroj

en mezlernejo kaj malgrau

ne ciam povis sukcese fari ekzamenon havas

garantian percenton de preskau

25% kaj senprobleme komencas sian

studadon. Pardonu min en kiu lando tio ekzistas, kaj ne parolu min pri

Ohrida interkonsento car citio estis kaj ekzistis de tempo kiam mi studis en

1988 jaro.

La kulturo, edukado, scienco

B:Ankorau

en la oficialaj lernolibroj, enciklopedioj retpagoj de Makedonio

albanoj prezentigas humile, sen historia tradicio, ec

kiel venigitaj tien de turkoj!

Ni rememoru la falsajojn evidentigitajn en la lasta versio de la Makedona

Enciklopedio. Albanoj estas autoktona popolo en Makedonio kies spuroj devenas

el pratempo, tion ne volas akcepti nunaj slavomakedonoj!

Albanaj universitatoj, cefe privataj, estis forte malhelpitaj de registaro (ni

menciu la universitaton de Tetovo) malagnoskante ties diplomojn kaj per multaj

aliaj rimedoj kaj manieroj.

La historio de albanoj ne speguligas en la oficialaj lernolibroj, kontraue tio

estas prezentita malprave.

Busto de Skanderbeg en Skopje estas tute normala car albanoj en tiu

urbo estas pli ol 200 000 kaj Skopje estas forte ligita al la historio praa kaj

moderna de albanoj (inkluzive periodon de Skanderbeg kaj de la ribeloj kontrauosmanaj. Cetere busto de Skanderbeg estas starigite same per mono de la popolo, ne de la stato ankau en Diber (Debar) kun kiu loko estas forte ligita la deveno de Skanderbeg mem.

En Skopje estas starigite busto kaj rememorigejo ankau pri plej fama albana virino enmonde, Gonxhe Bojaxhi-Patrino Tereza kio honorigas la makedonan registaron.

Albanoj estas gastamaj. Tradicie ilia hejmo estas la “hejmo de Dio kaj la gasto” kiu povas esti ankau nealbano. Ili neniam ekzercis ian pogromon fasisman kiel tio okazis iamtempe en Manastir (Bitole) logata plejparte de albanoj, centro

de unu el kvar provincoj (vilajetoj) albanaj, sed bedaurinde nun malplenigite de albanoj. Mi audis ankau
pri fojfojaj perfortajoj ekzercitaj en Skopje kontrau
albanaj gestudentoj kaj civiluloj far de certaj grupoj sovinismaj slavmakedonaj.

Vi mencias la militon de 1999 en Kosovo kaj substrekas la fakton ke Makedonio akceptis 300 000 rifugintojn. Fakte gi faris tion tre heziteme post kiam lasis ilin longajn horojn kaj tagojn ce la landlimo gis kiam la fremdaj autoritatoj premis forte sur gin. Plejmulto gastis ce la hejmoj de albanoj de Makedonio au ne? Parto de tiuj 300 000 estis devigite forflugi gis Australio, dum en Albanio alvenis kaj restis gis la militofino 500 000 rifugintoj!

V: Kiom da universitatoj en Albanio vi havas pri minoritatoj ? Dum la UK 2001 en Zagrebo mi diskutis pri similaj aferoj kun europanoj de EU parlamento, kiuj propanis al ni simile al vi fari Makedonion – Svislando. Kaj doni al albanoj eblecon lerni al ilia albana lingvo de bazlernejoj gis univerzitato – cio en la nomo de demokratio. Lau
mi demokratio egalas por
unu persono kaj por milionoj, demokratio ne konas percentojn. Tiam mi demandis lin cu en Germanio kie logas pli ol 8 milionoj da turkoj, ili povas eblecon lerni turklingve de baza lernejo gis la univerzitato, kaj cu en Germanio ie havas universitato kie turkoj povus lerni turklingve, li kun rideco respondis al mi ke demokratio estis konstruita de la ricaj statoj, sed ne ciam oni bezonas gin. En la 1999 Makedonio estis iamaniere finance elcerpita car en Makedonio venis pli ol 300 rifugantoj kosovalbanoj, vere

plejgrandaparto estis gastoj ce iliaj fratoj makedonalbanoj, sed ciuj ricevis financan subtenon. Kaj fine lau

kiu lego tiam Makedonio devis gastadi

rifugantojn de Kosovo? Humaneco en tiu tempo estas tiel granda inter ciuj logantoj de Makedonio. Tiatempe mi rete ricevis peton en Hispanion, kiamaniere transdoni helpon al albanoj en Kosovo. Car mi ne havas rektaj ligoj mi provis pere de albanaj cefuloj en tiamaj partioj organizi cion, kaj transdoni helpon al logantaro al Kosovo. Cu vi volas tralegi respondon kion mi ricevis de fratoj albanoj – ili proponis al mi, pagi po 200 dolaroj tage por la soforo, po 300 dolarojn tage por la tradukisto kaj post iton ili transdonos helpon al fratoj albanoj en Kosovo. Kiam mi tion trasendis en Hispanio la helpo estis alvokita en Hispanio.

Mi jam diris ke mi lernis en Struga, kaj mi bone scias pri la gastemeco de albanoj, sed albanoj kiuj estas longtempe en tiuj spacoj. Kaj hodiau

mi havas multe da amikoj albanoj kiuj laboras kaj vivas en Makedonio kaj neniam klopodis pri la diskriminacio. Mi kvar jaroj ludis futbalon dum mia studado por la albanaj teamoj kaj konkuris kontrau slavomakedonoj kaj ciam dum tiuj kvar jaroj ni kune venkis. Mi ne havas fobion de albanoj, car miaj amikoj albanoj respektas min kaj mi respektas ilin, iliajn kutimoj kaj vivmaniero. Multfoje mi kune kun ili partoprenis au ceestis al koncertoj de labana muziko au

dancado, kaj miaj amikoj albanoj

– respektas min pro tio.

Modelo de Svislando, Belgio

B : Certe albanoj deziras savi la staton de Makedonio kie ili estu statformiga do guu samajn rajtojn kiel slavomakedonoj. Alie oni povus fondi federacion por kiu modelo de Svislando estas bona. Tute ili ne intencas kunigi al Albanio ausangi la statlimojn. Cetere hodiau
oni ne pensas pri ia Granda
Albanio, kvankam Etna Albanio (teritorioj kie logas albanoj en siaj propraj teroj) estas realajo, esperante aligi al EU kune kun Makedonio, Serbio kaj aliaj landoj. Sendependigo de Albanio kaj la nova censo

B: Albanio sendependigis en la jaro 1912, kvankam stato de Albanio ekzistis dum la tempo de Skanderbeg XV jc kaj ec
pli frue en VIII jc.
Dume Makedonio sendependigis (nome farigis respubliko) nur en la jaro 1945 danke al TITO, kiam albanoj de Kosovo kvankam pli multnombraj ne rajtis havi sian respublikon!

Oni planas arangi novan censon en Albanio kie oni devas noti la naciecon. Sed la nacieco ne povas sangigi lauvole, kiel tion postulas akuale grekoj. El 800 000 ekonomiaj rifuginoj en Grekio pluraj pretas sin deklari greka nur por akiri pension je 400 euroj kontrau
pension je 100 euroj ricevata enlande. Povas okazi
ke ankau
slavomakedonoj akceptu tiun oferton de grekoj..

V: Fakte, stato Albanio estas konstruita helpe de Italio, kaj Albanio

kiel aparta stato kun nomo Albanio neniam antaue ne ekzistas, simile al Grekio kiu antaue estas konata kiel Elada au Makedonio kie multfoje popolo batalis pri sia libereco kontrau turkoj, serboj, germanoj bulgaroj. En la tempo kiam vi parolis pri Skendebreg neniam estis konstruita stato – same kiel en Makedonio dum la regado de Rego Marko, kaj poste dum la tempo de Caro Samoilo, li batalis kaj fakte tiatempe havis regon gis la Beogrado, tra la tuta Bulgario sed la stato kiel Makedonio ne estas. Pro tio forgesu viajn konkludojn ke Albanio ekzistas en la prahistorio kiel stato sed Makedonio estas stato de tempo de Tito. De tempo kiam regas Tito albanoj ricevis autonomion Kosovo kaj partoprenis en la laboro de tiama stato Jugoslavio, tiam multe da respublikoj antauciuo Slovenio kaj Kroatio donacis po 10% de sia jara financa gajno al Kosovo. Fakte eks Jugoslavio distrancis car Slovenio ne volis plu donaci financa helpo al Kosovo, kaj subteni gin. Sed, tio estas alia afero. ... Fine, nenie en historio vi povos trovi ke Aleksandro la Granda estas Greko, kaj ke ili iam esti nomita Aleksandro la Greka – kontraue, li estas konata sub ambau nomoj Aleksandro la Granda, au Aleksandro Makedona. Cu lau viaj konkludoj pri Skender beg kompare Makedonio kiel stato ekzistas antau Kristo – eble vi respondos ne. Kaj ne forgesu, Makedonio estas lando kiu estas menciita en

la Sankta Testamento, longe antau

Tito ekzistas, bedaurinde neniu skribis

slavomakedonoj.

B: La terminon slavomakedonoj mi uzas por distingi ilin de

grekomakedonoj, turkomakedonoj au

serbomakedonoj.

V: Krom makedonoj mi ne scias pri aliaj konstruajoj: kiel

grekomakedonoj, turkomakedonoj au

serbomakedonoj. Mi ne scias kion tio

signifas, eble makedonoj kiuj vivas en Grekio, Serbio kaj Turkio. Turkoj kiu logas en Makedonio senprobleme nomigas sin turkoj, havas eblecon lerni en la turka, partoprenis en politika vivo kun siaj partioj de turkoj. Simila afero estas kun bulgaroj kaj serboj kiuj logas en Makedonio. Malmulte da ortodoksaj makedonoj logas en Turkio, plejparte ili estas muzulmanoj kiuj de Makedonio translokigis en Turkio kaj tie logas. Same kiel en Albanio en Makedonio, krom ortodoksaj makedonoj, ekzistas kaj vivas katolikoj, protestantoj, muzulmanoj – sendepende cu ili estas muzulmanoj kiuj venis kiel konkerantoj kaj restis ci tie au
makedonoj kiuj de orto-doksa konfeso
kaj religio faris sin muzulmanoj en la tempo de turka regado. Cu en Grekio ekzistas grekoalbanoj – kaj kie vi nomigas albanoj en Makedonio – eble ne makedonalbanoj?

Kion mi diras mi ne volas daure diskuti pri la albanaj rajtoj, vivo kaj ilia diskriminacio en Makedonio. Mi simple provis prezenti al vi vivon en Makedonio kie makedonoj kaj albanoj kaj aliaj logantoj sendepende de sia nacieco kaj religio devas vivi kune en la riceco au
malriceco. Pri ni ambau
estas sufice de kvazi zorgantoj kaj fratoj, kiuj subtenas nin ataki unu
kontrau
alia kaj mortigi en la nomo de komuna vivo.

Respektu nin por ke ni povas respekti vin.

Sincere

Viktor Galeski

Xhelal Zejneli

Granda songo de malgranda popolo

La kvazauscienco serba

Por pravigi la serban ideologion de hegemonismo, ekspansionismo kaj koloniismo, la serba kvazauscienco ekmomigis ekde la komencigo de XX jarcento. Unue la akademiaj kaj universitataj cirkloj en Serbio.

Oni komencigis per Mezepoka mito pri la batalo de Kosovo (1389) pro du kialoj:

-Unue, por montri al Europo ke serboj dum ege fora tempo, sinoferante estas defendinte la valorojn de la europa kristaneco, orgojlante pro sia okcidenta idiosinkrazio;

-due, por atesti antau
la kancelerioj de la grandaj historiaj potencoj de nia
kontinento, ke ili ceestis en Kosovo ekde la praa Mezepoko, tial gi (Kosovo)
estas serba, estas lulilo de Serbio, gia animo, sankta serba tero…

Ekmovigis la sciencoj de historio, lingvistiko, etnologio, geografio,
antropologio, geologio, arkeologio. Konstruigis la kvazauscienco serba, kies
laboratorioj transformigis en fabrikojn de kvazauargumentoj.

Dum la jaroj 30 de la XX jarcento, la elito de intelektularo serba arigis en
la Kultura Serba klubo en Belgrado, estrita de teoriulo pri la juro Slobodan
Jovanovic
(Novi Sad 1869-1958 Londono), profesoro pri la Stata Juro en la
Fakultato de Juro en la Universitato de Belgrado.

Konforme al tiu elito de la postrestanta serba skolo, albanoj ne konsistigis
nacion, sed ili estis musulmanoj kaj restajoau
postrestajo turka en Balkanio.

Makedonoj same ne estis nacio. Makedonio reprezentis nur sudan
Serbion. Nek la montenegranoj estis nacio (kvankam ili estis akirinta
sendependecon en la Kongreso de Berlino je 1878), car ilia lingvo estis nur
dialekto de la serba (lau
koncepto: kies estas la lingvo ties estas la tero).

Makedonoj kaj montenegranoj, estante do parto de la serba popolo, ne povis havi siajn religiajn instituciojn. Serboj, montenegranoj kaj makedonoj havus la saman pregejon, samon kleraron kaj samon tombejon kun la serboj. Sekve, lau la principo kies estas la religio, ties estas la tero, ne povus ekzisti montenegrana nacio au makedona nacio.

Bosnio, dume, estis nur geografia termino, tial ne povus ekzisti bosnia nacio, des pli ke la triono de la ties logantaro estis serba. La musulmanoj de Bosnio (ankau de Sandjako) estis nur islamigitaj serboj. En Bosnio logas serba logantaro, dividita en tri eklezioj: ortodoksa, musulmana kaj katolika, samkiel tio okazis ce albanoj.

Koncerne la kroatojn de Kroatio, ankau ili ne posedis klaran identecon, car la parolata lingvo ce ili estis ia dialekto de la serba (ankauci tie validis la principo: kies estas la lingvo ties estas la tero).

Koncerne Vojevodion, Serbio entreprenis rimedojn ke pere de koloniuloj, cefe montenegranoj, sangi la ties etnan strukturon, transformante hungarojn (ankau kroatojn) en malplimulton.

Kiam temas pri germanoj de Vojevodio (cirkau kvarcent miloj) en la jaroj 1944-1945, Serbio sub la akuzo pri kunlaboremo (kolaboracionismo) forpelis ilin ciujn gis la lasta persono el ties teritorioj. (Tutsame kiel agis Grekio kun camoj albanaj junie 1944).

Poste, la historio atestus ke en la granda dilemo inter albanoj kvazau neokcidentemaj kaj serboj kvazau okcidentemaj, senheziteme Okcidento favorus la albanan flankon.

Koncerne la Batalon de Kosovo (1389) la fama diplomato, forpasintaRicard Holbruk deklarus: “Serboj aspiras Kosovon bazite sur delonga milito, kiu neniu scias kiel okazis kaj Dio scias cu envere okazis”. Dume, la sekretario de la stato usona Kondoliza Rajs, pri la sama milito eldirus: “..Serboj parolas pri batalo en la jaro 1389, mi ripetas de la jaro 1389!!!”

La fondigo de la Granda Serbio –

La Granda Serbio fondigixs helpe de siaj aliancanoj-Rusio, Francio kaj Anglio,

en certaj historiaj momentoj, malrespektante tute la historian principon, la etnan principon, la demokratian principon ankau
la principon pri memdecido de la
popoloj.

Malfavore al la albanaj teritorioj, Serbio ekdisvastigis post la turka-rusa milito (1877). En tiu milito, kie Serbio partoprenis ce la flanko de Rusio, Turkio malvenkis. Pro tiu partopreno Serbio rekompencigis per albanaj teritorioj. Sekve komencigis la etna purigado de la albanaj teritorioj de la regiono kie entenigis Nis, Leskovc, Toplica, Prokupla.

Post kiam Turkio forlasis Balkanion (1912), serboj, grekoj, bulgaroj, montenegranoj komencis la okupadon de la teritorioj de unu al la alia, kaj aparte de tiuj albanaj. Serbio, do, dum la unua Balkana milito (1912) plilargigis siajn teritoriojn en la spacoj logataj de neserbaj logantaroj. Sub la serban jugon falis la duono de la albana logantaro kaj teritorio. En la jaro 1913, dum la dua Balkana milito, la balkanaj landoj intermilitis unu kontrau
la alian por disdividi la regionon

nomata Makedonio. Ankau
en ci tiu bellum omniem in omnes, Serbio plilargigis
per teritorioj logataj de neserba logantaro.

Post la turka-rusa milito (1877), post la foriro de Turkio el Balkanio, respektive post la du balkanaj militoj (1912-1913), Serbio plilargigis cefe malfavore al albanaj kaj makedonaj etnaj spacoj. Sub la serban jugon falis albanoj, makedonoj kaj teritorioj je bulgara logantaro. Do, granda Serbio estas ja produkto de la ekspansionisma politiko kaj konkerantaj milititoj de Serbio.

Post la unua mondmilito (1914-1918) kaj fondigo de Versaja Jugoslavio (1919-1920), la proceso de fondigo de la granda Serbio finigis. Serbio dum tiu tempo pretendis ekludi sur la politika scenejo la rolon de ia Piemonto unuigunta en unusolan staton ciujn sudajn slavojn. Tiam sub la serban jugon falis: Montenegro, Bosnio kaj Hercegovinio, musulmanoj de Sandjak, Vojevodio (hungaroj, kroatoj kaj germanoj).

Tio reprezentas versajne unikan kazon en la historio de Europo, ec
de la
mondo, kiam malgranda popolo kiel serboj, akiris tiom grandan teritorian plilargigon.

Serbio tiutempe okupadis teritoriojn.:

-de neprotektataj popoloj (kiel albanoj);

-de popoloj, kiuj lau

serboj, havis diskuteblan identecon (kiel estis

konsiderataj makedonoj, montenegranoj, bosnianoj au

musulmanoj de Sandjak);

-de popoloj apartanentaj al malvenkitaj statoj dummilite (kiel estis

konsiderataj hungaroj kaj germanoj de Vojevodio).

Por krei la grandan Serbion, serboj ekspluatis la konstelacion au

la

raporton de la fortoj inter la grandaj potencoj de Europo dum la unuaj du jardekoj

de XX jarcento. La landoj de Antanto kie partoprenis Anglio kaj Francio,

subtenantoj de Serbio (ankau

de Grekio) estis la venkintoj de la mondmilito. La

antiserba faktoro dume-Germanio kaj Austrohungario estis la venkito. Dum

rusoj, pro ilia aparteneco al la slavo-ortodoksa familio estis kaj restis naturaj aliancanoj de serboj.

Okaze de fondigo de la granda Serbio, Parizo, Londono kaj Moskvo malrespektis ciujn principojn: tiun historian, tiun etnan, tiun demokratian, tiun pri la memdecido. La granda Serbio estis produktajo de la kompozicio de la politika mapo de Balkanio, konforme al la interesoj de Parizo (ankau de Londono), post la fino de la mondmilito, kie la antiserba flanko-la potencoj de la Centra Aksomalvenkis.

Estante tro petolita de Parizo, Serbio transformus la Versajan Jusoslavion en sian dominion.

La frenezajoj de serboj konsistis en tio ke ilia forto neniam estis bazita sur la realajn internajn eblecojn, sed sur la subtenon fare de ekstera faktoro. Krom dominantecon sur la popolojn inkluzivitajn en la staton de la sudslavoj, Serbio pretendis farigi ankaucefan faktoron en la regiono. La ambicioj de serboj por dominanti en la jugoslava stato au en Balkanio ciam estis malproporciaj al iliaj realaj eblecoj.

La problemo de serboj povas formuligi ankau kiel grandan songon de la malgranda homo. Serbio post la mondmilito, estis lando je malalta evoluskalo

generale. Aliflanke, aliaj du statformigaj popoloj de la Versaja Jugoslavio-kroatoj kaj slovenoj, kompare al serboj, havis ekonomie pli altan evoluskalon kaj pli grandaj kultuirajn tradiciojn. Serbio estis liberiginta de la jugo de la Bosfora malsanulo-Turkio, dume Kroatio kaj Slovenio eliris de jugo de imperio je europa civilizacio, tiu autrohungaria.

Kaj jen la unua paradokso: serboj je pli malalta civilizo, ekregus du popolojn je europa civilizo, kiel kroatoj kaj slovenoj. Baldau evidentigis ke la kreajo de Versajo –Jugoslavio, estis nur artefarita faritajo de Parizo (ankau de Londono). Gi staris sur argilajn piedojn. Tiaj paradoksoj apenau povus englutigi en Europo en XX jarcento, ec en ties komencigo.

Kunfrontigante al tia paradokso ekde komenco, serboj renkontis regadajn malfacilajojn. Por ke ebligu sian dominantecon, ili ekdisvastigis la ideon de jugoslavismo, tio estas la kreadon de la jugoslava nacio, subkomprenanta la serboslavan nacion. Por plenumi tion, la etnan hegemonismon de la sudslavoj, ili

komencis la konstruadon de la stato lau
unitarisma koncepto. Tio certigus al ili
hegemoniecon sur la ceterajn popolojn.

La Versaja Jugoslavio inkludis en sin tri statformigajn popolojn: serbojn, kroatojn kaj slovenojn, same popolojn al kiuj gi ne rekonis la naciecon, kiel albanojn, makedonojn, montenegranojn, bosnianojn, musulmanojn de Sandjak, bulgarojn, hungarojn, germanojn.

En tiu komunumo de la sudslavoj, enestis do ankau
neslavaj popoloj, kiel
albanoj, hungaroj, germanoj. Pri la agnosko de la nacieco decidis nur serboj. Ci lastaj regis neserbojn. La versaja Jugoslavio estis do serba imperio, rememoriganta tiun de caro Dusano. Pro fakto ke ciuj giaj popoloj, escepte de serboj, estis senigitaj de iliaj naciaj rajtoj, gi nomigis prizono de la popoloj.

La planoj de serbaj ideologoj por krei la jugoslavan nacion, neniam sukcesis, guste pro multaj kialoj:

-La proceso de la fondigo de homogenaj nacioj en Europo estis finiginta ekde pluraj jarcentoj;

-La homogena nacio ne povus kreigi en XX jarcento, kiel tion pretendis serboj;

-La homogena nacio ne povus kreigi per subpremaj, diskriminaciaj, administraj, kaj perfortaj rimedoj.

Unu el la plej konvenaj manieroj por krei homogenan nacion estas la integrigado de civitanoj en la socio kaj ne ties margenizado. Cetere estas sciite ke oni povas integrigi malplimultojn al la socio sed ne tutajn popolojn. La autoktonaj popoloj neniam povas fandigi kaj ne povas rezigni de sia identeco. La homogena nacio ne kreigas en Europon de XX jarcento au
XXI jarcento kiel
supozis serboj. La plej homogena nacio en Europo estas francoj, sed ili trapasis jarcentojn delonge por tiu celo.

Turkio, Irano au
Sirio neniam povus fandi la kurdan popolon en turkojn,
iranan au
sirian. Belgrado neniam povus krei la jugoslavan nacion, tio estas serboslavan, car serboj apenau
posedis sufican potencialon demografian,
ekonomian au
kulturan. Je ciu aspekto serboj estis je malalta nivelo kompare al

kroatoj kaj slovenoj. La neslavaj popoloj, kiel albanoj, hungaroj kaj germanoj de Vojevodio neniam rezignus de sia identeco. La popoloj je katolika ekzlezio kiel kroatoj kaj slovenoj, neniam povus fandigi en jugoslavojn je serboortodoksa dominanteco. La popoloj je islama eklezio kiel muslulmanoj de Bosnio kaj Hercegovinio kaj Sandjak, neniam fandigus al jugoslavoj je serboortodksa dominanteco.

Car albanoj estis neslavoj kaj tiel neniam integrigus en la komunumo de la sudlavoj, Serbio entreprenis kontrau
ilin rimedojn de etna purigado, samkiel agis
Grekio al la negrekaj popoloj. La realigon de la interkonsento de Belgrado kaj Ankara pri la translokigo de albanoj al Turkio antauhaltigis la inico de la Dua Mondmilito, kvankam la proceso reaktivigis ankau
postmilite, dum la jaroj 50 kaj
60 de XX jarcento.

La proporcio inter la serba kaj neserba logantaro en Jugoslavio de Krajlo estis io inter 30% al 70%. Alivorte la 30% serba logantaro de la jugoslava stato regis per diktaturo lau
koncepto de apartejdo la 70% neserban logantaron. Por
plenumi la administradon lau
koncepto de apartejdo, ciujn siajn potencialojn
serboj koncentrigis al la plifortigo de la subprema stata aparato, polico, armeo, jugadministrantaro.

La ampleksigitaj popoloj en ci tiu amalgamo de la unitarista kaj centralista stato ekzercis rezistadon al la serba dominanteco. Albanoj, ne estante slavoj, konsiderigis fremda karno en la komunumo de la sudslavoj. Ili estis nenatura parto de ci tiu kanglomerato, samtiel nenatura. Por subpremi la rezistadon de albanoj, kroatoj, slovenoj ka, Pasic
kaj Karagorgevicoj decidis ekzerci sur ilin
diktaturon. Belgrado piedpremis la homrajtojn, neis la ekziston de tutaj popoloj,
ec
tiuj historiaj kaj politikaj je grandaj tradicioj, je alta civilizskalo, ec
pli alta ol tiu
de serboj.

Antauci tiu prizono de la popoloj, Parizo (kaj Londono) staris okulfermite. Serboj estas la sola popolo en la historio de la homaro, kiuj en la parlamento estas mortigintaj deputitojn car ci lastaj protektis je politika vojo la homrajtojn de siaj popoloj. En la jaro 1928 unu deputito de la radikalaj serboj mortigis en la salono de la parlamento la kroatan deputiton Milan Radic.

La serba nacionalismo influis notinde al la primitivismo kaj provincialismo de la serba skolo, serba scienco kaj politika pensado serba. La serba scienco apenau
povis kunmarsi kun la europa scienco, aparte kun tiu okcidenta. La demokratiaj potencialoj de la serba socio dum Jugoslavio de Karagorgevicoj estis minimalaj. Sub la influon de la nacionalisma ideologio la serba socio de la Versaja Jugoslavio ne havis forton por produkti alternativan politikan penson au demokratiajn ideojn.

La serba megalomanio – Serboj sin konsideras la plej militeman balkanan popolon. Lau
ili nur serboj estas militintaj kontrau
osmanojn "je defendo de
europaj valoroj", ekde ses jarcentoj. La batalo kiu longis nur unu tagon estas manipulita por celoj nacionalismaj kaj ekspansionismaj kiel neniu alia batalo en historio. Kaj gi estas mispritraktita. Estas bone sciite ke en tiu batalo, krom serbojn estas partoprenintaj tuta koalicio kristana de la popoloj de Balkanio, inkluzive de albanoj. Serboj orgojlas per la ribelo I (1804-13), per la ribelo II (1814-15), per la partopreno en la turka-rusa milito (1878), per la Unua Balkana milito (1912), per la Dua Balkana milito (1913), per la partopreno en la Unua Mondmilito (1914-18),per la partopreno el la Dua Mondmilito (1941-44).

Pro ciuj ci militoj la serba historiografio donas diskuteblajn faktojn. Serboj ciam laugi estas envicigitaj en la justa fronto kaj en tiu venkonta. La kvazau serba scienco estas troiginta la dimensiojn de ci militoj, estas gloriginta la rolon

de serboj en ili, estas multobliginta la serbajn viktimojn. Car la rolo de serboj lau gi estis tiom granda, same la prezo tiom alta, sekve ankau
la rekomepenco por
serboj devas esti granda. Kaj tia rekompenco devus esti la kreigo de la Granda Serbio.

Per ci tiuj grandaj ideoj, ke serboj estas militema popolo kaj same viktimigita en Balkanio, estas nutrigitaj tutaj serbaj generacioj.

Petolitaj de la europaj politikaj decidpovaj centroj, petolitaj de kancelerioj de la historiaj potencoj de la kontinento, venkintaj en la mondmilito-de Francio (kaj Anglio), serboj evoluigis la sentojn de megalomanio, aroganteco kaj orgojleco. Aparte en ilia menso estas fiksita la megalomanio. Ili proklamis sin elektitan kaj diinan popolon, je misio por regadi ne nur la sudslavojn, sed ankau la ceterajn popolojn de Balkanio. Arogantece ili diris al la aliaj: Parolu serbe por ke ankau
Dio komprenu vin. Au
Dio, jes serboj.

Por kreskigi sian ekonomian potencialon, serboj entreprenis la eksspluatigon de la neserbaj regionoj de Jugoslavio de Krajlo. Belgrado en diversaj formoj, eskpluatis Kroation (ankau Slovenion), dum aliajn neserbajn regionojn kiujn gi nomis Serbion, transformis en kolonismajn mermatojn. Por pluteni ci tiun koloniisman sistemon, la serba doktrino konstruis juran sistemon diskriminaciantan, restriktan kaj subpreman aparaton, funkciigante ankau subpremajn rimedojn. Serboj farigis la mastroj de Jugoslavio kaj nekontesteblaj ties regantoj. Belgrado estigis metropolon kaj alloga areo por la aliaj, aparte por montenegranoj. Ciu tria belgrada civitano lau legendo estas ja montenegrano. En la postrestinta serba skolo formigis membroj el la ceteraj popoloj de Jugoslavio, krom kroatoj kaj slovenoj, kiuj posedis siajn proprajn lernejojn.

La antialbana ekstreme makedona lernejo estas ja produkto de la nacionalisma serba lernejo.

La serba hegemoniisma politiko renkontis rezistadon ce la ceteraj popoloj de Jugoslavio. En la jaro 1934 en Marsejlo de Francio okazis mortigtento kontrau la rego Aleksander Karagorgevic. Pro tio oni kulpigis la kroatajn nacionalistojn. Lau serboj, malantaue staris Berlino kaj Romo.

Malkomponigo de la Granda Serbio – En la jaro 1939, komence de la Dua Mondmilito, enfalis la Versaja Sistemo, Kun gi ankau

la ties kreajo, Jugoslavio.

La serba hegemonio ekdebuligis. Post la Dua Mondmilito naskigis la Jugoslavio de AVNOJ-o (Antifasista Konsilio de la Nacia Liberigo de Jugoslavio), respektive Jugoslavio de TITO. La unitarisma, hegemonisma, centralisma kaj statisma ideologio grandserba, pluvivis. Tio longis gis la jaro 1966 kiam en la insulo de Brioni de Adriatiko oni forigis el la politika scenejo Aleksander Rankovicon-Lekan (1909-1983), politikiston je okjarlerneja klereco, akirinta la metiarton de lanmantelisto en Belgrado. Lia forigo el la scenejo ebligis la federalismon de Jugoslavio, kiu gis tiam ekzistis nur surpapere.

En la jaro 1974, danke al Nova Konstitucio, notigis paso kontrau

la serban

dominantecon, guste pro dy vidpunktoj:

-unue, el Granda Serbio oni elsiris Kosovon kaj Vojevodinon.

-due oni mortfrapis al la serba unitarismo.

Tamen, serboj dum Jugoslavio de AVNOJ pasis ne tiom malbone.

-Unue, ankau
en ci tiu Jugoslavio federalisma ciuj serboj kunvivis en unu
stato;

-due, Josip Broz Tito, ekspluatante la antagonismojn pro divido de la
mondo en blokojn kaj la kontraudirojn inter ambau
superpotencoj (Usono kaj
Sovetunio) dum la Malvarma Milito, sukcesis certigi la ekonomian, financan kaj
militan subtenon de Oriento kaj Okcidento samtempe.

En la landoj de Tria Mondo, Josip Broz Tito trovis merkatojn, nafton kaj
krudmaterialojn je privilegiaj prezoj. Sed ankau
en Jugoslavio de TITO, samkiel
en tiu de Karagorgevicoj, multaj popoloj estis malkontentaj.

En la jaro 1967, serbaj akademianoj malhelpis al musulmanoj de Bosnio
kaj Hercegovinio sin identigi kiel bosnianojn. Por sin defendi de serba asimilado
la kunreligiuloj de Alija Izetbegovic
promovigis kiel musulmanan popolon.

Maje 1968 en la europaj metropoloj-Parizo, Londono, Berlino, Romo

eksplodis la studentaj protestoj. Inspiranto de ci tiuj protestoj estis la usona filozofo je germana deveno Herbert Markuze. La protestoj subtenigis de maldekstrema intelektula elito de la kontinento. La majaj protestoj eksplodis ankau
en Belgrado kaj Zagrebo.

La komunisma regimo de Tito respondis al studentoj kaj ties profesoroj per du manieroj: per subpremo kaj bolsevika demagogio.

Unu el la inspirantoj de la studentaj protestoj, profesoro de filozofio en universitatao de Belgrado Miladin Zhivotic, poste nesubigebla konstrauanto de la serba nacionalismo, mortis anatemite de militaj dioj, cekape de cefdion Slobodan Milosevic. Alia inspiranto de la studentoj, ankaxu li profesoro de filozofio en la sama universitato, -Mihajlo Markovic, duonintelektulo, finigis en la ruinajojn de la radikaloj de Seselo.

Oni konsideris ke Jugoslavio povus pluekzisti nur danke al la raporto de fortoj serbo-kroato-slovena. Por plifortigi tiun jugoslavan kohezion oni inventis la

lingvan sintagmon je politika malantauo, tiel nomatan serbo-kroatan lingvon, respektive kroat—serban lingvon kiu neniam rekonigis de la kroata scienco.

Komence de la jaroj 70 de XX jarcento, pro ekspluatado de Kroatio fare de Serbio, levigis la voco de amasa kroata movado konata kiel MASPOK (Masovni pokret, 1971). La kroataj nacionalistoj demandis: Kien iras miliardoj da USD enspezitaj danke al kroata turismo?! Serbio apenau posedis maron, nek industrion de la nafta ellaborado. Krome, serboj ne distingis sin kiel tro laboremaj. Verdire oni povus demandi: kiamaniere serboj, aparte belgradanoj sukcesis vivi je alta standardo?!

En tiu Jugoslavio do, ciuj plendis pro ekspluatigo. Ili kontraustaris kiel Jugoslavion antau 1974, tiel gin post 1974. Kroatoj kaj slovenoj konsideris ekspluatantoj serbojn, dume ci lastaj kulpigis pro sia postrestanteco la nordajn respublikojn.

Unu kozo estis bone konate: pli piedpremitaj estis albanoj, pli ekspluatite estis Kosovo. Tiutempe cirkulis la dirajo: Trepca laboras, Belgardo konstruas.

Ankau en ci Jugoslavio (de AVNOJ-o) parto el la budgeto iris por la armeo, por la polico, por la sekretaj servoj kaj por administrantaro je kolosaj dimensioj. Legendo diras ke la armeo de Jugoslavio de Tito, lau

sia forto, estis

kvazau

la kvara en Europo. La malkontento de la popoloj al la Jugoslavio de AVNOJ-o atestas ke ci stato estis artefaritajo, starigita sur la ruinajoj de la versaja Jugoslavio, ci kreajo tiom artefarita kiel la unua de la Historiaj Potencoj de Europo-Moskvo, Parizo kaj Londono.

Kohezianta faktoro de Jugoslavio de AVNOJ-o ne estis la Komunista Partio de Jugoslavio (Komunista Ligo), nek la tiel nomata Popola Armeo de Jugoslavio. Integriga faktoro de la lando estis la personeco de Josip Broz Tito. Tion oni bone komprenas aparte post lia morto, kiam la jugoslava amalgamo estis malkomponiganta. Ekde dum la tiel nomata Naci-liberiga milito (1941-44) oni kemencis starigi la kulton de Tito.

La unua defio pri malkomponigo de Federativa Respubliko de Jugoslavio alvenis de albanoj en la jaro 1981.

-Albanoj, kvankam popolo je tria vico launombrte, estis malegalaj;

-Kosovo, malgraxu giaj subteraj ricajoj, estis ekstreme malevoluita.

-En la jugoslava komunumo, albanoj estis neslava popolo (ni estas albanoj, ne jugoslavoj-ili diris);

-Al la jugoslava komunumo albanoj estis algluitaj kontrau sia volo;

-la solaj kaj eternaj logantoj de la politikaj jugoslavaj prizonoj estis cefe albanoj;

-la historia memoro ne permesis al albanoj rekoni la legecon de la jugoslava stato.

-la najbareco al la patrino Albanio rememorigis ke ili estis fremdaj en ci stato kaj

-Jugoslavio estis por ili nur kvazaupatrino.;

-Albanoj kvankam en tria vico launombre ne guis la statuson de la nacio. Dume, nacion oni konsideris montenegranojn kiuj estis sesono launombre kompare al albanoj. Cetere launombre albanoj estis pli ol slovenoj, musulmanoj de Bosnio kaj Hervegovio, ol makedonoj kaj montenegranoj.Tamen, ili

konsiderigis kiel duarangajn civitanojn, tian komunumon ili konsideris nenaturan kaj malliberan.

Renaskigo de la serba unitarismo – En la jaro 1985 en Serbio komencigis la renaskigo de la grandserba doktrino. La akademiaj, universitataj, ikntelektulaj, ekleziaj, politikaj kaj militistaj cirkloj serbaj sin engagis je servo de ideo de Grandserbio. La akto de la tragika dramo estis komencante. Estas la tempo posttitisma. La serbaj nacionalistoj vekriis la tragikan sorton de sia popolo. Tion kion serboj akiras dummilite ili perdas dumpace-onidiris.

Kulpanto pro la serba tragismo estas lau ili la agento de Vatikano-Josip Broz, car:

-En la Dua Kunveno de AVNOJ-o, okazinta en Jajce de Bosnio kaj Hercegovinio je 29. XI. 1943, li estis forpreninta de Serbio Bosnion kaj Hercegovinion, Montenegron kaj Makedonion;

-En la jaro 1974, per la nova konstitucio, li estas forpreninta de Serbio ambau

regionojn-Kosovon kaj Vojevodinon igante ilin konsistigajn partojn de la jugoslava federacio, tiel egaligante de facto ilin kun la ceteraj ses respublikoj;

-Per la nova konstitucio, li estas federaciiginta la staton, lasante tiel al la manoj de la sorto serbojn de Kroatio, Bosnio kaj Hercegovinio kaj Kosovo;

-En Kroatio estas reviviginta Pavelico kaj Maspok-o, en Bosnio kaj Hercegovinio-muhagidinoj, en Kosovo-irendentistoj;

-Serboj estas viktimoj. Ciam kaj cie viktimojn. La ceteruloj estas ties subpremuloj.

Cu tio ne rememorigas la anekdoton pri la lupo kaj safido?!

La serba nacionalisma, primitivisma kaj provincialisma skolo ne kapablis do antauvidi la politikajn, demokratiajn kaj ekonomiajn evoluojn je vasta plano. En la jaro 1985-86 la serbaj akademianoj lancis memorandumon antauvidanta la revenon al la tempo de karagorgevicoj. Ci tiu memorandumo je 200 paga, aperis januare 1986 kiel senautora libro, kvankam por gi estis laborintaj ok plej konataj

akademianoj de la Serba Akademio. Inter ili estis ankau

Lubomir Tadiq, patro

de la nuna prezidento de Serbio, Borios Tadic

kaj amiko de Dobrica Cosic.

Ci tiku memorandumo:

-neis la federalismon de Jugoslavio lau

Konstitucio de la jaro 1974;

-nuligis la autonomecon de du regionoj-Kosovo kaj Vojevodio;

-Ignoris Makedonion, Montenegron kaj Bosnio kaj Hercegovinion;

-Jugoslavio laugi devus reveni al unitarismo, centralismo, statismo kaj serba dominanteco.

Kiel iame, gi devus transformigi al Serboslavio. La historia rado devus retroiri je la komenco de XX jarcento, ec pli profunde, en la tempo de Dusano.
Devus aktualigi la nacia serba projekto el la jaro 1844 – Nacertanija de Ilija Garashanino. Devus revivigi la ideoj de serbaj akademianoj de la komenco de XX jarcento, Jovan Cvijic, Vladan Gjorgjevic (autoro de la antialbana libro fifama Arnauti i Velike Sile, Belgrado, 1913). Devus aktualigi la fifama ellaborajo Iseljavanje Arnauta de akademiano Vasa Çubriloviq, kiun li prezentis en la Serba Kultura Klubo en Belgrado, marte 1937. La verkisto Dobrica Qosiq, surnomate kiel patro de la serba nacio, akademiano je mezgrada agrikultura lernejo, estis ja la cerbo de memorandumo supre menciite.

La detruigo de ekvilibro starigita en la jaro 1974 ne akceptigis de la nordo de la lando. Jus gi aperis, estis konsiderite de kroatoj kaj slovenoj kiel nekrologio de Jugoslavio.

La falo de komunismo (panslavismo) – Je la fino de jaroj 80 de XX jarcento, komunismo, tio estas, panslavismo enfalis je planedaj dimensioj. Nun Serbio, samkiel tiam, kiam enfalis la Versaja sistemo, perdis sian potencan subtenanton. La raporto de fortoj en Europo kaj je globala plano-sangigis. Kreigis nova konstelacio, malfavora al serboj.

Alivorte, ni havas:

-la falon de komunismo kaj malkomponigon de la sovetia imperio;

-Malkomponigon de la Varsovia Traktato;

-El malkomponigita Sovetunio eliris nestabila Rusio;

-Falon de la Berlina muro kaj reunuigon de Germanio;

-Malkomponigon de Jugoslavio;

-Usono restas unusola superpotenco;

-Nato-o plilargigas;

-Europa Unio plilargigas.

En la jaro 1991, Serbio komencis konkerajn militojn en eksa Jugoslavio, ignorante la supremenciitaj cirkonstancojn.

La militoj en eksa Jugoslavio post la jaro 1990 venigis Usonon en la regionon.

La perdinto de ambau
mondmilitoj, Germanio, farigis unu el plej gravaj
faktoroj de la novaj evoluigoj geopolitikaj. Anstatau
rimarki la sagigojn alportinta
la fino de XX jarcento, la serba inteletularo-tipa balkana-bazite en milita serba potencialo, daurigis per siaj anakronikaj ideoj de XIX kaj XX jarcentoj. Ili homogenigis la serban socion. La mezepoka serba mito pri la batalo de Kosovo revivigis kiel fantomon. Retropaso ne eblis.

Reagante, la nordaj respublikoj entreprenis la disigon de la ungegoj de Belgrado. La populisma politiko serba kaj militinstiga retoriko transformigis en

militan agresion. La artefarita kreajo malkomponigis sangume. Nun la inspirantoj serbaj de la milito eldirus: Serbio etendigas gis tie kie estas la fina tombo de serbo. La naciaj patroj, plimulto duonintelektuloj tentos rekomponigi per konkeraj militoj la Grandan Serbion de la jaro 1913, respektive de la jaro 1918. Per la konkera armeo jugoslava, ciam komandita de serboj, Serbio militis kontrau Slovenion, Kroation, Bosnion kaj Hercegovinion kaj Kosovon. Jugoslavio, tiu plej artefarita kreajo konata de historio de la mondo, entombigis porciame. La supremenciitaj militoj de Serbio por fremdaj teritorioj disfalis lauvice. La jaroj 90 de XX jarcento notas la honton de la serba historio.

Antauci tiu golgoto de popoloj, la maljuna Europo, aparte Francio el la tempo de Fransua Miteran fermis la okulojn.

Jugoslavion kie ciuj serboj kunvivas en unu stato detruis mem serboj. Ili kauzis 250 mil mortigitojn, milojn da vunditoj, malaperintoj kaj milionojn da rifugintoj. Same nekalkuleblajn materiajn damagojn. Tiuj serboj ne pensantaj kiel la naciaj patroj forglutigis de la mallumo. Baldau post ci tiu dance macabre, la

falangoj de Sesel kaj Milosevic
ekzekutis la demokratan cefministron – Zoran
Gingic.

Serbio ne volis kompreni ke Slovenio, Kroatio kaj tri milionoj da albanoj
estis plenbuso neforglutebla.

Serbio estis malgranda por ke gi sajnigu granda.

La tragedio de serboj konsistas en la fakto ke la akademia kaj politika elito
ilia ne komprenis iam ajn ke Serbio, antau
ol esti produkto de la interna historia
realeco, gi estis kreajo de la fremda faktoro, en certaj historiaj momentoj.

Pro la disfalo ta al ili, serboj kulpigis Vatikanon, Berlinon, Vienon, CIA-n
samkiel la agenton de Vatikano-Tito-n, kies kadavron ili ec
volis eltombigi kaj
forjeti en Sutjeska-n au
Komrovco-n.

La proceso de malkomponigo de granda Serbio ankorau
ne finigis. Serbio
kun la orienta Kosovo (Presevo, Bujanovco, Medbego), Vojevodio kie logas la
autoktona hungara logantaro kaj 26 aliaj minoritatoj, kun Sandjak logata cefe de
muslulmanoj kaj bulgaroj sudoriente de la lando-daure estas granda. Ankau

mem serboj diras: Tiel kiel ni estas komencintaj, ni reduktigos en pasaolandon de Belgrado.

Pro domagoj faritaj dum unu jarcento:

-Serbio devas jugigi antau
la internacia jugejo pri militkrimoj kontrau
homaron;

-la serba parlamento devas pardonpeti al la popoloj de eksa Jugoslavio, aparte al albanoj;

-Gi devas pagi reparacion kaj militrekompencon pro jarcenta kolonialisma kaj genociisma politiko;

-Devas naskigi ia serba Orhan Pamuk, kiu defendis kurdojn, por ke tiu popolo travivu katarzon.

Iam Serbio ignoris Kosovon-respubliko, nun gi devas agnoski la Respublikon de Kosovo.

La solaj subtenantoj de Serbio hodiau estas rusa cefkomunisto Jirinovski, eksa agento de KGB, nun cefministro Putin, Fidel kastro, Muamer Gadaf, Hugo Cavez, cefo de la greka komunista partio Aleka Paparija kaj Vjetnamio.

Popola proverbo eldiras: Montru kun kiu vi akompanatas por ke mi diru kiu vi ja estas.

De supre dirite evidentas ke Serbion subtenas hodiau la plej senkredititaj elementoj de historio de la globo. Sed la intelektulaj kaj politikaj cirkloj de Belgrado hontas montri al sia popolo pri tio. La serban nacionalismon apenau subtenas ec la iamaj siaj aliancanoj.

La vojo de serboj al la abismo dauras kun V. Kostunica, Nikolic kaj B. Tadic. Serbio danke al ili estas transformigante al kolonio de Rusio en Balkanio. Moskvo per ili celas realigi la geostrategiajn aspirojn de la norda urso en la regiono. La perspektivo de la serba junularo estas ja la savigo de nacionalsimaj konvulsioj kaj aspiro al europa integrigo.

Serbio demokratiigos:

-kiam gi rezignos de garasaninaj songoj kaj

-kiam nacian sian intereson estu la integrigo al la euro-atlantikaj strukturoj.

La agnosko de la sendependeco de Kosovo samkiel de ties teritoria entuto estas conditio sine qua non de la demokratiigo de Serbio kaj ties integrigo al NATO-o kaj EU.

La historiaj procesoj supredirite estas favoraj al albanoj kaj malfavoraj al serboj. La poralbana faktoro en Europo kaj globplane estas dominanta. La XXI jarcento estas ja la jarcento de albanoj. Ci tiun historian momenton neripetebla albanoj devas sciipovi kiel ekspluati.

Uwe kaj Ursula Moritz

Aspektoj de Balkanio

Historio en la nuno de Sarajevo gis Tirano

Prefere malfrue ol neniam

Dum la milito en Bosnio kaj Hercegovino (1992-1995), la pluekzistado de tiu stato estis minacata ne nur far la enlandaj serboj, sed-en certaj periodoj-ankau flanke de la bosniaj kroatoj. Ci ties armeo, la 9a-an de novembro 1993, estis bombardante detruinta la “Turkan Ponton” el la jaro 1566. Admirante, en 2001, la restojn de tiu ci ponto en la urbo Mostar, ni promesis reveni, kiam la restaurado estos finita. La laboroj finigis, kaj en 2004 oni inauguris la grandioze renovigitan konstruajon (pagitan far Turkio), sed nia vizito prokrastigis gis septembro 2010.

La detruo de tiu ci ponto, cetere ne uzebla por autoj, estis barbarajo, evidenta artifiko de psikologia militado. Car la objekto havis nenian taktikan au strategian utilon, sed la celo de gia forigo ja estis provo forvisi gravan elementon el la konscio de la homoj: videblan memorigilon pri la kontribuo de la turka arkitekto Hajrudin al la kulturo. Estas imageble ke la kroataj armeanoj volis kontraumisiisme forstreki kvincent jarojn el la historio de Bosnio kaj Hercegovino. Kia frenezajo!

Kiel fartas la homoj dek-kvin jarojn post milito?

En Sarajevo kaj Pristino, niaj du unuaj haltejoj, la militoj de 1992-1995 respektive de 1998-1999 estas videblaj au palpeblaj tre klare, kvankam diversmaniere.

Bosnio kaj Hercegovino-cu eblas tri en unu?

Kompare al 2001, la aspekto de pluraj lokoj de nia limpasejo apud Slavonski Brod gis Sarajevo inkluzive evoluis pozitive. Malgrau la pluekzistado de multaj ruinoj, precipe en la kamparo, oni tuj vidas riparitajn kaj novkonstruitajn domojn kaj stratojn, kie promenas homoj tiel vestitaj ke fremdulo estas gojige surprizita. En la vendejoj abundas ciaj varoj, kaj ne mankas la acetemuloj. Memkompreneble, ni tute ne scias cu tiaj impresoj korespondas kun la vera situacio de la socio. Ciukaze ni vidis ankau almozpetantajn infanojn kaj plenkreskulojn.

Pligravas la nevideblaj spuroj de la militaj detruoj. La stato de Bosnio kaj Hercegovino trovigas sub tre peza damokla glavo: La plimulto de la serbaj politikistoj ofte ripetas la minacon ke ili memstarigos la Serban Respublikon1. Car por tion atingi ili bezonus fortan

1 Nepras konscii pri la diferenco inter la “Serba Respubliko” (cefurbo: Banja Luka), kiu estas regata far de serboj en Bosnio kaj Hercegovino, kaj la “:Respubliko Serbio” (cefurbo: Beogrado), kiu estas suverena stato.

subtenon flanke de Respubliko Serbio, almenau provizore tia evoluo sajnas ne realisma pro la klopodado de Serbio proksimimigi al la Europa Unio. La nuna bojkotado de multegaj projektoj far la serbaj radikaluloj paralizas nepre bezonatajn reformojn, kies efektivigo plifaciligus la vivon ankau de serbaj civitanoj. Pri cio ci ni havis ampleksan intervjuon kun profesoro d-ro Safet Halilovic, la tutstata ministro pri homaj rajtoj kaj rifugintoj. –

Intervjuo kun s-ro Safet Halilovic

En tuj sekvinta interparolado, la asista ministrino, s-ino Saliha Djuderija, detaligis kelkajn aspektojn.: Antau la milito en Bosnio kaj Hercegovino estis registritaj 17 etnaj minoritatoj, inter kiuj la plej ampleksaj estis la romaa, juda, ukraina, slovaka kaj rumana; en Sarajevo agadas asocioj de italoj, slovenoj, germanoj kaj cehoj, dum ukrainoj kaj rumanoj vivas kompakte en la urboj Prnjavor kaj Prijedor (norda Bosnio). Nuntempe la nombro de minoritatanoj, kompare kun la totalo de enlogantoj, estas neglegtebla. Karakterize por la disfalo de Jugoslavio okazis etna distavoligo kaj hegemoniigo de bosnoj, serboj kaj kroatoj kaj pligrandigo de tiu specifa “etna” kategorio deveninta el miksitaj geedzecoj, kiuj iam deklaris sin “jugoslavoj” kaj en la novaj cirkonstancoj nomas sin “bosnianoj”. La romaoj, kiuj estas cirkau 30 000 kaj ne havas metropolan

[“Patrinan”] staton, estas la plej granda problemo, kaj dum la Jardeko de la Romaoj la stato dedicas plej grandan atenton al plibonigo de la situacio de tiu minoritato. – Kvankam estas garantiata al la minoritatoj la rajto pri instruado en la gepatra lingvo, tio ne estas generale realigebla pro la malgrandega nombro dise tra la lando. Tiujn lingvojn oni uzas por kultura aktivado, ekzemple, eldonado de literaturo, sed ilia uzado, kun tradukado, ce tribunalo estas garantiita. Lau
la lasta popolnombrado, en 1991, la
minoritatanoj estis 7.8% el la tuta civitanaro, el kiuj 5.5% estis “jugoslavoj”. Tio klarigas ke la minoritatoj ja havas kulturan kaj religian autonomion, sed ne povas havi politikan autonomion.-En la lerneja kampo oni zorgas ke la t.n. instru-kernoj ekskluzivas ofendajn enhavojn. La problemo ne trovigas en temoj el la malproksima historio, sed ja el la nuntempo, t.e. la lasta milito, la sendependigo, la stateco de Bosnio kaj Hercegovino ktp. Interetnaj incidentoj, ekzemple, en medioj de lernejanoj, estas nun tre maloftaj. En publikaj kulturaj au
sportaj eventoj ja okazas tiaj incidentoj instigitaj far certaj interesgrupoj
sence naciismaj au
ec
fasismaj. En la parlamento oni provas akcepti projekton de
lego malpermesonta novfasismajn insignojn kaj simbolojn de militkrimoj.
Ni povis viziti lokon, kie oni kreis imponan akuzilon de la indigniga masakrado, far serbaj armeanoj-krimuloj, de pli ol 8000 bosnaj viroj kaj knaboj, senescepte civiluloj. Temas pri la granda, dece arangita tombarejo de Srebrenica-Potocari kie estas instalata

muzeo de la terurajoj. Utilas memori ke tiu loko situas en la Serba Respubliko: Rande en la tombarejo pendas grandegaj rubandoj akuzantaj precize la serbojn kaj aliajn militagintojn pro la murdado kaj la maljustega “pac-kontrakto”.

Sub forta premo flanke de Usono tiu dokumento estis interkonsentita en Dayton (Usono) kaj subskribita la 14-an de decembro 1995 en Parizo far la prezidentoj de Bosnio kaj Hercegovino (Alija Izetbegovic), Kroatio (Franjo Tudman) kaj Serbio (Slobodan Milosevic). La agreson far la serboj oni “rekompencis” per cedado de teritorio: La Serba Respubliko ampleksas 49% el la stata surfaco, dum ilia procentajo de enlogantoj estis en 1991, do antaumilite, nur 31.4 %; la Bosniaka-Kroata Federacio okupas 51% de la teritorio kaj konsistis tiam el 43.7% da muzulmanaj bosniakoj kaj 17.3 % da kroatoj; la ceteraj civitanoj estis alia-etnaj.
Felice, oni sukcesis savi kontrau
forgeso elstaran faktoron de la kuraga rezistado de la
sarajevanoj: la 800 m longan tunelon fositan en printempo 1993 sub la flugaveno de la cefurbo. Tiel ekestis la ebleco provizadi la urbon per nutrajoj, medikamentoj kaj fuelo kaj transporti vunditojn kaj aliajn malsanulojn, ec
mortintojn. Cio ci okazis sub konstanta
kanonado far la serbaj siegantoj de Sarajevo. Inter la bosnaj oficiroj dejorantaj ce la tunelo estis ankau
nia amiko Senad Colic, kiu klarigis al ni plej autentike la multajn
ekspoziciajojn videblajn en la Tunelo-muzeo.

Kosovo, la plej nova stato de Europo

Kosovo kiel stato ekestis maljam la 17-an de februaro 2008 per la parlamenta deklaro de sendependeco. El la 120 membroj de la parlamento 109 vocdonis favore kaj 11....malceestis, inter ili la dek serbaj deputitoj. Gis la 18-an de decembro 2010 nur 72 el la 195 statoj de la mondo agnoskis la ekziston de tiu ci plej “juna familiano”. Tiu rifuzo eksplikeblas sufice simple per la timo de multaj politikistoj ke la memstarigo de Kosovo povus esti modelo por, ekzemple, ujguroj (Cinio), euskoj (Hispanio kaj Francio), nohcoj (Cecenoj/Rusio) kaj aliaj etnaj minoritatoj kiuj sentas sin sub jugo de alietna plimulto. La plej obstinaj neantoj de la nova fakto estas la kosovaj serboj, el kies 228 264 anoj en 1971 (18.4%) estis nombrita en 2006 malpli ol la duono: 111 300 (5.3%). Jen paralelo kun la sinteno de la serboj en Bosnio kaj Hercegovino. La serbaj politikistoj asertas ke la “lulilo” de la serba popolo staris en Kosovo, kaj ili tiel pravigas la serban pretendon ke tiu “tero” eterne devas resti serba. Cu tia pensmaniero ne parencas soke kun la Hitlera “tero-kaj-sango”- ideologio?

Kosovaj serboj apenau integrigas kaj miskomprenas la historion

En Kosovo la serboj ja vivas precipe en la norda parto de la dividita urbo Mitrovicë / Kosovska Mitrovica, pli norde gis la limo kun Serbio en tri municipoj Leposaviq / Leposavic, Zubin Potok kaj Zveçan / Zvecan. Relative multaj serboj estas troveblaj inter Prizren kaj la Sharr-montaro kaj en la sudoriento de la lando inter Ferizaj /Urosevac kaj

la limo kun Makedonio; en aro da municipoj, ankorau, logas serbaj familioj protektataj far KFOR-tacmentoj.2

Gis antaunelonge ankau aliaj objektoj estis soldate sirmataj: la ortodoksaj pregejoj kaj similaj konstruajoj. Unu el la plej famaj lokoj, la monahejo de Graçanica /Gracanica konstruita en 1321 kaj situanta ok kilometrojn ekster Pristino, okulfrape memorigas pri la dangero minacanta ci-foje flanke de radikalaj albanoj: Sur la muro apud la enirejo restas rulajoj de pikdrato por malhelpi ripeton de la atakoj el la jaro 2004. Tamen, soldatoj ne plu dejoras en la monaheja tereno. Tiu juvelo de religiaj arkitekturo kaj pentroarto felice estas denove libere vizitebla, kaj vizito estas vere rekomendinde.

Ec mallongeco de halto en la cefurbo de Kosovo ne povus pravigi malatenton pri loko saturita de historio: la Kosova Kampo. Tie ci, la 15-an /28-an de junio 13893 la invadantaj muzulmanaj otomanoj estrataj de sultano Murad la Unua venkis la unuigintajn kristanajn armeojn komanditajn far la serba princo Lazar, sub kiu batalis same serboj kiel bosnoj, albanoj, bulgaroj, aromunoj kaj aliaj. Cetere, ambau arme-estroj mortis ci-okaze.

Lau la floregintaj legendoj, Murad estis murdita far la serba vasalo Milos Obilic kaj Lazar estis punmortigita far la venkintoj.

En 1448 kristana armeo de madjaroj, serboj kaj aliaj, sub komando de Janos Hunyadi, la provizora estro de Hungario, estis neniigita far otomanoj en la sama Kosova Kampo. Tio

neniel malhelpis kaj jus elektitan prezidenton de la Respubliko de Serbio, Slobodan Milosevic, kunvenigi en la 600-a jartago post la unua cefe serba katastrofo proksimume unu milionon da serboj en tiu loko, kiu devus esti “nacia funebrejo”. La amasoj estis alveturigitaj per 5000 autobusoj el ciuj partoj de Jugoslavio au venis per dekoj da specialaj trajnoj, per miloj da privataj automobiloj kaj ec aviadile el okcidenta Europo, Australio, Kanado kaj Usono. En sia polemikado kontrau la albanoj Milosevic montris plian fojon sian veran vizagon minacante ke, se necesos, la serboj uzos ankau armilojn por defendi la apartenon de Kosovo al Serbio. Resume, li donis al la amasego da auskultantoj la senton ke ili estas festantaj venkon atingotan kontrau muzulmanoj (=albanoj) venge pro la eventoj en 1389 kaj 1448. En 1953, sur la iama batalkampo estis starigita alta turo kun multaj tekstoj glorantaj la “heroojn” mortintajn por la patrujo. Tiucele ciun jaron multaj serboj pilgrimas al Gazimestan (la monumentejo en la Kosova Kampo) en “Vidovan”, la tago de sankta Vito, t.e. la 28-a de junio, kaj KFOR-tacmentoj devas protekti la manifestaciantoj.

Kutime neniu eksplikas la nomon de la Kosova kampo. En diversaj lingvoj la nomo konsistas el la samaj elementoj “kampo” kaj “Kosovo’: Fushë e Kosovës (albane), Kosovo polje (serbe), Kosowe Pole (pole), Kosovopole (bulgare), Cossovo-polie (itale) kaj Plaine de Kossovo (france); en angla historia atlaso aperas simple Kosovo. Inter la konsulteblaj verkoj nur Kastilia enciklopedio mencias Campo de los Mirlos, kiu

samsignifas kiel la germana Amselfeld (Kampo de la Merloj). Restas du demandoj: Cu "Kosov-" estas efektive derivita de la serba kos, kiu signifas "merlo", kaj cu la birdoj supozeble amase tie viditaj vere estis merloj? Ci ili fakte estis monedoj (korvetoj)?

Albana malkontenteco, la serba nordo kaj kaoso

2 KFOR estas la mallongigo de "Kosovo Forces" (lauvorte: Kosovo-fortoj), kiu konsistas el armeaj unuoj de proksimume 10 000 soldatoj, sub komando de NATO, el pli ol 30 statoj kaj kiuj klopodas preventi armilajn incidentojn.

3 Ne fonfuzigu pro la datoj: la 15-an de junio de la malnova, Julia kalendaro korespondas al la 28-a de junio

laux la nova, Gregoria kalendaro.

En Kosovo evidente kaj kompreneble tute ne ciuj albanoj estas kontentaj pri la politika evoluo. Promenante tra la cefurbaj stratoj oni vidas plurloke murskribajojn proteste kontrau

la kuratoreco de la institucioj UNMIK kaj EULEX4 de la “internacia

komunumo”. Tiuj institucioj estas konsiderataj, flanke de sajne konsiderinda parto de la albanaj civitanoj, malamikaj kaj novkoloniismaj, car mankas al ili demokratia legitimado kaj car la stataj entreprenoj estas vendataj al privatuloj. La cefa reprezentanto de tiu tendenco estas la movado Vetëvendosje (sindeterminado), kies aktivistoj “kompletigis” la mallongigon UN sur autoj kaj aliloke per du literoj: F UN F (fino) au

T UN G (Gis!).

Iusence Kosovo estas kaosa: En la serbe dominata nordo eblas pagi per la tutstate oficiala euro (!) kaj per la Serbia dinaro; malgrau

senlaboreco de inter 45 kaj 50 procentoj ne

ekzistas sociala asekuro, sed la serbaj senlaboruloj ja ricevadas pagojn rekte el Beogrado; gis antau

malmultaj jaroj la serbaj instruistoj ricevis duoblan salajron, sed nun ili devas

decidi el kiu kaso ili volas pagati, kaj la salajro, kiun Beogrado pagas al serba instruisto en Kosovo, estas pli alta ol tiu pagata al samprofesiulo en Serbio. Ofte videblas la stata flago de Serbio.-Estas facile imageble, kvankam tute ne rekomandinde ke en albanaj lernejoj oni ne povas lerni la serban lingvon kaj inverse.-Bonsanculoj estas tiuj homoj, kiuj ne bezonas serci straton en Pristino au

la vojon ie en la lando.: stratnom-tabuloj kaj

voj-indikiloj estas rarajo. Se la stato kaj individuoj celas iom-post-ioman kreadon de ekonomia bonfarto, turistoj povas utili, sed nepre necesas faciligi al ili al- kaj revenon per

normalaj servoj. Kvankam ni spertis tra dekoj (!) da kilometroj vesperan veturadon sur dezerteca imagenda trako kie tute ne rimarkeblis konstruaktiveco, ja estas esperige ke diversaloke ekzistas signoj pri transformigo de la interurbaj stratoj.

En la centro de Pristino unu el la malmultaj stratnom-sildoj mirigis nin duoble: Unue, ni ne atendis straton kun la nomo de la nun malpremesita UÇK (Ushtria Nacional-Çlirimtare e Kosovës-Liberiga Armeo de Kosovo), kaj, due, ni ne sukcesis facile solvi la enigmon de la meza el la tri sursildaj mallongigoj Rr. St.Ul.; ni ja konjektis ke la unua kaj la tria signifas rruga respektive ulica, tio estas "strato". Nu, la meza estas street: la angla estas kvazau
tria oficiala lingvo apud la albana kaj la serba.

Nëna Tereza

De Pristino gis Tirano akompanis nin la nomo de fama aktivinta longan tempon inter la plej malricaj homoj de Kalkata (Barato). Si naskigis antau
100 jaroj en la makedona
cefurbo Skopjo: Gonxhe Bojaxhiu nomata poste "Patrino" Tereza, certe la plej vaste konata albanino. En la cefurbo de Kosovo sian nomon havas la larga, longa kaj agrabla bulvardo, en Skopjo ni trovis monumenton omage al si kaj apartan "Nacian Memorejon" pri si, kaj fine, en Tirano giganda afiso en la centra placo anoncis ke la jaro de la 100-a datreveno de sia naskigo estas dedicita al "Nëna Tereza" sub la speciala protekto de la cefministro de Albanio, Sali Berisha.

4 UNMIK: United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (Provizora Administra Misio de

Unuigintaj Nacioj en Kosovo); EULEX: European Union Rule of Law Mission in Kosovo (Europ-Unia Misio por Jurstatigo en Kosovo).

Ravaj moskeoj, dervisejo, la germana lingvo kaj...rubo, rubo, rubo

Nia antaulasta etapo estis la urbo Tetovë en nordokcidenta Makedonio, kie komence ni sentis nin perditaj, car laudire ne estis acetebla-car ne ekzistis-tiu paperajo nepre bezonata de fremduloj: urbomapo. Felice, la onidiro montrigis maltrafa, kaj ni ricevis du (!) ekzemplerojn donace. Tuj nin surprizis la granda nombro da moskeoj kaj la beleco precipe de ilia interno. En la unua, kiun ni vizitis post pregado far ne multaj viroj kaj pri kies multkoloreco ni miradis, helpanto de la imamo rakontis multon pri la moskeo kaj sugestis ke Uwe surmetu imaman capon: Kia aspekto ec
fote dokumentita! Elstaras la
Kadi-Çeshme-moskeo komplete rekonstruita sur la loko de malnova muzulmana pregejo.

La lukse ekipita domo, en kies ekstero okulfrapas la superrega blua koloro, estis inaugurita kelkajn tagojn antau
nia alveno. La religia instruisto (hoxha) volonte respondis
niajn demandojn. La ampleksan renovigon de tiu ci moskeo same kiel la modernigon de la granda lernejo “Naim Frashëri” kaj la restauron de la lernejo en Bozovce pagis la mecenato Lazim Destani, kiu devenas el tiu vilago. Li fondis kaj estras la mondvaste agantan firmaon “Ecolog”, kiu okupigas precipe pri servoj por armeanoj en Afganio (liverado de mangajoj, lavado de vestajoj k.s.). Ni estis interkonatigintaj kun L.Destani kaj lia kuzo Aqeradin Ilazi antau
pli ol tridek jaroj, kiam la unua havis malgrandan
vojagagentejon en Stolberg (apud Akeno/Germanio) kaj la dua soforadis autobuson inter Tetovë kaj Stolberg, kie laboris multegaj Makedoniaj albanoj. Ni guis du ampleksajn tagmangojn en tipaj restoracioj invitite far la du parencoj.

Kun nia amiko Rexhep Ibishi, kiu jam dum pli ol tridek jaroj vivas en Stolberg kaj kiu akompanis nin en Sarajevo gis nia adiauo en Tetovë, ni ekskursis en la tre proksiman Sharr-montaron por finfine vidi la vilagon Bozovce, la naskiglokon de nia amiko. Alian vojageton ni faris kune al Skopjo. Tie ni renkontis-forme de granda monumento-la fratojn Cirilo kaj Metodo el Tesaloniko, la "apostolojn de la slavoj" kaj kreintojn de la Glagolico, per kiu ili skribis la religiajn tekstojn tradukitajn en sian slavan dialekton. Vizitante Tetovë la iaman kaj renovigotan dervisan monahejon Aarabati Baba Teqe nin alparolis eksmembro de la UÇK kaj nuna tiuloka sekurecoficisto kaj klarigis aferojn de dervisejo.5

En tiu ci tereno, kiel en multaj okazoj tra la urbo, niajn orelojn agrable frapos germanlingvaj sonoj el la busoj de personoj supozantaj ke ni bezonas ian helpon kaj de kelneroj kaj vendistoj. Nu, el Makedonio, la "malriculejo" de la iama Jugoslavio, multegaj homoj sercis laboron eksterlande, interalie en Germanio.

Unu fenomeno sokis nin en tiu Makedonia urbo (kaj bedaurinde ankau

aliloke): la ne

imagebla kvanto de rubo jetita kien ajn rande de multegaj stratoj ekster la veraj urbocentroj. Oni povus pensi ke la homoj forjetas plastajn saketojn, malplenajn botelojn, pakumojn k.s. prefere apud ne plenajn rubokonteneretojn au

tien, kie la sildoj eksplicite

malpermesas tian malrespektadon de la naturo kaj de la kunhomoj!

Ni estis tre kontentaj nenion legi, nenion audi pri interetnaj problemoj en Makedonio. Jes

ja, estas konate ke, antau

aro da jaroj, ankau

en tiu ci stato okazis fizikaj, armilaj

5 Atentu ke en PIV la klarigo pri derviso estas misa: Ekzistas diversaj dervisaj ordenoj, el kiuj unu estas tiu

de la “dancantaj dervisoj”. Ne ciuj dervisoj estas vagantoj, sed almenau

origine ili estis almozpetantoj. La

termino “derviso” devenas el la araba kaj signifas “malriculo”; persoj kaj turkoj peris gin al hindoeuropaj

lingvoj.

interbataloj de albanoj kaj makedonoj, sed niaj surlokaj impresoj estas resumeblaj per la konstato ke albanoj kaj makedonoj sukcesis tauge kompromisi tiel ke jen unu, jen alia albana partio partoprenas en la registaro. Konkrete tio signifas ke en la regiono logata de albanoj ilia lingvo estas kunoficiala lingvo kaj absolute normala instrulingvo de la elementa lernejo gis la universitato. Gratulon al ambau flankoj!

Albanio survojas al Europo

Bonsancaj ni estis ke la UEA-delegito en Tirano, Bardhyl Selimi, oficis kiel nia cicerono kaj generala helpanto, precipe por tradukado, same kiel tion estis farinta nia longjara amiko Senad Colic en Sarajevo, Mostar kaj Srebrenica.
Pri la situacio de la greka, makedona, montenegra-serba kaj aliaj etnaj minoritatoj en Albanio same kiel pri la situacio de la albanoj en la najbaraj landoj ni povis intervjui sron Qirjako Qirko, la direktoron de la sekcio pri minoritatoj kaj homaj rajtoj en la Albania ministerio pri eksterlandaj aferoj. La intervjuato substrekis ke nun la etnaj minoritatoj (grekoj, makedonoj, valahoj [aromunoj], serboj/montenegranoj kaj romaoj) en Albanio guas ciujn kulturajn, ekonomiajn kaj politikajn rajtojn, kvankam iliaj nombroj estas malgrandegaj: sume, ili konisistigas malpli ol 3% el la tuta civitanaro. Gravega problemo estas la financado de instruado pri kaj en la minoritataj lingvoj, car la eldonkvanto de lernolibroj estas tre malgranda. Tial la registaro de Albanio interkonsentis/-os kun la koncernataj eksterlandaj registaroj por produkti la librojn en tiuj landoj lau
la albanaj instruprogramoj. La greka registaro malfermis multajn privatajn
lernejojn por greklingvuloj en Albanio. En la universitato de sudalbania urbo Gjirokastër jam dum 40 jaroj estas preparataj instruistoj por la grekaj lernejoj. Fine, s-ro Qirko

emfazis ke Albanio nepre volas aligi al la Europa Unio, sed ke gi samtempe insistas pri konservado de sia etna identeco.

Intervjuo kun s-ro Qirjako Qirko

La cefurbo tute nature prezentas abundon da interesaj lokoj, sed dum restado de kvin tagoj eblas konatigi al si nur etan parton. Ni estis scivolaj pri la vastega centra placo, kies foton ni estis vidintaj en libroj. Kia seniluziigo! La tuta areo estis trafosata por eksiligi cian autotrafikon de tie. Meze en la placo ne pretervideblas monumento de la rajdanta Gjergj Kastrioti nomata Skëndërbeu sub la nigra-ruga flago. Tiu ci “Sinjoro Aleksandro” (=Skëndërbeu) estis tra pli ol 500 jaroj kaj certe pluestos la elstara identigilo por etnokonsciaj albanoj en kaj ekster la aktuala stato Albanio. Li sukcesis unuigi almenau

plurajn albanajn princojn kaj de 1443 gis 1468 gvidis la rezistadon kontrau
la otomana
superpotenco fine venkonta.

En la Nacia Historia Muzeo en Tirana kaj en la Nacia Muzeo Gj.K.S. en Krujë (proksimume 30 km nordokcidente de la cefurbo) ni povintus ekhavi vastan superrigardon kaj enkondukon en la historion de Albanio kaj tiu regiono de Balkanio, se...ekzistus eksplikoj ankau
en alia lingvo ol la albana. Tiu ekstreme bedaurinda manko
estas unu el la multaj signoj montrantaj la longegan vojon trapasendan far Albanio antau ol alveni en Europo. La saman konkludon ni devis fari en nia multekosta hotelo, en kiu dum pluraj mangoj ne eblis interkomprenigi kun la kelneroj por diri ion pli substancan ol Mirëmëngjes. Shumë faleminderit. S'ka gjë. Mirupafshim. (Bonan matenon. Multan dankon. Ne dankinde. Gis revido.) kaj similajn gentilajetojn. Eventuale la albana posto pli rapide ol alilandaj adaptigis al la "moderna" interkomunikado kaj tute ne starigis postkestojn au jam forprenis ciujn. Nu, sercu postoficejon..

La viziton al Krujë, la potencbazo de Skëndërbeu kaj portempa "cefurbo" de kreiganta albana stato, ni kombinis kun mallonga rigardo en la havenurbon Durrës. Tie la naftcisternoj iom minace najbaras al la strando. Ci tie cu iliroj, cu grekoj fondis urbon en 627 antau
nia erao kun la nomo Epidamnos, nomata jarcentojn poste far romianoj
Dyrracchium kaj mezepoke far venecianoj Durazzo. Por elfosi la ampleksajn restojn de amfiteatro meze en ci tiu urbo necesis malkonstrui aron da domoj, kaj el turisma vidpunkto estas tre dubinde cu la rezulto valoris tiajn detruojn.

En Tirano ekstreme genis nin la efektive minaca kaj malsaniga soformaniero de la plejmulto de la automobilistoj, kaj ni ankorau ne komprenas ke ni mem ne havis akcidenton kaj ec ne vidis pli ol unu malgravan. Same malbonfartigis nin ke en neniu restoracio malestis bruego el televidilo au “muziko” el lautparoliloj sajne auskultata far neniu ceestanto.

Epiloge

Sub preskauciam brila suno ni travivis multajn interesajn renkontigojn, vidis plejofte belan naturon kaj audis pri amaso da nekonatajoj. Sed ni konkludis ke vojago tra pli ol 5000 km en auto dum 27 tagoj ja ne nepre rekomendeblas. Ciukaze sajnas al ni ege preferinde koncentri sin al unu lando (au maksimume du), kiu(j)n dum tiom da tempo oni povas pli detale ekkoni.

Plej sincere ni dankas al ciuj homoj, kiuj iel ebligis al ni malkovri cion ci.

Ursula Schnelle- Moritz kaj Uwe Joachim Moritz

Bajram Hyseni-ekspolitika prizonulo en Albanio

Ho stato, rigardu atente, car Jesuo renaskigis!

Kiel jurnalisto dum dudek jaroj mi skribis kaj publikigis multe. Mi eldonis poeziojn, poemojn, rakontojn kaj novelojn. Mi eldonis rakontaron, mi skribis du romanojn, sed dramon mi ne estas skribinta.

Tiun ci vakuon plenigis mem la stato de la proleta diktaturo, la stato kiu legigis la nelegecon, la stato kiu gi mem transformigis mian hejmon, miajn infanojn je dolora krima dramo..,

Je kulmino de mia verkado je tridekses jarojn aga, la dekduan de augusto milnaucentsesdekkvar, oni arestis min oferante min kiel oferajo por la fifama plenumo de milnaucent sesdekkvar pri beletristiko. Oni kondamnis min kvin jarojn triope. Post la plenumo de la kondamno, nur tri jarojn pli malfrue, oni rearestis min. Cifoje ne estis ardajo, sed ardegajo.

Konekse kun eksterlandaj organizajoj mi organizus “armitan ribelon”. Por doni kaj ricevi informojn, ankau

submarsipo estis alveninta gis Vau i Dejes (1), subnavigante en riveron

Drin (2).

Nova submarsipo de kapitano “Nemo” de J.Verne. Largkore oni kondamnis min per dudekkvin aliajn jarojn en karcero kaj mian fraton por dudek jarojn. Neniam mi estis pensinta ke la homo povus esti batata tiel barbare kiel oni batis min. La plej grandironio estis kiam la turmentistoj diris: “Tion ni faras por savi vin kaj viajn infanojn”. Vi devas konfesi ke vi malsatas Partion; ke vi agis kontraugi, se vi tion faris au

ne, ne gravas, nur

konfesu ke je!”

Dio mia! Tiun, kiun nek songe vi estas vidinta, konfesu car gi estas necesa por Partio!

Sed el ciupova Dio, au

el tiu malgrandfiereco kio estis restinta en mi el la montaro en kiu

mi naskigis, mi rifuzis akcepti tiun absurdajon.

Nun mi citas al vi peceton el la akuzakto priskribita majstrece por la dramo de Enver (la plej monstra krimulo de Albanio), kiu satis engluti vivajn kapojn.

“Dume la akuzato Bajram Hyseni rezistante konsekvence je lia perfida linio, ne nur ne donis klarigojn kaj ne konfesis sian kulpecon, pri tio kio koncernas al la perfido kontrau Partio, sed li klopodis eviti gin, pruvante ciuokaze ankorau

foje sian dangerecon... kaj

kiel ripetanto en krimo, car li en milnaucent sesdekkvar estis kondamnite pro malamika propagand-agitado kontrau

la popola regimo...”

Dankon sinjoroj enketistoj!

Bele vi estas priskribinta gin!

Nun post dedekkvar jaroj, viva mi eliris el la kancero. Iujn fojojn mi vidis vin sidantaj en kafejoj de la cefurbo. Tiel humanaj vi sajnas, lupoj kiuj estas vestintaj la felon de la safido! Ne forgesu kiel majstrece vi martirigis milojn da homoj. Mi scias, ke gis nuntempe vi tenis en viaj posoj la rugajn membrokartojn de Albana Labora Partio-eks Albana Komunista Partio, hodiau

Socialista Partio (la nova nomo estas nur granda

mensogajo: la enhavon la Partio sangis neniam).

Mi certigas vin ke vi estas gia fiereco, kvankam nun vi estas departiigitaj kaj depolitikigitaj.

Post tri jaroj, car mi ne konfesis min kulpa, apenau
plenagis mia unua filo Dashamir,
lernanto en Arta Liceo pri pentroarto, vi arestis lin deknaujaran aga, vi kondamnis lin je dudek jarojn en karcero, car li detruus la Centran Komitatejon per eksplodajo au
la unuan
de Majo li vestus sin per dinamito kaj oferante sin, eksplodigus la tribunon kie restus Enver Hoxha kun liaj kamaradoj. Havante multe da cagreno kontrau
li je la unua
kondamno, vi aldonis ankau
dek aliajn jarojn en koncentrejo, plialtigante la kondamnon
je tridek jaroj, kiel al lia patro.
Kiel lupoj la spionoj perforte kontrolis mian domon konfiskante cion kaj ankau
mian
sanktan bibliotekon de dumilokcent volumoj, la manunskriptojn en sep volumoj, ciujn dokumentojn ec la mem brokantojn kiel jurnalisto.
Nun post dudekkvar jaroj, kiam mi sercas la dokumentojn por pensiuligi oni donas al mi strangan klarigon:

..”Bajram Hyseni mortis en karcero, do la dokumentoj estas bruligitaj...”

..Ho! Mia antautempa morto, ho mallegitima stato, rigardu atente car Jesuo renaskigis!

La dauro de la dramo sekvis terure.

En unu tago de julio, antau

dekkvin jaroj, kun dudek armitaj policanoj, en stato de aresto,

oni prenis mian edzinon, la alian filon Arben, dekdujaran kaj la filinon Teuta, kvarjaran.

Si salutis la amasigitajn kvartalanojn:

"Gis revido, ni iras en strandon...kaj vere ili iris en strandon Vrapi, internigejo, kie en unu bovinejo ili vivis dekkvin jarojn, sen elektra lumo.

La dudekkvinan de julio, ci jare, je la klubejo "Mustafa Koçi" la kelnero diris al mi: "Cu vi estas la patro de Teuta?"- "Jes-respondis mi!"

"Ho ve! Tie ci oni malsuprenigis sin el la veturilo. Si estis kvarjara. Si diris al sia patrino: Panjo, cu tie ci estas la strando?..

La tridekan de januaro, de ci tiu jaro, Dashamir kune kun Teuta, venis por renkontigi kun mi ekzakte post dudek jaroj. La policano diris al mi:

-Jen, tiuj ci demandas pri vi; ili diras ke estas viaj gefiloj".

-"Ne –respondis mi al li-tiuj ci ne estas miaj gefiloj. Vi adreseraris."

La filino ekploris, la filo sin tenis.

“Pacjo, pacjo, estas mi Teuta.Tiu ci estas Dashamir, jen apenau

oni elkancerigis nin...

Felica epilogo por unu familio: kune sesdek jarojn en malliberejo, kvardek jarojn en internigejo kaj la tutan ricajon konfiskite..

“Sinjoroj parlamentanoj, voku min en popolan parlamenton por ke mi diru la veron, car la ministro de la Justeco deliras. Redonu al mi nian honoron rabita barbare, redonu al ni nian ricajon, nenion alian. Mia biblioteko trovigas kiel ornamajo en cambroj de enketistoj kaj jugistoj, redonu gin al mi, per mono vi ne povas elpagi gin.”

Al tiu ci mia skribajo mi aldonas tiun ci poezion:

Estus bonvenintaj el Europo!

(La dektrian de marto ci jare tri sinjorinoj de KSB (la Konsilo de Sekureco kaj Kunlaboro de Europo) alvenis en la koncentrejon de la politikaj enkancerigitoj ce Shenvasio en Saranda. Ili ekploris kiam vidis la teruran vivon en tiu ci koncentrejo...
En tiujn ci kasejojn kiel lumaj radioj el Galaktiko venis sinjorinoj.)

Dum kvindek jaroj (3) cio bruligis.
Restis la strigo, oni mortigis la aglon. (4).

Ne foriru plu, se vi venis lumoj!
Ni al Europo direktis niajn okulojn..

Gi nur silentis, ni gin atendis!
En fosajoj vivaj entombigitaj!

Kial vi ploras sinjorinoj? Cu vi miras?
Tie ci estas mem la infero!

Tie ci pasigis kvintcentmiloj en karcero..
Kia honto por la dudeka jarcento!

Sed vi, ke ni batalis, forte akcentu!

Centmil homoj la vivon oferis!!

Kiam diktaturon ni eksperimentis.

Pli nigran nek polpotoj ne esperis.

Donace gin oni alportis el Azio.

Hibrido kiu dornojn kultivas.

Sed refoje al ni Albanio!

Europo denove subauskultas!

Elalbanigis Zef Mjeda

(1) Vilago surborde de rivero Drin, dekok kilometrojn oriente de Shkodra

(2) La plej granda plejmalalteco de la rivero Drin estas du metrojn.

(3) La tempodauro en kiu regis Albana Komunista Partio

(4) La aglo estas simbolo de la albana nacio.

Pri Kadafi

(1) Ni legis en (Londona gazeto) The Sunday Times, sept. 1975, ke Britujo

sendis 400 veteranojn (kiuj batalis en Nord-Afriko dum la 2MM) al Libio por liberigi regon Sanoosi el lia malliberejo kaj reinstali lin forpele de Kadafi. La usona CIA informis Kadafi pri tiu komploto, kiu interkaptis la britan shipon kaj resendis ilin al la maro.

(2) Malkonstanta Kadafi restis kiel ridendajho por la LOa amas-komunikajhoj, nome kiel "sendifekta granda busho" supozeble por la araba kauzo. Malgrau la LOa akuzo kontrau li pri Lockerbie flugmashino (kiun li neniis), Kadadfi restis kiel gadisto de nafto kiun L0 kutime akiras de araboj por 'frato' de sanpago.

(3) Oni bone memoras la chirkaprenon de Tony Blair al Kadafi post liberigo (pro malsano?) de la libia akuzito, char 'komerco' kun Libio (inkluzive de iloj de torturo) indas tiun varman chirkaprenadon.

(4) Nun pro ribelado de la popoloj tra arabaj landoj, pli klare al antaue, evidentigas ke LO chiam preferis/as trakti politikon en la t. n. Mez-Oriento nur kune kun diktatoroj, kiujn gi subtenas por funckii:

(a) por premado de la popolojpor malhelpi al ili postuli pri naturaj rajtoj de libereco kaj digno,

(b) per instigado de ili pri intermilitado,

kaj se chi tio ne funkcias 'sufiche bone'.

(c) do poste jen rekta okupado (de Irako, Afganio kaj nun oni volas 'zorgi' plue pri Irano),

(d) perado pri la transportado de la indigenaj richajhoj -chu homaj, chu materiaj al LO.

(5) Intertempe la LOaj politikistoj de chiuj koloroj plore..'lamentas' pro la dilemo kielmaniere oni ekvilibrige agu inter la du (chu 'du' ?!) 'neprajhoj': rabado de la regiono kaj aliflanke inviti gin al sia tablo de 'demokratio', kies teleroj nur brilas pro malpleno antau malsataj okuloj.

Husejn Al Amily

Beletrajoj

La

libro

de

mortintoj

Jen

eble

la

unua

'religio'

lau

chi

tiuj

moralaj

konsiloj

el

praa

Egiptujo:

1.

La

faraona

"Libro

de
mortintoj"
(*)
estas
la
plej
malnova
libro
verkita
far
homo,
kiun
oni
eldonis
dum
la
epoko
de
konstruado
de
la
granda
piramido.
En
tiun

libron

praa

faraono

alvokis

sian

nursolan

dion

petinte

pri

kompato

kaj

beno,

dirinte:

2.

"Paco

estu

sur

ni

de

Vi,

ho

la

plej

grandioza

Dio,

la

dio

de

justeco

kaj

virto.

Jen

mi

staras

submetita

antau

Vi

por

rigardi

al

Via

majesteco.

Mi

estas

venanta

al

vi

vestita

per

la

virto,

forlsanta

maljustajhojn.

Mi

ne

subpremis

iun

ajn,

nek

iradis

en

la

vojon

de

perditoj.

Mi

ne

rompis

jhuron,

nek

min

misgvidis

la

volupto,

kiu

etendigus

miajn

okulojn

al

edzino

de

unuelo

de

miaj

parencoj.

Mia

mano

ne

etendigis al posedajho de aliulo. Mi ne mensogis, kaj neniam malobiis Vin. Mi ne incitis mastron kontrau ties skavo. Mi - ho mia Dio – ne malsatigis iun ajn, nek misgvidis iun ajn. Mi ne mortigis iun ajn, nek false atestis, nek perfidis, nek incitis pri mortigo. Mi ne shtelis panon de la temploj, nek fifaris maldecajhojn. Nek profanis ion ajn sanktan. Mi ne rabis havajhon de aliulo, nek malobservis sanktecan staton de mortintoj. Mi ne forvendis tritikon por tro alta prezo, nek fimanumis la pesilon. Mi estas pura, mi estas pura; kaj char mi eastas senkulpa je iu jan peko, ho Dio farigu min unuelo de la gajnantoj."

3. Tio fakte estas

la esenco de chiu homareca religia spirito, ekde homoj komencis evolui kaj vivi en kompleksajn sociojn, kio necese naskis religion. Certe menslibera Moseo legis en tiun libron, kaj el tio adaptis siajn dek konsilojn.

4. Poste la praaj hebreoj faris legojn (en sia libro) malaj al tiuj konsiloj, kiuj al si mem pravigis kaj prakikis – kiel religio – invadon, mortigon, amas-ektermadon, rabadon, en-la-nomo-de-Dio mensogojn kontrau aliajn popoloj. Ech maldankeme ili malbenis Babilonon, kiu civilizigis kaj edukis ilin, kaj pro ties historio kaj fabeloj donis al ili nomon en historion.

5. Entute jen do la praktika LO-a kulturo i.a. de fashismo, nazismo kaj antaue preskau dauraj interbataladoj tra gia tuta konata historo. Kaj nun jen ties moderna Bushismo, kies "homaj rajtoj" oni nuntempe rekonas ekz-e en Palestino, Irako kaj Afganio.

Husejn Al-Amily

(*) La angla versio "Book of the dead" haveblas en la Brita Bibioteko, Londono.

La legendo de Rozafa

(kastelo de Shkoder, norda Albanio)

Tri fratoj laboradis je konstruo de kastelo,

sed ili malgojegis kaj ne sciis pri rimedo,

car ciam taglaboro dum nokto ruinigsis

kaj

dauris

ja

simile

post

ciu

taga

tedo.

Triope

la

konstruistoj

ekserсis

sagulon,

trovinte

lin

demandis

kaj

auskultis

atente:

"Se

vi

vere

volas

kastelon

finkonstrui,

virinon

enmurigu,

kvankam

ja

lamente."

Tiel

diris

la

sagulo

kaj

foren

malrapidis,

sed

doloris

fratoj

pro

decido

devigita

kaj

juris

en

vespero:

l'

edzino

kiu

portos

la

panon

frumatene

-si

estu

oferita.

La

du

pli

agaj

fratoj

la

juron

fie

rompis,

al

siaj

novedzinoj

malkasis

la

decidon.

Kaj

tiel

la

edzino

de

la

plej

juna

s

la

sinoferon

kaj

montris

tiel

sian

fidon.

Danke

al

Rozafa

staras

daure

la

kastelo,

kaj

dauros

dum

pasos

jarcentoj

en

lontano.

Ni

vin

memoros,

Rozafa,

kaj

vian

sinoferon,

ne

nur

tiel

Shkoder,

sed

kiu

ajn

albano.

Pro

ideal'

sinofero

neniam

forvaporas,

kaj

tiel

estos

ciam,

dum

homoj

memoras.

(ci tiu albana poemo estas polurite de s-ro Baldur Ragnarson por pulikigo en Juna

Amiko, aprila numero)

Poemoj de Viktor Galeski

(Cerpita de Kalejdoskopo lau

permeso de mem la autoro)

Flugo

Sigelu vian manplaton
En tiun animon
Kaj donu gin
Al la birdo fluganta
Al suno.
Eljetu la kolororicon
De l’vivo
Stelitan de la
Cielarko,
Kaj ce l’fino gia
Ni sercu la felicon.

Pentru la mortflugon
De l’planedoj
Kaj metu la nigron
Prikantu la vivon.
Perdiginta infano
Songas
La matenon tagigontan
En la sombro
Mia stelo finas sian flugon
Ridante ebrie
En mia animo

Virino

Si min bruligis,
Frenezigis,
Rekreis,
Felicigis,
Seniluziigis,
Elkracis,
Perfidis,
Forgesis,
Enterigis.

Kaj si
Estis nur
Simpla
VIRINO

Lograjto

Mia animo
Nun lacas
Kaj eble gi trovos
Trankvilon-en la tombejo,
Se la mallum' gin akceptus
Kaj konsentigus

La tristaj logantoj

De l’a Infero.

Anekdotoj

albanaj

1.

La

kandidato

por

deputito

aldiras

al

sia

elektantaro:

mi

petas

vin

kompili

liston

kun

aferoj

bezonataj

de

vi

je

rekompenco

de

via

voco

por

mi!

Ekvidinte

la

liston

la

kandidato

konstatas

ke

ciuj

bezonas

hejmon,

escepte

de

unu

kiu

bezonis

hararon

car

li

estas

kalvulo.

Tiam

la

kandidato

ordonis

al

sia

sekretario

ke

ankau

la

tiu

kalvulo

noti

hejmon.

La

kalvulo

protestis:

mi

volas

hararon,

ne

hejmon!

La

kandidato

respondis:

ne

protestu

envane

car

ciuj

vi

ja

lanajon

ricevos!

2.

Iu

rego

havis

filinon

malsagan

je

ago

por

edzinigo.

Sed

li

ne

volis

ankorau

edzinigi

sin.

Pro

tio

li

petis

sian

filinon

rifuzi

ciuj

geedzigproponojn

dirante

ciamfoje

nur

“Ne”

al

la

demandoj:

cu

vi

volas

edzinigi?

Sed

iufoje

venis

iu

saga

junulo

kiu

demandis

sin:

Cu

estas

vere

ke

via

patro

ne

volas

edzinigi

vin?-Ne-respondis

la

junulino.

Cu

la

patro

kontrauus

nian

geedzigon?-Ne

–respondis

denove

la

rega

filino!

3.

La

edzo

revenas

hejmen

tre

laca

kaj

petas

sian

edzinon:

diru

al

mi

ion

kio

samtempe

gojigus

kaj

malgojigus

min!

-Nu

bone,

respondas

la

edzino:

La

peniso

de

nia

najbaro

estis

tre

malgranda!

4.

Du

malsagaj

trafikpolicistoj

veturantaj

per

Fiat

Uno

haltigis

autilon

je

tipo

Audi

A4

kie

veturis

kvin

personoj.-Kial

vi

haltigis

nin,

petis

la

veturantoj?!-Car

vi

estas

ja

kvin

personoj

dum

la

autilo

notas

A4!-Aha,

tiam

kial

vi

veturas

per

Fiat

Uno

dum

vi

estas

du

personoj?!..

6.

La

edzo

laboris

fore

de

sia

hejmo,

pro

tio

li

venis

tien

nur

unufoje

semajne.

Lia

edzino

plendis

ciam

ke

io

difektigis

kaj

la

edzo

ne

riparis

gin.

Ekzemple

iufoje

difektigis

la

akvokrano

sed

la

edzo

respondis:

mi

ne

estas

hidrauliko,

tial

mi

ne

povas

ripari

gin!

Alifoje

difektigis

la

srankoseruro,

sed

denove

la

edzo

sin

pravigis

per:

mi

en

estas

seruristo!

Post

iom

da

tempo,

la

edzo

konstatis

ke

la

akvokrano

kaj

la

srankoseruro

estis

jam

bone

riparitaj.

Li

demandis

la

edzinon:

kiu

riparis

ilin?-Tion

faris

nia

najbaro.-Bone,

kion

postulis

li

je

rekompenco?-Fakte

li

demandis

min

kuiri

kekon

au

enlitigi

lun

li.-Certe

vi

kuiris

kekon,

cu

ne?-Kial

do,

mi

ne

estas

dolcajisto!

9.

Du

patrinoj

fanfaronis

unu

al

la

alia

pri

siaj

filinoj.-Mia

filino,

diris

la

unua,

trovis

bonan

laboron

en

Italio.

Per

siaj

enspezoj

si

sukcesis

ec

aceti

domon,

autilon

kaj

sendis

monon

ankau

al

ni.

Kaj

via

filino?-

Ankau

la

mia

estas

prostituino-respondis

la

dua..

10.

Babilis

tri

viroj,

unu

greko,

unu

italo

kaj

unu

albano.

La

greko

diris:

ce

ni

en

Grekio

ests

turo

1435

m

alta,

je

proksimeco

plus

minus

unu

metron.-Oh,

diris

la

italo,

ce

ni

estas

ponto

je

longeco

3245

m

je

proksimeco

plus

minus

unu

metron.-Dum

ce

ni

la

virinoj

naskas

siajn

bebojn

el

la

buso!—Neeble-kontestis

la

du

aliaj.-Mi

volus

diri

je

proksimeco

plu

minus

unu

metron-klarigis

la

albano.

11.

Konkuris

arabo,

nigrulo

kaj

albano.

La

arabo

diris:

ce

ni

estas

tiom

varmege

ke

ni

bakas

la

panon

sursable.-Dum

ce

ni

oni

fritas

ec

la

ovojn

sursable-aldonis

la

nigrulo.-La

albano

konkludis:

ni

mangigas

la

kokinojn

per

glaciajo

por

ke

ili

ne

ellasu

boligitajn

ovojn..

12.

Pardonpeto

Post longtempa kverelado la edzino forlasas la hejmon kaj iras al s’ia patrino. S’i revenas

post tri monatoj.

-C’u vi pardonos min pro la forlaso, mia kara?-petis la edzino sian edzon.

-Mi pardonas vin pro la forlaso, sed ne pro la reveno!

13.

Kie estis la kapo

Kolerigite pro sia edzino, edzo malbenas:

-Al diablo! Mi ne povas rememori kie estis ja mia kapo tiun malbenitan momenton kiam

mi decidis geedzig’i kun vi.

-Mi diras –intervenis la edzino-tio estis sur mia brusto.

14.

Geamantoj

Junulo suspektanta por sia amantino petis s’in:

-C’u veras ke mi estas via unua amanto?

-Sendube jes, mia kara. Estu certa je tio. Vi ec’ estas la plej simpatia inter ili.

15.

La vera kau’zo

Edzino kolerigite al la edzo, iutage estis kriante:

-C’u vi vidas tiujn c’i meblojn? Se ne estus mia mono, ili ne estus c’i tie. Ankau’ la au’to, sen mia mono ne estus c’i tie. Ec’ la domo, sen mia mono..

-Sen via mono ankau’ mi ne stus c’i tie-interrompis s’in la edzo.

16.

Paloka

En ric’a familio el Shkoder servis viro nomata Paloka. Oni kulpigis lin pro c’io malagrabla okazinta en la hejmo. Ekz. Oni forgesis la kuiraj’on sur forno , pro tio kulpis Paloka, rompig’is io-denove oni kulpigis Paloka-n, falis surteren iu el la gefiloj, la kulpo estis c’e Paloka..

Ununokte la dommastrino estis ege maltrankvila kaj movig’is rapide tra la hejmo.

-Kio okazis sinjorino-petis s’in Paloka.

-Nenio, Paloka, la novedzino estas naskanta bebon.

-Oh, mi povrulo! Ankau’ pri tio oni kulpigos min- kriis Paloka.

17.

Propono

-C’u vi akceptus ke mi farig’u la suno de via vivo?

-Certe jes. Mi estus tre felic’a trovig’i je 150 milionoj da kilometroj for de vi.

Anekdotoj cerpitaj el Humursako perrete

Julinjo

Al la eta Julinjo venas ludi la geamikoj. Ili ludas pachjo-panjon en la infanchambro, sed la patrino de Julinjo rimarkas, ke filineto sidadas sola en la kuirejo.

--Kial vi ne ludas kun la aliaj? --shi demandas shin.

--Se mi kunludas, mi nur kverelas kun la edzo, kaj jhus mi relogigas al la panjo.

Petu la manon

--Kara mia, diru, kiel oni akceptus hejme, se mi petus vian manon?

--Frapus apopleksio mian edzon, kaj falus pro ridego miaj infanoj.

PETO

--Mi petas vin, kara juna sinjoro, bonvolu min akompani al la alia flanko. La trafiko estas dangere vigla, mi estas maljuna, malbone mi vidas.

--Volonte mi helpos. Certe vi logas tie.

--Ne, ne tie. Mi venis en la urbon per motorciklo,

kaj mi lasis gin tie.

Cevalo

-Diru, sinjoro Kukurbo, kial estas tiel ruga via kapo kaj shvelinta via gorgo?

--Tre doloras la gorgo de la chevalo.

--Nu, kaj?

--La veterinaro preskribis duonpoteton da pulvoro. Li donis ankau gumtubon por meti gin en la bushon de la chevalo, kaj tra gi mi blovu la pulvoron en la gorgon de la chevalo.

--Nu, kaj?

--Antau ol mi, blovis la chevalo!

La oka fiso

Maljunulo

staradas

en

la

pluvo

antau

la

drinkejo.

En

la

mano

estas

bastono,

sur

gi

shnureto,

gi

pendas

en

flakon.

Preteriras

lin

viro,

li

nekredeme

rigardas

kaj

alparolas

la

maljunulon:

--Diru,

kion

vi

faras

chi

tie?

-.

Mi

fishhokas

--respondas

la

maljunulo.

La

junulo

eksentas

kompaton,

li

invitas

lin

al

biereto.

Ili

sidadas

apud

po

unu

krucho

da

biero,

la

junulo

demandas

la

maljunulon:

--Kaj

diru,

kiom

da

fishoj

vi

jam

kaptis?

--Gis

nun

sep,

vi

estas

jam

la

oka.